150 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 1.70 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

01123
9 770353 802002

VREME

9. avgust 2012. broj 1127

Intervju: Boro Stjepanović, glumac
Kako sam pucao na Sarajevo

SLUČAJ BRANISLAVA PERANOVIĆA

SMRT OD TEŠKE RUKE IZ CRNE REKE

Komad iz skupštinskog života ▸ Jorgovanka u džepu Mlađana Dinkića

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

Registered
ISO 9001:2008

VREME
BROJ 1127
9. avgust 2012.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 ZOOM: Presavijanje tabaka

10 Komad iz života narodnog predstavništva: Jorgovanka u džepu Mlađana Dinkića

14 Zamena guvernera i zakona o NBS-u: Monetarni kičeraj

16 Reforma reforme pravosuđa: Kuloarski izvori i pravda

19 Lični stav: Visoko školstvo, piše dr Zoran Ivošević

20 Slučaj Branislava Peranovića: Smrt od teške ruke iz Crne reke

26 Trgovina Srbija–Kosovo: Crno, belo, sivo

29 Nuspojave: Srpskohrvatska pripevka

30 Ljudi i vreme

33 Lisica i ždral: Iz pera udvorice

SVEDOK VREMENA

34 Intervju: Boro Stjepanović, glumac

KULTURA

45 Izložba: Iza zavese (pasteli Ljubice – Cuce Sokić)

48 Knjige: „Martin i Hana", Katrin Kleman

49 TV manijak: Lele WC

SVET

50 SAD: Masakr u Milvokiju

52 Rusija: Suđenje bendu Pussy Riot

54 Portret savremenika: Kofi Anan

MOZAIK

58 Olimpijske igre (3): Superbrend i patriotska propaganda

62 Kosmos: Radoznalost na Marsu

68 Pola veka od smrti: Nevidljiva čudovišta Merilin Monro

71 Moj muški život: Kurčenje

72 Kultura sećanja: Nostalgija, sa senfom

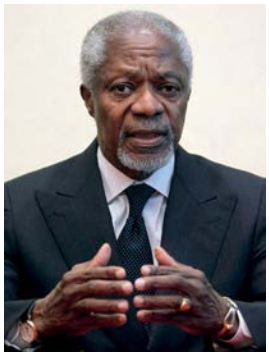
75 Pošta

76 Strip: Pisma Titu (2)

78 Vreme uživanja: Molitva

"Vreme" je došlo do izvesnih materijala iz 2009. kada se odlučivalo o reizboru sudija i tužilaca. Te informacije, u tabelama sa sudijama iz dva okruga Srbije, navode konkretna imena tadašnjih sudija i tužilaca, pa dodaju izvor – izvesnu Branku, izvesnog Paju ili već koga...
Piše: Tatjana Tagirov

Formalno, najveće dostignuće Kofija Anana jeste rad na borbi protiv HIV-a i side u zemljama u razvoju, za koji je primio i Nobelovu nagradu za mir 2001. Međutim, njegovu karijeru zapravo su obeležili povremeni parcijalni uspesi, nekoliko skandala i dva genocida
Piše: Tamara Skrozza

"Osam godina su radili na ovom zadatku i na kraju su se spustili na Mars tačno u minut." U IT-svetu gde projekti rutinski kasne a nekih 30-40 odsto nikad se i ne završi ovo je uspeh vredan poštovanja
Piše: Saša Marković

Na naslovnoj strani: **Branislav Peranović**
Foto: **B92**

Dok tropske vrućine muče stanovnike Evrope, u Johanesburgu su ljudi izašli na ulice kako bi posle pet godina videli sneg u najvećem gradu Južne Afrike.
foto: Jon Gambrel / TANJUG / AP Photo

9/8/12 - 15/8/12

prognoza vremena

07/08/12
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	19 30	18 28	16 26	15 25	14 28	16 30	17 31
Vojvodina	17 30	16 28	14 25	12 24	11 27	12 29	15 30
centralna i južna Srbija	17 32	16 30	15 28	14 26	12 29	12 31	14 32

U ovom periodu povoljnije biometeorološke prilike, pa će uglavnom izostati tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Krajem perioda malo više temperature, pa treba izbegavati aktivnosti na otvorenom u najtoplijem delu dana. Neophodna adekvatna zaštita od sunca.

Famoso
café pizzeria
Braće Ribnikar 65, Novi Sad

broj nedelje

20.000

Na zalivanje zelenila u Beogradu dnevno se utroši i do 20.000 litara vode, kažu u preduzeću "Zelenilo".

foto: Tanjug / AP photo

PRIVREDA

Fijat ljut na državu

Dolazak italijanske fabrike automobila Fijat u Srbiju važio je za jedan od privrednih poduhvata stoleća. U predizbornoj kampanji mnogi su sebi pripisivali zasluge za poslovanje italijanskog giganta na teritoriji Republike. Prema ugovoru koji je sklopljen sa Fijatom, italijanski proizvođač automobila ima većinski udeo u FAS-u od 67 odsto, dok preostala 33 procenta pripada Vladi Srbije. Ugovor sklopljen 2008. godine predviđa da Fijat uloži u gradnju FAS-a 700 miliona evra, a Vlada Srbije 200 miliona evra.

Danas, tri godine nakon dolaska, Fijat ima ozbiljne primedbe na odnos Srbije prema obavezama koje je preuzela u vezi sa fabrikom Fijat automobili Srbija. Tri su glavne zamerke – pre svega država, kao suvlasnik fabrike, i dalje duguje oko 60 miliona evra koje je odavno trebalo da uplati, a znatno kasne i radovi na izgradnji obilaznice oko Kragujevca, kao i spajanju tog grada sa autoputem Beograd–Niš, preko Batočine.

Čelnici italijanske kompanije su nekoliko puta pristajali na pomeranje određenih rokova i smatraju da su pokazali veliko razumevanje, ali ih strpljenje polako izdaje.

Pre nekoliko meseci je tako bila sporna uplata 80 miliona evra iz budžeta za proizvodnju modela "500L", ali se to nekako rešilo i tada je Italijanima obećano da će uplate nadalje biti redovne ili, u najgorem slučaju, sa minimalnim zakašnjenjem, a oni su pristali da zaostali novac dobiju na rate.

Reagujući na ovu vest, objavljenu početkom nedelje, gradonačelnik Kragujevca Veroljub Stevanović rekao je da su kritike italijanske kompanije Fijat na odnos naše države prema FAS-u opravdane.

"Znao sam za te primedbe jer sam sa Fijatom u svakodnevnom kontaktu. To što prethodna vlada nije poštovala je bilo očigledno. Koja su njihova opravdanja ne znam, ali je činjenica da je Fijat tu u pravu", rekao je Stevanović. Prema njegovim rečima, autoput do Lapova trebalo je da bude završen do kraja ove godine. "Bilo je tu ogromnih problema, prvo zbog novca jer nije obezbeđen, a drugo zbog projektovanja. Treće, zbog procedura koje su složene i problematične, a gde se uplitalo Ministarstvo za ekologiju, urbanizam i prostorno planiranje, jer nisu mogli da razjasne da li je to autoput ili put prvog reda", rekao je Stevanović naglašavajući da je to bila obaveza Vlade Srbije. Podsetivši da je grad Kragujevac završio autoput na svojoj teritoriji, kao i da je pripremio dokumentaciju za izgradnju još 6,7 kilometara od skretanja za Badnjevac do ulaska u Batočinu, Stevanović je rekao da je za radove na deonici od Batočine do Koridora 10 bio objavljen tender, ali da nije potpisan ugovor sa izvođačem radova jer Vlada Srbije nije imala para. Potom se, dodao je Stevanović, išlo na poništenje tendera i novi tender je objavljen za deonicu od 3,7 kilometara, ali radovi nisu otpočeli, jer eksproprijacija nije rešena do kraja, a to je trebalo da uradi neko sa nivoa Batočine, sredstvima Vlade Srbije. "Očekujem da neko drugi u ovoj vladi, koja je po meni ozbiljnija od prethodne, reši problem sa eksproprijacijom zemljišta, obezbedi sredstva i isprojektuje deonicu od Batočine do Koridora 10 i da će radovi biti završeni najdalje do kraja sledeće godine", rekao je gradonačelnik Kragujevca.

R. V.

Amater

Naspram svakodnevnom, običnom i prosečnom svetu stoji – profesionalac.

Idiotizam novogovora je od profesionalizma napravio ne samo pozitivnu i poželjnu, nego i nužno potrebnu osobinu/kvalifikaciju. Što je savršen jezički, u tom smislu i novogovorski, paradoks: u većem delu ljudske istorije – a zapadne civilizacije posebno – biti profesionalac značilo je tek nešto više od biti rob ili demijurg, zanatlija, osoba koja savršeno pravi sandale ili glinene ćupove, a oko tog ili sličnog posla grbači po ceo dan i noć.

Nasuprot profesionalcu bio je aristokrata, plemić koji – ako i ume da svira na kitari, pleše, popravi pokvareno ili čak i napravi nešto – to ne sme da radi savršeno, jer bi to značilo da je u usavršavanje i održavanje veštine uložio više napora nego što to slobodnom i dokonom čoveku priliči.

Samo u tom smislu aristokrata i plemić su isto što i amater ili diletant: bavi se samo onim što mu se sviđa ili voli (amater, od latinskog *amatorem*, onaj ko voli, i *amare*, voleti), ili mu pričinjava zadovoljstvo (diletant, od italijanskog *dilettante* odnosno *dilettare*, uživati, i od latinskog, s istim značenjem, *delectare*).

Koliko pre jedva nešto više od stotinu godina Pjer, baron od Kubertena, smislio je da "obnovi" olimpijske igre, zasnovane – po njegovom i tada dominantnom, ali savršeno pogrešnom uverenju da su antički takmičari bili "amateri" kao što su to i devetnaestovekovni oficiri-plemići, koji će na igrama rat zameniti otmenim "modernim petobojem". E, to je tek bio potpuni amaterizam i diletantizam – u današnjem, pežorativnom značenju tih reči.

Od početka potpuno klimavo i s nejasnim kriterijumima, "obnovljene" olimpijske igre, su, sve negde do početka devedesetih godina prošlog veka, propisivale amaterizam kao uslov da neki sportista na njima učestvuje.

Onda je, odustajanjem od ideala i ponekog strožeg pravila, u opštem, globalnom, i pojedinačnom, svakako materijalnom interesu, amaterizam ukinut. Amateri i diletanti ispali su budale, kao što i treba.

Profesionalcima se u zube i krv ne gleda.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Mesec bez papira

Od svih neobičnih stvari koje zapažam boraveći na Olimpijadi 2012. posebno mi je zanimljivo bilo to što je u Londonu sve manje knjižara. Daleko od toga da ih nema, naročito onih koje čuvaju tradiciju britanskog knjižarstva, ali neke koje su procvetale devedesetih, sada su ugašene. Mnogi ne bi zažalili, izgledale su manje-više kao robne kuće, ali činilo se tada da je to dobar biznis. Objašnjenje za ovu pojavu stiglo je pre neki dan. Kompanija "Amazon" objavila je da je kod njih prodaja elektronskih knjiga prevazišla prodaju papirnih izdanja, prvi put u istoriji, i to za nekih sedam odsto. Mnogo je tumačenja zašto je to tako, počev od toga da je to rezultat popularnosti "Amazonovog" čitača kindla (mereno je isključivo na "Amazonu"), kao i da se knjige generalno bolje prodaju, i štampane i elektronske, samo ove druge malo više. Tri puta više, preciziraju u "Amazonu", dok drugi izdavači priznaju da ovakav trend postoji, da se treba spremiti, ali i da je prerano da se kaže da je papirnoj knjizi odzvonilo. Naprotiv, njih raduje porast prodaje elektronskih knjiga jer se radi o novim, mladim čitaocima za koje su strahovali da će potpuno odbaciti knjigu kao medij.

Budući da nema sabranih podataka svih izdavača, ostaje nam da uzroke ove pojave procenjujemo na osnovu ličnih iskustava. Ja sam svoje prikupljao u londonskom metrou. Pre desetak godina tamo su dominirali ljudi sa novinama i knjigama u rukama. Danas većina ljudi u metrou kucka po mobilnom telefonu ili tabletu, uključite tu i kindl koji je zaista veoma popularan. Čitaoci papira nisu iščezli, ali daleko je to od nekadašnjeg prizora. Navike se menjaju, elektronski čitači su manji, udobniji u većini situacija (sem fotelje kod kuće, verovatno), a pristup knjigama trenutan. I još ih možete poneti sijaset, da ne kažem celu biblioteku.

Važnije je reći da Britanija uspešno obavlja smenu tehnoloških generacija stvarajući novu čitalačku publiku, što se za Srbiju ne može baš reći. Elektronske knjige u Srbiji su retkost, još su ređi elektronski čitači. SMS generacije, ako ih tako možemo nazvati, ne stiču naviku čitanja ničega dužeg od tvita ili fejsbuk posta. Što preti da uskoro budemo nesposobni za čitanje teksta koji mora da se skroluje, dok će novine umesto broja strana povećavati fontove da popune prostor između reklama i fotografija.

Čitanje elektronskih knjiga u svetu ide i u drugom pravcu. Gugl je nastavio svoj projekat skeniranja starih knjiga i do sada je tako "pročitao" čak dvadeset miliona naslova. Pravi cilj tog projekta je, navodno, sprečavanje dominacije "Amazona" u svetu elektronske knjige, ali Gugl se zbog toga godinama sudi sa američkom Autorskom agencijom, koja tvrdi da je takvo skeniranje nelegalno.

Srećna okolnost je što je tek svaka treća skenirana knjiga na engleskom jeziku, što daje nade da će Gugl skenirati i knjige na srpskom, pa ćemo imati gde da ih kupimo u elektronskoj formi. Spremite dolare.

foto: Reuters

LGBT

Pomak u hotelijerstvu

Crna Gora odlučila je da napravi korak kojim će postati prepoznatljiva kao tolerantna turistička destinacija koja nema granica kada su njeni gosti u pitanju. Na hotelima, koji su članovi Crnogorskog turističkog udruženje (CTU), biće postavljene pločice u duginim bojama, koje će ih označiti kao gej prijateljske i tako omogućiti LGBT turistima, koji dolaze u Crnu Goru, da izaberu one hotele u kojima neće imati problema samo zbog toga što pripadaju drugačijoj seksualnoj orijentaciji.

Boban Stojanović ispred organizacije "Prajd Beograd" prokomentarisao je ovakav potez Crne Gore kao pozitivan pomak. "Ovde je reč o ekonomskoj kategoriji i ako tržište ima potrebu da omogući LGBT turistima da mirno letuju, to će se omogućiti. Hoteli u kojima su dobrodošle LGBT osobe su antidiskriminatorska kategorija i dobro ih je imati. U Srbiji nema ovakvih hotela, ali to i nije zakonska obaveza. Postoje hosteli u kojima se naglašava zabrana različitih vrsta diskriminacije, među kojima se nalazi i diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije", kaže Stojanović.

Hoteli koji su prijateljski nastrojeni prema gej osobama, u suštini se ne razlikuju od ostalih hotela, osim što imaju obeležje u vidu gej zastave kako bi se raspoznavali. U njima su dobrodošli i gosti koji nisu pripadnici LGBT populacije, ali ovakva definicija je garancija da se niko neće osećati diskriminisano od strane osoblja ili drugih gostiju. "Ako u običnom hotelu tražite bračni krevet sa svojim partnerom, postoji mogućnost da doživite neprijatnost. Ovako, dok čekate taksi u lobiju gej frendli hotela, možete bez straha da razmenjujete nežnosti sa svojim partnerom, poput svakog zaljubljenog para. To je samo garancija da vas niko neće popreko gledati i osuđivati", kaže Boban Stojanović. On je najavio da će u okviru organizacije smeštaja naredne parade ponosa "Prajd Beograd" pitati hotele u Beogradu da li žele da ugoste učesnike parade. Na taj način će Srbija biti korak bliže ovakvom potezu, a osetiće se i kakva klima mišljenja vlada kada je o ovakvim odlukama reč.

S. ZRNIĆ

BEZBEDNOST

Rodić novi šef BIA

Vlada Srbije imenovala je na sednici 3. avgusta Nebojšu Rodića za novog šefa Bezbednosno-informativne agencije. Rodić na tu funkciju odlazi s mesta generalnog sekretara predsednika Srbije Tomislava Nikolića. Novi šef BIA bio je sekretar Republičke izborne komisije 1996. i 1997. godine, kada je tadašnja opozicija optužila RIK za krađu izbora. Tada se povukao s te funkcije, da bi potom bio i sekretar Komisije za sprovođenje referenduma o učešću stranih predstavnika u rešavanju problema na Kosovu i Metohiji 1998, a radio je i u sekretarijatu Skupštine Srbije, da bi zatim prešao u Ministarstvo spoljnih poslova, gde je između ostalog bio pomoćnik generalnog sekretara tadašnjeg SMIP-a. Mediji Rodića opisuju kao "čoveka od poverenja" predsednika Nikolića i kao zanimljivost ističu da su Rodić i dosadašnji direktor BIA Saša Vukadinović zajedno radili kao članovi RIK-a na septembarskim izborima 2000. godine.

"Rodić je državni pravnik sa jako dugim iskustvom i siguran sam da bi taj posao obavljao izuzetno dobro", rekao je Nikolić, objašnjavajući zašto je baš on dobar izbor za šefa Bezbednosno-informativne agencije. Nebojša Rodić je peti direktor Bezbednosno-informativne agencije. Od osnivanja BIA, avgusta 2002. godine, na njenom čelu nalazili su se Andreja Savić, Miša Milićević (od januara 2003. do marta 2004), Rade Bulatović (do jula 2008) i Saša Vukadinović.

R. V.

TVITER

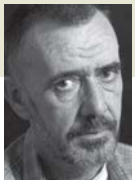
Laž podigla cenu nafte

Cena sirove nafte na njujorškoj berzi nakratko je porasla za više od dolara kada je na Tviteru objavljena vest da je sirijski lider Bašar al Asad ubijen.

"Volstrit džurnal" piše da je na Tviter nalogu, za koji se mislilo da pripada ministru unutrašnjih poslova Rusije Vladimiru Kolokolčevu, 6. avgusta u 9.59 sati napisano da je Asad ubijen ili povređen. Malo kasnije je u dva tvita dodato da je potvrđeno da je preminuo. Između 10.15 i 10.45 sati, cena sirove nafte je skočila sa 90,82 na 91,99 dolara za barel na berzi u Njujorku. Analitičar Prajs Fjučurs Grupe Fil Flin kaže da u vreme kada je Tviter sve više mesto za prikupljanje informacija, dobro plasirana priča može da utiče na berzu. Rusko ministarstvo unutrašnjih poslova je ubrzo demantovalo za Rojters da ima bilo kakve veze sa Tviter nalogom koji je pisao o Asadovoj smrti. Iako Sirija ne proizvodi velike količine nafte, procenjuje se da bi Iran mogao reagovati u slučaju da dođe do promene vlasti u Damasku, što bi imalo uticaja na pomeranje cene na berzi.

R. L.

piše: Dragoljub Žarković

Presavijanje tabaka: Mediji najavljuju hapšenja bivših ministara. Kad me je jedan prijatelj pitao da li znam o kome se radi, rekao sam da pojma nemam, ali da znam iz koje stranke će da bude

Aleksandar Vučić se trudi da mu glas bude hladan kao večera u menzi. Pretpostavljam, međutim, da u njemu sve kipi, a možda, u potaji, kad ostane sam, daje oduška nataloženim frustracijama oko sastavljanja i početnog funkcionisanja vlade

U raljama:
Najveći, a najmanji

SAD KAD JE tabak konačno presavijen, postavljanjem Jorgovanke Tabaković za guvernerku Narodne banke Srbije (vidi tekst koji sledi u ovom broju "Vremena") kompletiran je ne samo sastav vlade već i onih organa bez kojih nema vlasti, uključujući tu i direktora BIA.

To znači da vlada u kojoj je Vučićeva Srpska napredna stranka (SNS) najmasovniji, pa i pretežni partner, treba da počne da ostvaruje neki program koji SNS nije ni imao što se lepo videlo i tokom izborne kampanje, mada zlobnici tvrde da je pobedio baš zahvaljujući tom nedostatku.

Ta stranka u raljama je dva manja partnera, a ceh eventualnog neuspeha platiće pretežno oni. I SPS (sigurno) i URS (verovatno) biće još dugi niz izbornih ciklusa solidan građevinski materijal za pravljenje koalicija, sve dok se izborni zakon temeljno ne izmeni.

Oni su već pokazali da koaliciju mogu da naprave s kim god treba i kad god treba, a najveći će, u ovom deljenju izbornih karata to je SNS, da ispadne iz igre, kao što se demokratama Borisa Tadića dogodilo na prošlim izborima.

Pa i programski okviri vlade baziraju se na uverenjima dva manja partnera. Početne pozicije Ivice Dačića i Mlađana Dinkića bile su ako ne sasvim suprotne a ono barem ubedljivo protivrečne, ali, kako sami tvrde, sarađuju odlično. Dačić će, kao premijer, da vodi vladu a Dinkić će da oporavlja finansije i privredu, što je za Srbiju najpreči posao ne samo u ovom trenutku.

Ako uspeju u naumu slava će biti velika, a neuspeh će da se obije najviše o Vučićevu glavu, odnosno stradaće SNS, koji je, ruku na srce, sam sebe gurnuo u tu poziciju davši Dačiću premijersko mesto i poverivši Dinkiću inženjering oko poslova od kojih zavisi uspešnost svih drugih ministarstava.

Tako se Aleksandar Vučić, šef stranke u odsustvu službeno odsutnog Tomislava Nikolića, nalazi u ulozi taoca. Da bi došli na vlast, najosetljivije delove vlasti prepustili su koalicionim partnerima i za sada svi glume slogu i oduševljenje, ali da li će tako biti i kad krene oluja? Neko će reći da ništa drugo nije preostalo: ponašaće se kao da to ne boli ili će, na kraju, da razvrgavaju koaliciju, ali tek kad zapreti opasnost da šteta po lične i partijske interese bude veća od koristi koja se može izvući iz ovako strukturirane vlade.

Rok upotrebe:
Koliko će trajati "trijumvirat"

ANALITIČARI MAHOM MISLE da će ova vlada izgurati ceo mandat. Ne delim u potpunosti to uverenje. Situacija je toliko teška da će izazovi pred partnerima u vlasti biti znatno veći nego što su bili izazovi prethodne vlade. Ne mislim ja da oni ne bi to voleli (partneri u vladi, ne analitičari), već smatram da "trijumvirati" neminovno vode ka pokušajima apsolutizovanja vlasti ako krene loše a još pre ako krene dobro. Uostalom, pitajte nešto o tome Borisa Tadića.

Đorđe Vukadinović je negde polovinom jula u komentaru za

foto: Tanjug

NSPM napisao: "U suštini, ovo je koalicija veštih političkih hazardera i verolomnika u kojoj niko nikome ne veruje i niko nikoga ne voli – ali barem nemaju ni potrebe da ljubav glume, dok, istovremeno, imaju snažan motiv i interes da im veza uspe."

Verujem da mesec dana kasnije Vukadinović ne bi napisao da "nemaju ni potrebe da ljubav glume" jer pokazuje se da je ta gluma jedini cement koji ih za sada vezuje. U nedostatku boljih vesti demonstriraju jedinstvo, ali, verovatno, tu ima puno sumnjičenja i podozrivosti, a koliko te političke ljubavi traju vidi se i iz ponašanja dve trećine nove vlade koja se pravi kao da nisu bili u prethodnoj vladi; sve se nešto zgražavaju i cokću, ponašaju se kao da su pali s neba i krste se i desnom i levom u neverici da nam je toliki budžetski deficit.

Kao da su zapanjeni i drugim stvarima: nivoom duga, stepenom društvene koruptivnosti, neuspehom u reformi pravosuđa, posrnućem industrijske proizvodnje... Kao da su juče došli u vladu, što je tačno jedino za ministre iz Srpske napredne stranke.

Već sam pisao da bi oni datum svog stupanja na vlast polaganjem zakletve hteli da proglase za "nultu godinu" i da bi ta dvotrećinska komponenta novostare vlade htela da bude amnestirana za sve što nije valjalo, a ako je neko već kriv, eto ga Boris Tadić koji se u sve mešao i eto ga Mirko Cvetković koji se, navodno, ni u šta nije mešao.

Tu su, u rezervi, i telefonske sednice kao alibi za stanje u zemlji. To se prostom svetu čini kao krunski dokaz da su zemlju vodili lezilebovići, pa ovi novi u cilju stvaranja imidža tvrde da takvih sednica neće biti i da će odluke u vladi biti donošene konsenzusom. Živi bili pa videli, ali od promene tehnike rada neće biti neke velike koristi.

Koncentrični krugovi: Demontaža montažom

SAD VEĆ MEDIJI najavljuju hapšenja bivših ministara. Kad me je jedan prijatelj pitao da li znam o kome se radi rekao sam da pojma nemam, ali da znam iz koje stranke će da bude.

Milorad Vučelić, osokoljen promenom vlade, u "Pečatu" izdaje neku vrstu dnevne zapovesti: "Novoizabrana vlada se nalazi pred jednostavnim izborom: ili će do kraja demontirati žuti kartel, samovolju i svevlašće Kabineta, kao pretpostavku za bilo kakav uspeh, ili će ustuknuti pred njihovim nasrtajima i stvoriti hibridnu tvorevinu koja će i njih i Srbiju povući u ambis."

Hoće, demontiraće će ga do one mere da ne ugroze sopstvene pozicije i kolaboraciju s pomenutim "žutim kartelom", ako nešto takvo postoji. A da je postojalo, valjda bi nas ovi staronovi ministri još onomad o tome obavestili.

Ovi što su sada na vlasti biće nevini dok ne padnu sa vlasti i tako se politički život Srbije vrti u sve užim koncentričnim krugovima.

U svemu tome Aleksandar Vučić je jedini nevin. Ali, neka se ne sekiraju oni što ga ne vole. Neće dugo biti nevin. Ovo će biti godine kada će Srbijom biti vraški teško upravljati i nema te vlade koja će biti popularna. A ako je bude, tek tad smo nadrljali. ◂

Komad iz života narodnog predstavništva

Jorgovanka u džepu

PROLOG

Nakon iscrpne rasprave o Mlađanu Dinkiću, na šestom vanrednom zasedanju Narodne skupštine 6. avgusta 2012. za guvernera Narodne banke Srbije izabrana je dr Jorgovanka Tabaković, dosadašnja predsednica poslaničke grupe Srpske napredne stranke – "za" je glasao 131 narodni poslanik, "protiv" je bilo 34, niko nije bio uzdržan, nije glasao jedan, od ukupno prisutnih 166 narodnih poslanika.

Lica: *Jorgovanka Tabaković, kandidatkinja za guvernera koja u skupštinskom amfiteatru tokom tih sedam sati rasprave od 19.10 do 16.45, ne izgovara nikakav tekst*
Poslanici koji govore
Poslanici koji glasaju
Poslanici koji su u sali, ali bojkotuju elektronsku evidenciju prisustva
Kamermani

Didaskalije: *Letnji avgustovski dan. 38 stepeni u hladu. Beograd liže sladoled. U skupštinskom amfiteatru atmosfera svečana i radna. Vidi se da je početak mandata. Neka ima nove cipele, neka novu frizuru, neko novu mašnu, a oni iz vlasti – komplet. Frizure doterane. Jorgovanku Tabaković, kandidatkinju za guvernera NBS-a, novinari dočekuju na izlasku iz prostorija poslaničke grupe SNS-a, slikaju je u onom belom kostimu s velikim crvenim i crnim cvetovima, intenzivno, reklo bi se, nebankarski šarenom, s jednom torbom preko ramena, drugom većom u ruci, onoj kojom ne drži svetli mobitel povezan sa slušalicom u uhu, i prate je kroz hodnik. Deluje kao da je pokupila stvari i da odlazi, začešljana, nasmešena i srećna. Izjavila je pred novinarima da će služiti građanima. Pojedini poslanici su je uzalud pozivali da uđe u salu da bi joj postavili teška pitanja.*

ŽARKO KORAĆ (LDP): Ja gospođu Tabaković znam dobro, zajedno smo postali poslanici 1993. godine. To su bila jako teška vremena, ratna vremena. Ona je pripadala tada jednoj stranci, Srpskoj radikalnoj stranci, čiji su neki poslanici i njen tadašnji i sadašnji predsednik neobuzdano napadali nas koji smo bili predstavnici demokratske opozicije. Gospođa Tabaković to nikada nije radila. Ja sam nju zapamtio po uljudnosti, pristojnosti i ona zaista, sve vreme dok pamtim njen rad u Skupštini, nikada ništa ružno ni o kome nije rekla. Dakle, pokazivala je jednu osobinu, po mom mišljenju vrednu hvale posebno u Srbiji, da nikad lično ne napada i da se jako trudi da nikada ne kaže ništa loše...

Ovo o čemu govorim ne odnosi se na nju kao pojedinca, nego na jedan princip. Taj princip kaže da bi bilo dobro da postoji jedna nezavisna institucija i da bi bilo dobro da onaj ko vodi tu instituciju bude makar relativno nezavisan ili do neke mere odvojen od političkih stranaka, posebno političkih stranaka koje su u vlasti...

Mlađana Dinkića

DOGOVOR VLADU GRADI: I. Dačić, A. Vučić i J. Tabaković fotografije: Tanjug

Cela Amerika je slušala, uključujući i američkog predsednika, šta će sekretar generalnih rezervi, a to je u stvari guverner njihove banke, Alen Grinspan reći o finansijama, kursu dolara, o kamatama, kamatnoj politici. Koliko se sećam, on je preživeo četiri američka predsednika. Nijednom američkom predsedniku nije palo na pamet da ga smenjuje, a verujem da nije ni mogao da ga smeni, jer je uživao veliki ugled među finansijskim stručnjacima i u američkoj javnosti.

MIROSLAV MARKIĆEVIĆ (NS): Iznenadilo me je da jedan kolega ne zna da su federalne rezerve Amerike privatna banka... Da li neko razmišlja da NBS treba u tom smislu da bude nezavisna, da bude i privatna? Kako su neki potezi vučeni, mogu da sumnjam i u to.

ŽARKO KORAĆ (LDP): Nećemo valjda sada ovde voditi raspravu o federalnoj banci SAD. Uzgred, budi rečeno, ako se pozivate na srpsku istoriju, u Kraljevini Srbije i naša nacionalna banka je bila pola u državnom, pola u privatnom vlasništvu. Tako je gospodin Vajfert i mogao da bude guverner te banke.

Federalne rezerve su samo formalno privatna banka, a defakto njom upravljaju SAD. One su kao takve i uspostavljene prvim aktom američke vlade koji je potpisao Džordž Vašington krajem 18. veka.

Ali, čemu ova rasprava? Ja nisam bankarski stručnjak, a ni vi. Hteo sam da kažem da nije uobičajeno da se guverneri menjaju, kad se menja vlast...

NEBOJŠA STEFANOVIĆ (predsednik Skupštine, govori s mesta poslanika SNS-a): Svako ko poznaje Jorgovanku Tabaković, makar i jedan dan, zna da ona nikada neće biti bilo čija marioneta, da je niko nikada neće staviti u džep. Gospođa Tabaković će u svom radu biti istinski samostalna.

MIROSLAV MARKIĆEVIĆ (NS): Predsednik Nove Srbije pre nekoliko dana, hvaleći Jorgovanku Tabaković i govoreći ono što i mi mislimo u poslaničkom klubu Nove Srbije, da će ona biti dobra guvernerka i da će, pre svega, raditi u interesu građana, uporedio ju je sa čovekom koji odavno nije među nama, sa popularnim deda Avramom...

Logično je da damo poverenje koleginici koja je ovde godinama sa nama i koju smo upoznali, koja će, siguran sam u to, biti nezavisna i više nego što je zakon na to obavezuje...

ALEKSANDAR ČOTRIĆ (SPO): Setimo se da je najpre predsednik Nikolić predložio gospođu Tabaković za mandatara za sastav buduće vlade, a kada nije dobila tu funkciju, onda je predložena od istog političkog funkcionera za mesto guvernerke i to onda deluje kao neka utešna nagrada.

NADA KOLUNDŽIJA (DS): Stavljati na čelo NBS-a drugog čoveka partije koja je u vlasti, ►

ne samo da ne govori o tome da depolitizacije uopšte neće biti, već govori pre svega nedvosmisleno o tome da postoji jasna namera vladajuće većine i ove izvršne vlasti da uspostavi punu partijsku državu.

DRAGAN TOMIĆ (DSS): Ovde se koristi termin nezavisnost guvernera, koji je do sada bio u ostavci. Moram da podsetim samo da smo od 2000. godine naovamo mi imali te tzv. nezavisne i stručnjake uvožene iz inostranstva sa nekih kurseva, a ispostavilo se da se radi o najvišim funkcionerima DS-a, Đeliću, Vlahoviću i ostalima, koji su protutnjali Srbijom i ostavili iza sebe finansijski haos.

ALEKSANDAR ČOTRIĆ (SPO): Moramo da se prisetimo da je gospođa Jorgovanka Tabaković bila članica Vlade Mirka Marjanovića, u tzv. vladi narodnog jedinstva, u periodu od 1998. do 2000. godine, a taj period nam je ostao u najružnijem mogućem sećanju, s obzirom na najnegativnije moguće ekonomske pokazatelje vezane za rad te vlade. Setimo se da je inflacija tada bila preko 100 odsto, da su plate bile svega 40 nemačkih maraka.

LJUBIŠA STOJMIROVIĆ (SNS): Ona je bila ministar za privatizaciju, koliko se sećam. Spoljni dug Srbije je tada bio negde oko 6,5 milijardi. Danas je negde preko 30 milijardi. Karakteristično je još za to vreme da su sva dobra, sve naše firme bile sačuvane, a danas smo u situaciji da je mnogo toga, odnosno sve ono što je vredelo prodato i da više nije naše.

NADA KOLUNDŽIJA (DS): To što je nominalno dug države u to vreme bio manji nego sada, ne znači da on nije bio 130 odsto u odnosu na BDP...

Posle te vlade ostalo je 27 neisplaćenih penzija, 24 neisplaćena socijalna davanja svim korisnicima socijalnih usluga, milijarde stare devizne štednje.

VEROLJUB ARSIĆ (SNS): Ne znam ni za jednu aferu iz vremena privatizacije dok je ministar u Vladi Republike Srbije bila Jorgovanka Tabaković. Nema ih. Kreditni rejting nije vezan za ime i prezime guvernera, nego za javni dug i bruto dohodak, a mogu da kažem da smo u četiri poslednje godine zaduženi više nego što nas je Broz zadužio za 40 godina.

MARJAN RISTIČEVIĆ (SNS): Zaduživali ste se kod MMF-a, Evropske banke za obnovu i razvoj, Evropske investicione banke, ma do Azerbejdžana ste došli, do Alijeva. Dizali ste spomenike po beogradskim parkovima, da biste imali gde da uzmete pare i da tako očuvate kurs.

MAJA VIDENOVIĆ (DS): Nisam sigurna

da su predstavnici vladajuće koalicije svesni atmosfere koja je stvorena i u domaćoj i u stranoj javnosti. Postali smo svetska vest, dame i gospodo.

Ovih dana vesti iz Srbije glase (citiram): "pojačana sumnja oko privrženosti evropskim integracijama", kako prenosi 'Rojters', "korak unazad", kako navodi Evropska komisija, "slabljenje nezavisnosti Narodne banke", tako ovih dana ističe MMF. Danas svetski mediji prenose da su izmene Zakona o Narodnoj banci i izbor guvernera Narodne banke potezi koji će sigurno uzdrmati potencijalne investitore u Srbiji...

NADA KOLUNDŽIJA (DS): Mi smo već dobili reakcije od svih relevantnih međunarodnih institucija, između ostalog i iz EU i, naravno, ono na šta smo upozoravali obistinilo se: da donošenje ovog zakona i ovakav politički udar na nezavisnost i samostalnost centralne banke predstavlja ogroman korak unazad, da predstavlja antievropsku praksu, predstavlja potez koji će Srbiju sasvim sigurno dovesti u poziciju da uspori svoj put ka EU.

MIROSLAV PETKOVIĆ (DSS): Veoma nas interesuje kako će novi guverner uticati na ekonomsku, fiskalnu i monetarnu politiku ove zemlje? Ciljevi NBS-a su jasno definisani Zakonom o NBS-u, ali nijedan zakon ne definiše ciljeve Vlade Republike Srbije. Da li su isti ciljevi NBS-a i Vlade? Na osnovu izjava, sada već aktuelnih ministara i nekih ljudi koji vode stranke vladajuće koalicije, jasno je da ti ciljevi ne mogu da budu isti i ne mogu da se poklapaju...

JUDITA POPOVIĆ (LSV): Očigledno da je postojao određeni pritisak kojem je guverner Šoškić podlegao: 1. avgusta je podnet Predlog zakona, guverner je već 2. avgusta dao ostavku. Brzopotezno u hitnom postupku se rešavaju tako krupna pitanja kao što je Narodna banka Srbije i guverner.

MARKO ATLAGIĆ (SNS): Ostavka guvernera dr Dejana Šoškića, po meni, uzrokovana je prvo – kursnom listom; drugo – onim što se pred očima naših građana i stručne ekonomske javnosti dešavalo u Agrobanci, Komercijalnoj banci Beograd i Razvojnoj banci Vojvodine; treće – njegovim nemim posmatranjem kako privreda Srbije nestaje, propada, zato što se zaduživala po jednom kursu dinara, a danas se dug otplaćuje od preko 55 odsto većem kursu dinara; četvrto – time što gospodin Dejan Šoškić nije na vreme, energično ukazivao na preveliku zaduženost države, a ona je krajem 2011. godine prešla ne samo zabranjeni zakonski maksimum od 45 odsto DBP-a nego preko 55 odsto.

DUŠAN PETROVIĆ (DS): Ko je pisao Predlog zakona o izmenama Zakona o Narodnoj banci? Znam da ste svi predložili tu izmenu, poslanici SNS-a, poslanici Mlađana Dinkića, poslanici SPS-a, ali ko je pisao to?

(**PREDSEDAVAJUĆA:** Molim vas, vratite se na temu.)

DUŠAN PETROVIĆ (DS): Narodna banka je tema. Pitam, zašto je gospođa Tabaković, kao kandidat za guvernera, u tom trenutku narodni poslanik, potpisala ovakav jedan predlog? Znači, gospođa Tabaković je potpisala da može guverner Narodne banke, a to će ona da postane, da odluči da, između ostalog, i štedni ulozi građana budu upotrebljeni da bi Narodna

PREDSTAVNIK "STAROG REŽIMA" I NOVE VLASTI U SKUPŠTINI: Mirko Cvetković i Marjan Rističević

banka štampala novac...

VLADIMIR ILIĆ (URS): Vi ste promovisali bivšeg premijera kao nestranačku ličnost, kao profesionalca i doveli ste ga u tako neprijatnu poziciju da se vrlo često dešavalo, a svedok sam bio tome, da nijedna odluka nije mogla da se sprovede, a da se vi lično ne konsultujete oko toga.

DUŠAN PETROVIĆ (DS): Što se tiče ovoga o čemu je gospodin Ilić govorio, tu može svako svoje rumore i ono što je negde načuo da se zbiva ili misli da se zbiva da ovde iznosi, ali to nema nikakvu vrednost.

MIROSLAV PETKOVIĆ (DSS): Ovde imam stenografske beleške sa sednice na kojoj je biran gospodin Šoškić i siguran sam da mnogima ne bi bilo prijatno u ovoj sali kada bih ih pročitao. Bilo je tu interesantnih tema, govorilo se o "sinerdži" kapitalu, o Nacionalnoj štedionici, o Mlađanu Dinkiću, o softverskim prevarama, ali to nije tema ove sednice...

MIRKO ČIKIRIZ (SPO): U političkom smislu je jako neumesno da ona polovina ministara koj sada sedi u ovoj vladi, drvlje i kamenje baca na prethodnu vladu u kojoj sedela, krivići je za ekonomsko stanje u kome se nalazimo, a koje su oni u najvećoj meri kreirali. Tu, pre svega, mislim i na gospodina Dinkića i aktuelnog premijera koji je u prethodnoj vladi bio prvi potpredsednik vlade i i te kako imao uticaja na ekonomsku politiku.

BORISLAV STEFANOVIĆ (DS): Pričamo o principima i smatramo da je vaš princip, koji sad uvodite, štetan, da je loš. Niste nas ubedili da nije, niste ubedili građane, niste ubedili MMF, Svetsku banku, ali ste se ubedili međusobno u koalicionom dogovoru. Sada će SNS, uz sve uvažavanje, najveća stranka u sadašnjem režimu, imati veliki problem.

Imaćete, gospodo, glavobolju koju smo mi imali. A i gospođa Tabaković. Prvi problem će joj biti – direktor Uprave za kontrolu iz G17 plus. Šta ćete onda da uradite? ... Dobili ste ljude koji znaju dobro kroz svoje kanale da usmere novac tamo gde oni hoće. To je ono što nas plaši, a što znam da plaši i SNS.

Sigurno je da će direktor Uprave za kontrolu u velikoj meri pokušati da stavi u džep guvernerku.

VLADIMIR ILIĆ (URS): Izgleda da ne prestaje (vaša) opsednutost URS-om... Pozivam vas, kažite nam ko je taj direktor uprave za kontrolu finansijskih institucija, pa da raspravljamo i o njemu danas...

BORISLAV STEFANOVIĆ (DS): Ponovo vas gledam u oči i tvrdim da će direktor Uprave za nadzor NBS-a biti čovek iz vaše stranke. A to kako se zove, to ćete nam vi reći. Kao što ćete nam reći, pretpostavljam, na koji način ste napravili deficit i 2006. godine i 2007. godine, kada je prodat "Mobtel" – (tako) što ste povećali plate državnih službenika za preko 30 odsto u toj godini (i uz) neodgovorno i diskreciono trošenje budžeta u okviru NIP... Vi ste Zakonom o fiskalnoj decentralizaciji povećali deficit države za preko 30 milijardi dinara godišnje, ili oko 1 odsto BDP-a. E, to ste vi radili...

A šta smo mi radili sa vama u toj vladi, kako oni kažu, bivšem režimu?

Radili smo ono isto što se oni sada pripremaju da rade – da trpe. Da trpe i da uče kako se ucenjuje i kako pare odlaze kroz oluke koje postavlja URS.

A tek kad dođe na red decentralizacija, regionalizacija koju obećavate, pa kad napravite 12 regionalnih skupština, 12 regionalnih vlada, čuda!

Ova zemlja se neće 20 godina izvući od vaših deficitarnih pokreta i poteza koje ste pravili. Vi ste kroz NIP gurali pare u Loznicu, gurali ste tamo gde ste na vlasti ... I vi sada nama držite predavanje!

VLADIMIR ILIĆ (URS): Upravo ste priznali sada, pred svima, da ste imali nesposobnu vladu. Da li je moguće da jedan tako mali partner koga vi unižavate, potcenjujete, pokušavate da uništite deset godina, uspeva takve probleme da vam pravi?

BALŠA BOŽOVIĆ (DS): Meni je iskreno žao gospođe Jorgovanke Tabaković, vidim da nije u sali i potpuno je razumem zbog toga. Žao mi je zato što je ona žrtva odnosa u novoj koaliciji između Srpske napredne stranke i G17 plus. Ona će biti, na njenu nesreću, saučesnica u predstavi čiji je osnovni cilj da se stavi šapa Mlađana Dinkića na devizne rezerve naše zemlje ...

PREDSEDNIK: Gospodine Božoviću, termin "šapa" ne priliči da se koristi u Narodnoj skupštini.

BALŠA BOŽOVIĆ (DS): Kao što znate, pokušali smo da stanemo na put njegovoj politici, pogubnoj po ekonomiju Srbije. Kao što znate, Mirko Cvetković je bio premijer koji ga je razrešio ministarske funkcije, što bi rekao narod, izbacio ga je iz te vlade, ali ste vi naše namere osujetili time što ste mu dali nezapamćenu moć.

Nije najgora stvar danas to što gospođa Tabaković, uz kakav-takav CV, biografiju, neće dobro obavljati funkciju guvernera NBS-a. Nije najgore ni to što nije kvalifikovana bogzna koliko za takvu funkciju. Najgore je to što je sva vlast i moć predata u ruke Mlađanu Dinkiću i ekspertima koji su uništili i ekonomiju i zdravstveni sistem Srbije od 2000. godine do danas. Najgore je na kraju to što ste jednu nezavisnu, retko nezavisnu instituciju podelili brutalno kao stranački plen.

VLADIMIR ILIĆ (URS): Obratiću se poslanicima SNS-a. Verujem da razumete da se oni vama nude u koaliciju. Spremni smo da im ustupimo naše mesto, ako ste vi spremni da ih prihvatite.

MAJA VIDENOVIĆ (DS): Bili ste u vlasti, gospodo, prethodnih 12 godina, bili ste kreator njene i ekonomske i finansijske politike... Meni je, iskreno, na trenutke i zabavan pokušaj lidera ►

vaše stranke, gospodina Mlađana Dinkića, da se predstavi kao novi činilac na političkoj sceni Srbije... izuzev ako se možda ne vodite tezom da je on do juče bio predsednik stranke G17 plus, a da je danas predsednik URS-a...

VLADIMIR ILIĆ (URS): Zaista molim vas iz SNS-a: uzmite ih u vladu...

Vi ste, gospodine Stefanoviću, dobro diskutovali, svaka čast, ali vi zaista nemate moralno pravo zbog nečega šta ste uradili 2003. godine. Podsetiću i vas i javnost, vi ste izabrali u ovoj istoj Skupštini guvernera sa 125 glasova, falsifikovanjem narodne volje. U ovoj istoj Skupštini vaši poslanici su glasali iz Bodruma. Da li se sećate toga?

VEROLJUB ARSIĆ (SNS) (autoritativno kao neko ko misli da se pita): Mislim da narodni poslanici koji pripadaju bivšem režimu ništa novo nisu rekli i na ovoj debati prilikom izbora kandidata za guvernera Narodne banke. To su one priče koje smo čuli prilikom donošenja izmena i dopuna Zakona o Narodnoj banci. Kreditni rejting Srbije pada, ali ne zbog nove koalicije, nego zbog rezultata koje je imao prethodni režim.

U 16.45 poslanici glasaju. Predsednik Skupštine čestita izabranoj guvernerki. Aplauz. Srećan kraj sednice.

Epilog:

Jedan novinarski cinik surfuje i svečano se kezi kada nađe video-klip o skupštinskom životu iz 1991. "Priča ima tužan kraj!"

POSLANIK BRANO LAZIĆ: Moja je priča: uhvatili su dedu i unuka, i naišao je neprijatelj, i trebalo je da potraži put..." (Galama)

BRANKO LAZIĆ: "Samo se vi smejte..." (Galama)

BRANKO LAZIĆ: "Smejte se... Priča ima tužan kraj..."

PREDSEDNIK SKUPŠTINE SLOBODAN UNKOVIĆ: "Dozvolite, ljudi, da čujemo tužni kraj priče..." (Galama)

Dan kasnije, dok tekst ove dramaturške obrade dokumentacionog materijala odlazi u štampu, neko kaže da se komadu iz života narodnog predstavništva mora dopisati sadržaj vruće vesti: Američka agencija za kreditne rejtinge Standard end Purs (S&P) snizila je dugoročni kreditni rejting Srbije za jedan stepen, sa BB na "BB-", sa negativnom prognozom zbog izostanka hitnih vladinih mera koje bi povećale poverenje u monetarni sistem i povratile fiskalnu stabilnost... ◂

Dokumentacioni centar "Vremena"
Minimalna dramaturška adaptacija:
Milan Milošević

Zamena guvernera i zakona o NBS-u

Monetarni kičeraj

Glavni pravac kritika upućenih doskorašnjem guverneru Šoškiću upućuje i na glavni cilj cele operacije za stavljanje pod političku kontrolu centralne banke države. Iz aviona se vidi da vladajuća koalicija hoće da preuzme kajase te kontrole, pa će, možda, glavni posao nove guvernerke biti da svakog dana određuje kojoj će banci, povodom kojeg kredita, biti razrezana ova ili ona "rezervacija" kapitala (u slučaju da se kredit pokaže promašenim), a kojim kreditima ona neće biti potrebna, jer su zajmotražioci "u funkciji razvoja" Srbije. Taj sistem "ucene" banaka isprobale su sve vlasti u Srbiji, na štetu svih poreskih obveznika, pa nikom ništa, osim što je država propala zajedno sa građanstvom

OD TRENUTKA KADA je stvorena vladajuća većina narodnjačke orijentacije u Skupštini Srbije bilo je jasno da će ona učiniti sve da se dokopa direktne vlasti nad monetarnim i finansijskim sistemom u zemlji. Sve stranke i svi lideri koji su se okupili u "novoj-staroj vlasti" tako i shvataju vlast na brdovitom Balkanu – samo kao "potpunu vlast" u ime naroda, pa verovatno i ne znaju ništa o teoriji "neutralnog novca", kako se naziva "pošten novac", onaj koji se ne emituje radi političkih ciljeva, nego kao sredstvo plaćanja i mera vrednosti, u skladu sa novostvorenom vrednošću.

Zbog toga je "logično" što je prvi zakon koji je stigao u Skupštinu iz Dačićevog kabineta bio Zakon o izmenama zakona o Narodnoj banci Srbije, i što je jedan od prvih kadrovskih predloga, koji je upućen iz Nikolićevog kabineta, bio da se po novom zakonu o NBS-u na mesto nove guvernerke izabere aktivistkinja Naprednjačke stranke Jorgovanka Tabaković. Što je i učinjeno (3. i 6. avgusta).

INSTRUMENTI EKONOMIJE DESTRUKCIJE: Zatečenog guvernera Dejana Šoškića nije mogla spasti visoka cena koju će građani Srbije platiti zbog ove antievropske likvidacije samostalnosti centralne banke i gaženja prethodnog zakona o NBS-u (od pre dve godine), koji je pokušao da tu nužnu nezavisnost monetarne vlasti u odnosu na izvršnu – kolikotoliko ojača i obezbedi. U Srbiji jednostavno nema "nezavisnih institucija", jer njihovu nezavisnost uvek može da sruši neki novi zakon ili neki ustavni sud – pa šta košta nek košta. A nezavisnost centralne banke nisu izmislile Tadićeve demokrate ili neki domaći izdajnici i saradnici Vatikana, nego je to institucija savremene ekonomske civilizacije.

Diskusiju o zakonskom ukidanju nezavisnosti NBS-a u Skupštini Srbije obesmislila je ovde duboko ukorenjena "ketman praksa", pa su predlagači zakona koji omogućava vladajućoj koaliciji da se igra vrednošću novca i sudbinom štednih uloga i depozita u poslovnim bankama govorili da ono što oni traže upravo doprinosi makroekonomskoj stabilnosti i bezbednosti novca, jer će narod preko posebnog organa skupštinskog nadzora paziti i na jedno i na drugo. Ti predlagači pokazali su, zapravo, da ne znaju staro pravilo da je novac suviše ozbiljna stvar da bi se o njemu odlučivalo demokratski.

Inače, glavni pravac kritika upućenih doskorašnjem guverneru Šoškiću, da je NBS omanuo u kontroli bankarskog poslovanja, to jest da je on pokrivao onu kontrolu koja je gledala kroz prste onim poslovnim bankama koje su upropašćivale svoj kreditni potencijal finansirajući politički određene zajmoprimce i finansirajući političku aktivnost ranije vladajućih stranaka – upućuje i na glavni cilj cele operacije za stavljanje pod političku kontrolu centralne banke države. Iz aviona se vidi da vladajuća koalicija hoće da preuzme kajase te kontrole, pa će, možda, glavni posao nove guvernerke biti da svakog dana određuje kojoj će banci, povodom kojeg kredita, biti razrezana ova ili ona "rezervacija" kapitala (u slučaju da se kredit pokaže promašenim), a kojim kreditima ona neće biti

VELIKA ROKADA: J. Tabaković i D. Šoškić fotografije: Tanjug

potrebna, jer su zajmotražioci "u funkciji razvoja" Srbije. Taj sistem "ucene" banaka isprobale su sve vlasti u Srbiji, na štetu svih poreskih obveznika, pa nikom ništa, osim što je država propala zajedno sa građanstvom.

Odlazećem guverneru Šoškiću nije mogla pomoći ni javna intervencija protiv izmena zakona o NBS-u visokih predstavnika MMF-a, Svetske banke, Evropske komisije i SAD, jer je cilj vladajuće koalicije bio značajniji i unosniji od njihovog tobožnjeg izjašnjavanja za ulazak u Evropsku uniju i najavljivanja novog aranžmana sa MMF-om. Jedino od čega se nominalno odustalo (na zanimljiv način) jeste unošenje nove odredbe u Zakon – da centralna banka može kupovati hartije od vrednosti koje izdaju država i druga javna tela, to jest da čak može kupovati i trezorske zapise Ministarstva finansija i privrede, kada ovom nedostaju pare za budžetske troškove. Ovde je perverzno to da je upravo stranka ministra finansija Mlađana Dinkić podnela amandman na "poslanički projekat zakona", amandman s kojim se odustalo od ovog ovlašćenja za "štampanje novca" u Vladi, a ne u Zavodu za novčanice.

Neki povodom ovog amandmana misle da ministar Dinkić, možda, i nije znao kakva je transparentna glupost u Predlog zakona zapisana. Drugi, opet, smatraju da je ovom kvakom (bio je to član 18. predloženog zakona) pokušao da dobije faktičku "blanko garanciju" za komunalne obveznice, što bi bilo u skladu sa programom njegovog URS-a. Treći misle da i ovaj detalj govori da ministar Dinkić zapravo i nema nikakav plan za stabilizaciju državnih finansija, pa bi mu odgovaralo da, za svaki slučaj, dobije i ovaj instrument "ekonomije destrukcije", koji je on sam dobro proučio još kada je s indignacijom o njemu pisao u Miloševićevo vreme. Ko zna koliko će još žaba morati da proguta Mlađan Dinkić, prevelikog tereta se prihvatio?

ZAJEDNIČKI STRAH: Posebna priča je izbor nove guvernerke dr Jorgovanke Tabaković, koja je i ranije, a naročito u prvom televizijskom intervjuu, pokazala da i najsmernije provincijske učiteljice, kada ih uhvati visoka politika, ne prezaju od "moralističkog kičeraja", kako bi se moglo nazvati njeno samohvalisanje da, osim što je ekonomista u politici, dobro poznaje i "život", to jest banke, privredu i narodne muke (ako njenu izjavu korektno parafraziramo po sećanju). U stvari, ona već duže vreme u javnim nastupima potvrđuje tužnu okolnost da se u školama u kojima je ona bila najbolji đak nije učilo pravilo da pristojan čovek ne govori o svojim vrlinama, ma kako zapanjujuće bile.

No, ni to nije glavni problem sa novom guvernerkom, kao "stubom SNS-a", kako se o njoj neko izrazio, u hroničnoj razmeni komplimenata koja najviše krasi tu stranku. Glavni problem je to što se iz njenih ranijih istupa, bez obzira na to što u prvim izjavama posle izbora za guvernerku ne najavljuje bitne promene kreditno monetarne politike, može izvesti zaključak da su njeni pogledi na kreditno monetarnu sferu, spoljnotrgovinski režim i režim deviznog kursa, prilično anahroni i protivni Sporazumu o pridruživanju Srbije EU, to jest oni su izvorno "beloruski" kada je u pitanju liberalizacija tržišta i deviznog prometa. Ona, pritom, kaže da se u vođenju kreditno-monetarne politike "ne mogu zamenjivati metod i ciljevi", a to bi se moglo razumeti i kao podrška Dačićevim stavovima da se i proinflatornim merama može voditi antiinflaciona politika, da se fiksiranjem deviznog kursa, po cenu deviznih rezervi, može jačati sigurnost štednje i uvoza, da se samo pojačanom kontrolom banaka mogu povećati i pojeftiniti njihovi razvojni krediti domicilnoj privredi, itd.

Ipak, pravu priliku da procenimo monetarne stavove guvernerke Tabaković dobićemo tek kada i ako dođe do pregovora sa MMF-om o novom aranžmanu sa Srbijom, za koji se ona već javno izjasnila. Ukoliko do tih pregovora ne dođe, a na to se izgleda svesno ili podsvesno ide u vrhu vladajuće koalicije, onda će se pučina za njen kreativan rad potpuno otvoriti. Toga se zajedno plašimo, i mi, a izgleda i ona.◂

Dimitrije Boarov

Kuloarski izvori i pravda

“Vreme“ je došlo do izvesnih materijala iz 2009. kada se odlučivalo o reizboru sudija i tužilaca. Te informacije, u tabelama sa sudijama iz dva okruga Srbije, navode konkretna imena tadašnjih sudija i tužilaca, pa dodaju izvor – izvesnu Branku, izvesnog Paju ili već koga, sasvim nebitno – te nakon toga kvalifikacije i da li ih treba reizabrati ili ne. Tim materijalima bi i Franc Kafka pozavideo

U JEDNOM OD svojih prvih istupa u javnosti, novoizabrani ministar pravde Nikola Selaković, mladi kadar (29 godina) Srpske napredne stranke koji stiže iz univerzitetskih redova, pomalo nespretno nereizabrane suce i tužioce koji se odlukom Ustavnog suda vraćaju u sistem stavlja u “podelu na četnike i partizane”. Pa kaže: “Hajde da prevaziđemo te podele koje sada postoje među sudijama i tužiocima. Nažalost, u jednom trenutku u državi je postojala takva politička volja da se naruši jedan od osnovnih principa savremenog društva, a to je stalnost i nezavisnost sudijske i tužilačke funkcije. To je u potpunosti uzdrmalo stabilnost institucija Srbije. Stalnost sudijske funkcije je ključ stabilnog pravosuđa. Ono što mogu da kažem i ono iza čega mogu da stojim, jeste da ćemo težiti maksimalnoj stalnosti, nezavisnosti i stabilnosti sudijske funkcije.”

Njegovi prvi istupi ohrabruju, a posebno najava da će od (još aktualnih) članova Visokog savjeta sudstva (VSS) i Državnog vijeća tužilaca (DVT) tražiti da mu objasne na koji su način donosili odluke prilikom reizbora sudija i tužilaca i kako će vratiti poverenje građana i stručne javnosti u srpsko pravosuđe (“Politika”, 1. 8. 2012), te konstatira da je “Srbija gladna pravde”.

Odmah valja konstatirati da novom ministru i njegovom timu – imena još ne znamo, pa se sve ministrove najave mogu uzeti samo s još ničim potkrijepljenim optimizmom – neće niti uobičajenih sto dana, koliko se čeka da se počne s kritikama, biti dovoljno da se eventualni prvi pozitivni pomaci pokažu.

DOČEK ZA MINISTRA: Dočekala ga je potpuno kaotična “nova mreža” sudova i tužilaštava, a podaci koje je prethodna ministarska ekipa ostavila iza sebe nisu ni izdaleka dovoljni za makar i paušalnu procjenu: koliko sve košta, koliko je građanima dostupna pravda (ma što to značilo kod nas) i koje su greške učinjene u protekle tri godine. Tu će svakako nešto trebati mijenjati, ali kako – ne zna nitko i možda su u tome utješni “rumori” (izraz koji, inače, znači govorkanja, preuzet od Dušana Petrovića, bivšeg ministra pravde, pa ministra od narodnog kruha za 44 dinara) da će se mrežom sudova i dalje baviti jedan od savjetnika u Ministarstvu pravde koji je cijelu tu kašu i zakuhao, na oduševljenje “reformatora”.

Dočekao ga je i “personalni kaos”: najprije su Nata Mesarović, Boško Ristić i Snežana Malović s poslušnom ekipom “nezavisnog” tijela (isto vrijedi i za sudije i za tužioce, tek je u Nati Mesarović razlika) – nakon što su pametni zakoni pametne skupštinske većine to omogućili – prekinuli stalnost sudske funkcije, izabrali neke nove i stare sudije i tužioce, a odbacili “neke” stare, njih oko 800. Onda su se, nakon petljavine Ustavnog suda koji se tad nije htio baktati s inicijativama o preispitivanju ustavnosti te činjenice, dogovorili da silne ustavne žalbe nereizabranih ponovo rješava VSS, sad u stalnom sastavu. Potom je VSS-u trebalo više od godine da to i obavi; posljednje odluke, među kojima i ona o nereizboru predsjednice Društva sudija Srbije Dragane Boljević, nereizabranima su dostavljene prije desetak dana, nakon što je Ustavni sud Srbije donio odluku o vraćanju velikog broja sudija i tužilaca u sudove i tužilaštva u kojima su bili prije nego što su im Nata i Slobodan Radovanović (kasnije Zagorka Dolovac) dali “šut-kartu” iz pravosuđa.

Sve to uglavnom je već poznato čitaocima “Vremena”. Ustavni sud će u septembru, prema najavama, odlučiti o ostalim žalbama koje će pristići, jer – upravo je VSS silno kasnio s postupkom i izradom odluka (koje prvi puta, kad je skoro hiljadu ljudi “škartirao” u decembru 2009. godine, nije čak niti personalizirao, već je na adrese “škartiranih” poslao okružnicu!).

Upravo u toj činjenici treba tražiti i odgovor na pitanje kad će cijela saga sa sudijama i tužiocima završiti. Neće, sasvim sigurno, istekom roka od 60 dana koje je Ustavni sud dao VSS-u i DVT-u da bi dosad vraćene vratili u njihove sudove.

REALNOST: Prvo, ne zna se više koji su njihovi sudovi: na natječaju prije tri godine, sudije i tužioci kandidirali su se za sud istog ili višeg ranga od dotadašnjeg, a mreža sudova je u međuvremenu izmijenjena. Tako više nemamo općinske, već osnovne sudove, nemamo okružne, već više sudove, imamo apelacione i Vrhovni kasacioni sud, umjesto dotadašnjeg Vrhovnog suda Srbije; njihove nadležnosti također su prilično izmijenjene.

Drugo, valja formalno napraviti novu sistematizaciju za sve te sudove, a valja vidjeti i koliko se nereizabranih, a sada ustavno vraćenih, uopće želi vratiti na sudsku funkciju. Dio njih

se premjestio u advokaturu, dio u neke firme i poduzeća, dio je otišao u penziju, nekolicina ih se ozbiljno razboljela, ili čak umrla, ili čak počinila samoubojstvo. Valjat će, dakle, napraviti i neki formalno-propisni okvir u kojem se sudijsko ili tužilačko dostojanstvo (u svakom smislu) vraća svima, a da se tek potom ustanovi koliko će se njih stvarno i vratiti i u koje sudove i tužilaštva.

Tek potom će moći biti, ako bude političke volje, dakako, učinjeno ono što se unutar sistema – a ne s ovakvim tektonskim potresima – trebalo učiniti: zaista, ali ovoga puta na temelju jasnih kriterija i vrednovanja nečijega rada, iz sudačkih i tužilačkih redova odbaciti one koji su doista sramota za profesiju. A takvih ima, i to znamo, ali je zbog jednog dijela takvih i zbog sasvim proizvoljnog mišljenja ljudi koji su zasjeli na vrh sudbene i tužilačke vlasti nastradao veliki broj časnih i profesionalnih ljudi.

E sad – tko god što prigovarao Ustavnom sudu, zbog kolebljivosti ili političkog oportunizma – valja cijelu stvar zaključiti onom narodnom: "Bolje ikad, no nikad" i u svemu tome sagledati na što su dojučerašnji tzv. reformatori doveli kompletan pravni sistem. Doveli su ga u stanje stalnog pritiska (bivše, za novu je još rano, iako je i vjerojatno, govoriti) izvršne vlasti, stalnog straha i sukoba u glavama neosnovano izabranih i neosnovano neizabranih.

RASKOL SA USTAVNIM SUDOM: Prije no što se time pozabavimo, valja se prisjetiti i zvaničnog pokušaja discipliniranja Ustavnog suda; o nezvaničnima se u kuloarima već dovoljno govorilo, pogotovo u posljednje vrijeme o slučaju ustavnog suca Tomislava Stojkovića i upozorenja Fonda za humanitarno pravo Nati Mesarović i Snežani Malović da je isti (iz kvote Vrhovnog kasacionog suda) navodno sudjelovao u otmici jednog "domaćeg" Albanca krajem 90-ih godina. FHP je to dvjema vlasnicama reforme pravosuđa prijavio u februaru 2011. godine, a priču je Bojan Tončić, novinar *e-novina*, objavio tek ovih ljetnih dana: obje su zamolile (to i šefica FHP-a Nataša Kandić potvrđuje) da se s time ne ide u javnost, a one će to riješiti. I tako do danas..., eno je ustavni sudija Stojković i danas u svojoj ustavnoj togi (još se ne zna što su, a navodno jesu, postupali u Ustavnom sudu povodom njegovog slučaja), a njegova supruga je – iako su nepotizam navodno protjerale dvije prve dame srpskog pravosuđa – šefica kabineta Nate Mesarović.

Zvanično, dakle, ista Nata Mesarović je 17. maja 2010. godine Ustavnom sudu Srbije, tadašnjoj predsjednici Bosi Nenadić (danas je predsjednik dr Dragiša Slijepčević), uputila zahtjev za izuzeće ustavne sutkinje Olivere Vučić, zbog toga što je na sjednici održanoj četiri dana ranije na odluku da ne zastane s postupkom odlučivanja o žalbama nereizabranih sudija (sve da bi sebi VSS kupio vrijeme za naložene odgovore na te žalbe), ona iznijela izdvojeno mišljenje, koje je inače uobičajeno u pravilima po kojima radi Ustavni sud. Mesarovićeva je tad, u svom zahtjevu, navela da je sudija Olivera Vučić (a poziva se na izvještaje iz medija odmah nakon objavljivanja, u svim ostalim slučajevima čekala je zvaničnu dostavu; ponekad je čak i tvrdila da zvanično nije dobila dopise nadležnih organa, poput onog zaštitnika građana Saše Jankovića o dometima reforme) na sjednici Ustavnog suda 13. maja te 2010. godine "iznela niz netačnih tvrdnji koje su se odnosile na VSS, a koje tvrdnje se tumače kao njeno prethodno izjašnjenje i davanje mišljenja u predmetima o pitanjima u kojima Ustavni sud treba da odlučuje u narednom periodu".

Ustavni sud je zahtjeve VSS-a, koji se, u prijevodu na srpski, svode na nerad i zanemarivanje vlastitih obaveza, odbio u vrijeme ono; danas izdvojeno mišljenje od 12. maja 2010. godine sudije Olivere Vučić s argumentima iz prve reformske pravosudne godine, stoji i danas, gotovo tri godine poslije, samo ga nadležni moraju pročitati.

ČUDA IZ KULOARSKIH ARHIVA: U cijeloj toj priči, "Vreme" je došlo do izvjesnih materijala. Jedan – vrlo pouzdan izvor kaže da je u vrijeme kad se tek odlučivalo, dakle krajem 2009. godine, o reizboru tužilaca i sudija, na jednom stručnom skupu u jednom gradu, na kafanskom stolu ostavljena bilježnica. Tvrde korice, format A4, s raznim primjedbama o raznim ljudima, kandidatima za buduće reizabrane ili nereizabrane. Nakon kratkotrajne konfuzije, u kojoj se ustanovilo da ne pripada nekom za koga se pomislilo da bi možda moglo, ustanovilo se da je to "pismeno" vlasništvo jedne sutkinje, ujedno i članice VSS-a. Čovjek koji je to našao, vidio o čemu se radi i provjerio kod kolega i prijatelja da li je "crna knjiga" njihova (a nije bila), ustanovio je vlasnicu i vratio joj istu.

Logično pitanje je zašto odmah tu "crnu knjigu" pravosuđa, sasvim nelegalnu i relativno intimnu, nije fotokopirao. Nije, bilo ga je strah za vlastitu poziciju, znao je s kime i sa čime ima posla.

Tek ovih dana pojavljuju se dijelovi jedne od "crnih knjiga" iz tog doba, u kojima je

Foto: A. Anđić

zajednički imenitelj to da su izvori informacija – ne BIA, iako je i ona, zloupotrebom pravosudno nadležnih, imala ulogu – neki Paja, suprug nereizabrane sutkinje koja je naknadno postala faktor u Ministarstvu pravde, pa jedna sudija Branka, pa svašta još; nadležni su znali i znaju i danas tko im je bio izvor informacija.

Te informacije, u tabelama sa sudijama iz dva okruga Srbije, navode konkretna imena tadašnjih sudija i tužilaca, pa dodaju izvor – izvjesnu Branku, izvjesnog Paju ili već koga, sasvim nebitno – te nakon toga kvalifikacije i da li ih treba reizabrati ili ne. U tim materijalima, za koje bi im i Franc Kafka, a kamoli ova BIA koja se branila od svoje uloge u cijeloj stvari pozavidjela, imaju dva hita (a riječ je o tek nekoliko fotokopija tog tajnog materijala, u posjedu "Vremena", čije faksimile ne objavljujemo zbog izvjesnih tužbi konkretno opisanih ličnosti; mi, novinari, platili bismo nezakonitost onih koji su se nezakonitošću služili u reizboru).

Prvi hit: za sudiju Okružnog suda u Užicu kaže se, na temelju podataka koje je donio "Paja", doslovno ovo: "Katastrofa, neradnik. Izabrati ga."

Niz je onih koje u Gornjem Milanovcu "ne poznaju dobro", pa se u tabelu uvodi "ok" za reizbor. Ima i onaj jedan u istom gradu koji (izvor koji se samo jednom pojavljuje) kaže: "Ok. Postoji u novinama – POZITIVNO – zaposlio slepog radnika", pa nevještom rukom u idućoj rubrici (koja inače znači u koji sud dotični ide) dvije točkice nacrtane kemijskom olovkom i pojačana strelica, nakon koje je zaokruženo – a što drugo nego "ok".

Imamo tu i "dobrog sudiju, ali zadržava predmete. Nerad", koji je reizabran u viši sud u jednom gradu, imamo i sudiju – zahvaljujući Branki – koji je "iskusan, solidan, velika ambicija, male sposobnosti, OK. Vredan, odgovoran, konfuzan", izabran u apelacioni sud. Imamo i "iskusnu, asocijalnu, nije naklonjena demokratskoj opciji, pozitivno", izabranu u viši sud. Pa onda, imamo sudiju "iskusnog, najbolji rez rada, ima stav, pošten, ima amb. za Apelaciju. Veoma negativno – u prilogu", koji je bio predviđen za viši ili apelacioni sud, ali je netko u toj desnoj koloni koja je značila napredovanje zapisao "apel NS". Nije Nova Srbija, nego Apelacioni sud u Novom Sadu, za neupućene.

Imamo tu i negativce. U Somboru, na primjer, za jednog sudiju (izvor: Branka) kažu: "Bez rezultata, bez autoriteta, inteligentan, lenj, blizak DSS, advokatima SRS, uživa ugled", i u rubrici reizbora jasno zaokružen NE. U jednom drugom sudskom okrugu, pak, imamo sudiju koji je izabran iako je jasno protiv demokrata i čak je imenovan njihovim progoniteljima; jasno, rukom pisano na nekom papiriću A4.

Foto: Tanjug

BUDUĆNOST, NEIZVESNA: Takvih primjera je tušta i tma. Ima tu i žena sudija koja je kažnjena zato što je podnijela ustavnu inicijativu zbog vlastitog nasljednog postupka, u kojem joj naknadno uspostavljeni potencijalni brat nakon smrti pokušava oteti nasljedstvo. VSS kaže: nedostojna je zbog toga što osporava sudskog vještaka (već ranije kažnjavanog i sporne legitimacije) i što uopće traži svoja ustavna prava pred Ustavnim sudom. Inače, njena norma u tri obuhvaćene godine (u krivičnom postupku) veća je od 200 posto!

Čemu ovo sve, što će do jučer nadležni (bezuspješno, ako pokušaju, sve više njihovih "metoda" i čuda izlazi na vidjelo) vjerojatno pokušati demantirati? Samo jedna je svrha: valja napokon napraviti prave kriterije za cjelokupnu sudsku vlast, ono na što ih godinama (i ovim tzv. reformskim) pozivaju stručna udruženja i stručna i ina javnost, valja tu vlast – tužioce pogotovo – odvojiti od politike i njenog utjecaja.

Novi ministar i nova vlast tek nam trebaju pokazati da li će se držati ideje nezavisnosti pravosuđa. Nemaju, da se razumijemo, mnogo opcija: valja uzeti u obzir sve ono što su ove tri godine tzv. reforme govorili Evropljani, Venecijanska komisija, domaća stručna javnost, Društvo sudija Srbije i Udruženje tužilaca Srbije, sve ono što su nam Snežana Malović i Nata Mesarović pokušavale sakriti i minimizirati.

I još nešto: Nata Mesarović, koja svoja saopćenja s adrese VSS-a šalje sama, bez većine u tom organu – neki sudije su ipak i napokon posljednjih mjeseci shvatili tko su i gdje im je mjesto – najprije napada odluku Ustavnog suda o vraćanju sudija i tužilaca, da bi sada i samu sebe pokušala izmaći od odgovornosti. U posljednjem saopćenju sa sajta VSS-a (začudo, ni ono protiv Ustavnog suda, niti ovo posljednje, ne sadrže i datum kad su odaslani zainteresiranoj javnosti), ona kaže da se "zbirnom odlukom" Ustavnog suda – a upravo je ona krenula sa "zbirnim" i nepersonaliziranim odlukama – kroz "proceduralne nedostatke naknadno izbor pretvara u reizbor i tako pokušava sakriti suština spora i donekle okrivljuje organ čija je uloga bila da donete propise sprovede. Znači naočigled i odjednom se, po mom mišljenju, dogodila značajna promena političke odluke koja je izvedena nepodobnim načinom i sve se svodi na VSS koji je sve vreme sprovodio zakone i poštovao donete odluke Ustavnog suda", piše Mesarovićeva.

Lud zbunjenoga ili "šlihtanje" prve dame pravosudnog Olimpa?

Za sve što nam je tzv. reforma pravosuđa donijela sramotno je svaliti odgovornost samo na propise. Ljudi su tu: oni iz Vlade koji su ih predlagali, Snežana Malović (poslanica s imunitetom), DS, SPS i LDP koji su ih podržavali, Nata Mesarović također, iako se danas skriva iza moći pravne norme, ona armija savjetnika, pa čak i novinara koja ih je protekle tri godine podržavala.

I valjda je jasno da novom ministru neće biti lako i da će zaista morati biti čovjek posebnoga kova koji će naći načine i ekipe koje će sve ovo uspjeti dovesti u red.

Teško je vjerovati, ali eto mu bar dio od tih sto dana, kojih ruinirano pravosuđe naprosto nema. ◂

Tatjana Tagirov

Visoko školstvo

Piše: dr Zoran Ivošević

Pokušaj lukrativne likvidacije Pravnog fakulteta Univerziteta Union

Postupak likvidacije vođen je sa ciljem ovladavanja funkcijama i sredstvima Fakulteta, a ne radi njegovog gašenja

Privatni fakulteti obavljaju delatnost visokog obrazovanja, koja je od posebnog značaja za Republiku. Stoga za ove (baš kao i za države) fakultete važi Zakon o visokom obrazovanju, koji, u članu 32, predviđa da su fakulteti samostalne ustanove za koje važe propisi o javnim službama, ako pomenutim zakonom nije drukčije određeno.

Po Zakonu o javnim službama, ustanove javnih službi osnivaju se u oblastima obrazovanja, nauke, kulture, fizičke kulture, učeničkog i studentskog standarda, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, društvene brige o deci, socijalnog osiguranja i zdravstvene zaštite životinja, radi ostvarivanja prava i potreba građana i organizacija, kao i drugog zakonom utvrđenog interesa (član 3. stav 3. u vezi sa članom 1). U visokoškolskoj oblasti, ustanove javnih službi se, po članu 3. Zakona o visokom obrazovanju, osnivaju radi: 1) prenošenja naučnih, stručnih i umetničkih zvanja i veština; 2) razvoja nauke i unapređivanja umetničkog stvaralaštva; 3) obezbeđivanja naučnog, stručnog i umetničkog podmlatka; 4) pružanja mogućnosti da se pod jednakim uslovima stiče visoko obrazovanje; 5) bitnog povećanja broja visokoobrazovanih stanovnika.

Visokoškolske ustanove uživaju autonomiju, zajemčenu članom 72. Ustava, koja im omogućuje da "samostalno odlučuju o svom uređenju i radu, u skladu sa zakonom". Član 6. Zakona o visokom obrazovanju određuje da ta autonomija nije samo akademska (utvrđivanje studijskih programa, određivanja uslova upisa i pravila studiranja, izbor nastavnika i saradnika, izdavanje javnih isprava, međunarodna saradnja), nego i upravljačka (uređenje unutrašnje organizacije, donošenje statuta, ustanovljavanje i izbor organa upravljanja i drugih organa, u skladu sa zakonom) i finansijska (pravo raspolaganja finansijskim sredstvima i korišćenja imovine, u skladu sa zakonom). Iz ovog proizlazi da fakulteti (državni i privatni) nisu profitne organizacije osnovane radi sticanja dobiti, već neprofitne organizacije osnovane prevashodno radi zadovoljavanja potreba i interesa građana u obrazovanju. Zato i nisu privredna društva, već ustanove javnih službi.

Pošto, po članu 2. Zakona o javnim službama, sredstva ustanove mogu biti u svim oblicima svojine, fakulteti osnovani sredstvima u privatnoj svojini izloženi su ambiciji osnivača da upravljaju i raspolažu njihovim finansijskim i imovinskim resursima.

Toj ambiciji se duže vreme odupire i akreditovani Pravni fakultet Univerziteta Union, koji uživa ugled najboljeg privatnog pravnog fakulteta u zemlji. Osnivači sa većinskim udelom osnivačkog kapitala, uporno nastoje da finansijsku i upravljačku funkciju podrede svojim lukrativnim interesima. Nezadovoljni odlukom Saveta Fakulteta o visini pripadajućeg iznosa po osnovu dobiti za 2009. godinu, osnivači sa većinskim osnivačkim udelima podneli su 2010. godine tužbu Privrednom sudu u Beogradu, sa zahtevom da im se isplati višestruko veći iznos. Njihov zahtev je usvojen. Fakultet je podneo žalbu, koju je Privredni apelacioni sud odbio, iako su oba suda prekoračila granice svoje nadležnosti. Jer, prema članu 25. stav 1. Zakona o uređenju sudova, ovi sudovi rešavaju sporove privrednih subjekata u koje spadaju: privredna društva, preduzeća, zadruge, preduzetnici i njihove asocijacije. Kako fakultet, kao ustanova javne službe, nije privredni subjekt, za rešavanje ovog spora nadležan je osnovni sud, na osnovu člana 22. stav 2. Zakona o uređenju sudova. Tom sudu tužba nije podneta, a Privredni apelacioni sud nije učinio ono što je morao da ukine prvostepenu odluku i predmet ustupi nadležnom osnovnom sudu. Time je odškrinuo vrata sumnji da ovo nije bila slučajna greška.

Tretirajući Fakultet kao privredni subjekt, i to u dve procesne instance, privredni sud je većinske osnivače ohrabrio da naprave drugi korak u svom lukrativnom naumu. Pokrenuli su postupak za njegovu likvidaciju, ali ne da bi odista prestao da postoji, nego da bi preuzeli poluge upravljanja i poslovođenja Fakultetom dok ga ne preobraze u privredno društvo. Privredni sud u Beogradu je njihov zahtev (prekoredno!) usvojio i doneo rešenje o upisu likvidacije u sudski registar. Dekan Fakulteta je razrešen dužnosti, dok je jedan od većinskih osnivača imenovan za likvidacionog upravnika da bi, odmah potom, za vršioca dužnosti dekana imenovao drugog većinskog osnivača.

Rešenje o likvidaciji i imenovanju likvidacionog upravnika objavljeno je 3. jula 2012. godine, a već 12. jula 2012. većinski osnivači su doneli odluku o obustavi likvidacije i odustajanju od namere da ga, izmenom Statuta, proglase privrednim društvom, koje bi se, pored visokog obrazovanja, bavilo i zamislite: pripremanjem i raznošenjem hrane; snimanjem muzike i muzičkih zapisa; ispitivanjem tržišta i istraživanjem javnog mnjenja!

Zbog ovakvog obrta može se reći da je postupak likvidacije vođen sa ciljem ovladavanja funkcijama i sredstvima Fakulteta, a ne radi njegovog gašenja. Tome u prilog ide i činjenica da osnivači nisu, u smislu člana 26. Zakona o javnim službama, doneli ni akt o ukidanju Fakulteta. To je i bio razlog da Privredni apelacioni sud, po žalbi rektora Univerziteta i manjinskog osnivača (kojima je prvostepeni sudija uskratio pravo da izvrše uvid u spise predmeta!), ukine prvostepeno rešenje i predmet vrati na ponovno suđenje. Njegovim donošenjem prestale su sve pravne posledice upisa likvidacije u sudski registar: Fakultet više nije u stanju likvidacije; iz Registra je brisan likvidacioni upravnik; legalno izabrani dekan vraćen je na dužnost.

Kako akt o ukidanju Fakulteta nije donet i kako ne postoje uslovi iz člana 26. Zakona o javnim službama da bude donet naknadno, već je sada izvesno da od likvidacije Pravnog fakulteta Univerziteta Union, po profitnom modelu većinskih osnivača, neće biti ništa ni u ponovnom postupku pred privrednim sudom.

Na zadovoljstvo studenata i njihovih roditelja, kao i nastavnika i saradnika Fakulteta! ◂

(autor je redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union)

Slučaj Branislava Peranovića

Smrt od teške

Kako je i pod kojim okolnostima nastradao N. Z. (39) iz Valjeva, biće poznato po završetku istrage. Međutim, posrednu odgovornost za njegovu smrt, osim crkve, moraće na sebe da preuzmu i država koja je dopustila diskutabilne metode lečenja batinanjem i pravosuđe koje je propustilo da adekvatno reaguje u slučaju Crne reke zdravstveni sistem, zbog čije neefikasnosti u lečenju zavisnosti građani iz očaja pristaju na ovakve metode, ali i društvo u kom je lečenje batinom prihvatljivo

U aprilu 2011. Branislav Peranović, u to vreme već rukovodilac Pravoslavnog centra za lečenje zavisnosti "Sretenje" u Jadarskoj Lešnici kod Loznice, rekao je u razgovoru za "Pečat" da je, nakon izbijanja afere oko Duhovno-rehabilitacionog centra Crna reka, u kom su štićenici prebijani, sedmoro štićenika preminulo, jer su ostali prepušteni sami sebi. Sada Peranović na spisak preminulih može da doda još jednog, kog je, sumnja se, ubio upravo on. Tridesetdevetogodišnji N. Z. iz Valjeva preminuo je u ponedeljak, 6. avgusta oko 22.30, od udarca tupim predmetom u glavu. Prema nezvaničnim informacijama, Peranović je osumnjičen da je, zbog sumnje da kod sebe ima drogu, udario N. Z. metalnom šipkom. Peranović je uhapšen i određeno mu je policijsko zadržavanje do 48 sati zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično delo ubistva. "Sumnja se da je Branislav P. u ponedeljak, 6. avgusta, oko 22.30 sati lišio života N. Z. (39) iz Valjeva", navodi se u saopštenju Policijske uprave Šabac. Posle isteka mere zadržavanja Peranović će, uz krivičnu prijavu, biti priveden na saslušanje istražnom sudiji Višeg suda u Šapcu. Slobodan Velisavljević, istražni sudija u Šapcu angažovan na tom slučaju, precizirao je da je štićenik nađen mrtav u pomoćnoj kući koja je u vlasništvu Peranovića, udaljenoj oko dva kilometra od zgrade Centra za lečenje zavisnosti.

N. Z. je pušten iz Centra na vikend, a kada se vratio u ponedeljak uveče, Peranović je posumnjao da je pod dejstvom narkotika. Izveo ga je iz kampa i odveo u svoju kuću, gde je počela svađa tokom koje je Peranović uzeo šipku i nekoliko puta udario štićenika po glavi. Prema nezvaničnim informacijama, Peranović je sam pozvao policiju i prijavio ubistvo. Tokom policijskog saslušanja branio se ćutanjem.

BOG I LOPATA: Branislav Peranović postao je poznat širokoj javnosti u maju 2009. godine kada je "Vreme" (vidi broj 959) ekskluzivno objavilo snimak batinanja štićenika koje se događalo u Rehabilitacionom centru Crna reka, kojim je upravljao Peranović. Na snimku se vidi kako bivši, izlečeni štićenici surovo batinaju zavisnika koji je tu došao zbog lečenja. Razapinju ga preko drvenog stola i dok ga dvojica drže, treći ga deset puta udara lopatom. Potom ga šutiraju u glavu, udaraju rukama i nogama, sve dok se ne onesvesti. Nakon brutalnog prebijanja, jedan od batinaša dovikuje drugom: "Vodi ga i veži."

Nekoliko dana kasnije u medije je dospeo snimak na kom jednog od štićenika tuče i sam Peranović. Pet meseci kasnije, u oktobru 2009. Nemanja Radosavljević i Marijan Pavićević, batinaši sa prvog snimka koji je dospeo u javnost, osuđeni su na 29, odnosno 12 meseci zatvora. Neposredno posle emitovanja snimka, u maju 2009, jedan bivši štićenik Crne reke obratio se nadležnima tvrdeći da je u Crnoj reci bio ne samo premlaćen već i seksualno zlostavljan. Radosavljević i Pavićević su zato osuđeni za silovanje i nasilničko ponašanje – dela za koja je predviđena zatvorska kazna od tri do 15 godina, ali je Okružni sud u Novom Pazaru odredio kazne koje su daleko ispod zakonskog minimuma. Protiv Branislava Peranovića pred Opštinskim sudom u Tutinu održano je suđenje za nasilništvo, ali presuda još nije doneta. Peranović i pomagači Radosavljević i Pavićević, čitavo vreme postupka branili su se sa slobode i nijednog trenutka nisu bili u pritvoru.

Tokom čitavog trajanja afere, Peranović se nije skrivao od javnosti. Naprotiv, činilo se da mu medijska pažnja veoma prija i da u njoj uživa, rado je davao izjave i gostovao u televizijskim emisijama, a svaki javni nastup koristio je za pravdanje i veličanje efikasnosti svoje "metode" lečenja bolesti zavisnosti. Tako je uspeo da stekne priličan broj pristalica, a mediji su dobili i pismo podrške Peranoviću, koje su potpisali roditelji 210 štićenika koji su se u tom trenutku nalazili u Crnoj reci. Roditelji štićenika Centra u Crnoj reci izrazili su slaganje sa radom tog centra i upozorili da javno prikazivanje događaja u ovoj ustanovi ne koristi njihovoj deci. "Od državnih institucija nismo dobili nikakvu pomoć ni podršku u rešavanju naše situacije koja može već koliko sutra da zakuca na vrata bilo kog doma. Nas 210 porodica nismo bili u stanju da rešimo problem narkomanije ni uz pomoć referentnih zdravstvenih ustanova koje u našim slučajevima nisu dale nikakve rezultate", istakli su tada roditelji koji su podržali metode iz Crne reke i upozorili na posledice "zatvaranja Duhovno-rehabilitacionong centra,

ruke iz Crne reke

OSUMNJIČEN ZA UBISTVO ŠTIĆENIKA: Branislav Peranović

čime bi se 210 zavisnika našlo na ulici, a njihove porodice u potpunom očajanju i beznađu".

PROPUST U RADU: Iako se povodom afere "Crna reka" oglasio Sinod Srpske pravoslavne crkve koji je pozvao tadašnjeg vladiku Eparhije raško-prizrenske Artemija da odmah raspusti nelegalni stacionar u okviru manastira Crna reka, to se nije dogodilo. Nadležni vladika Artemije razrešio je Peranovića i najavio da će biti pokrenut crkveno-sudski postupak zbog primene nedopustivih metoda kažnjavanja nad štićenicima Centra. "Ukoliko bi se i ubuduće, pored naše opomene, primenjivala sila i fizičko kažnjavanje štićenika, bićemo prinuđeni da zabranimo rad ovoga kampa", izjavio je tada vladika Artemije: "Donoseći ovakvu odluku, rukovodili smo se osećanjima i potrebom mnogih roditelja koji su nam upućivali molbe i pismeno i telefonom da Centar ne zatvaramo, jer im je to jedina nada da će njihova deca sa puta propasti biti vraćena na put normalnog života." Iako je smenjen sa mesta upravnika Duhovno-rehabilitacionog centra, Peranović je ostao u njemu kao "savetnik za duhovno-psihološko-terapeutska pitanja", kako je u to vreme stajalo na sajtu Centra. Godinu dana kasnije, Peranović je samoinicijativno napustio Crnu reku i prešao u jedan od nekoliko sličnih centara kojima je upravljao, onaj u Jadarskoj Lešnici kod Loznice. Taj dolazak, ispostavlja se ovih dana, biće koban za N. Z., koji se u ovom centru lečio gotovo godinu dana. Po prelasku u Jadarsku Lešnicu, Peranović je dao intervju za "Pečat", u kom je izrekao sledeće: "Ja sam satanizovan zbog nepopularne metode, ali pitao bih onda šta su to elektrošokovi, vezivanje pacijenta u 'ludačku košulju', kljukanje lekovima koji ih bukvalno umrtvljuju. Zar je to humano?!" Sledi rečenica koja danas, nakon smrti N. Z. zvuči zastrašujuće zlokobno: "Greške u radu se, nažalost, dešavaju u obdaništima, školama, bolnicama i u mnogo većim i jačim institucijama od našeg centra."

Pun naziv je Pravoslavni centar za bolesti zavisnosti "Sretenje". Na sajtu centra *www.sretenje.org* stoji da je nastao izdvajanjem od Duhovno-rehabilitacionog centra Crna reka: ►

Kako se i gde leče zavisnici u Srbiji

"Rehabilitacioni centar za borbu protiv bolesti zavisnosti može da otvori ko god ima advokata i registrovano udruženje građana", kaže za "Vreme" Saša Ivanović, osnivač i direktor Udruženja za lečenje narkomanije i bolesti zavisnosti Raskršće iz Novog Sada. Zbog toga i nije čudno kako to da je neko poput Branislava Peranovića ponovo došao u situaciju da "leči" zavisnike.

Na tragu pitanja kako je Branislav Peranović ponovo došao u situaciju da u svom Pravoslavnom centru za bolesti zavisnosti "leči" zavisnike, "Vreme" je razgovaralo sa ljudima iz nekoliko drugih centara i organizacija koje se bave prevencijom i lečenjem narkomanije u Srbiji i to o njihovim metodama rada, programima i iskustvima u ovoj oblasti.

Novosadsko udruženje Raskršće ima licenciran program međunarodnog udruženja Tin čelindž (Teen Challenge International) iz Njujorka, koje postoji već 50 godina i veoma je uspešno u lečenju bolesti zavisnosti, priča Ivanović. Tu licencu dobili su besplatno, ali su pre toga morali da ispune određene kvalitativne standarde. Svi zaposleni su prošli potrebne kurseve u inostranstvu, a lečenje se zasniva na učenju. Takođe, svake godine njihov rad kontrolišu ljudi iz Tin čelindža.

"Taj program ima nastavni plan, ima radnu, psiho i kreativnu terapiju. Štićenici moraju da prođu 14 knjiga iz kojih uče i polažu ih kao ispit. Svaka knjiga rešava neko pitanje o tome zašto su završili u narkomaniji. Tema jedne knjige je, na primer, 'Bes i lična prava', ili 'Moja porodica i ja'. To je u suštini davanje alatki za prevazilaženje njihovih problema. Ovo ostalo su samo prenoćišta", objašnjava Ivanović. Osim toga, 30 odsto lečenja čini religijski pristup: "Taj duhovni deo kod nas vodi diplomirani teolog, a ne neko ko je jednom pročitao Bibliju. Religija jeste jako bitna, ali nije osnov celog programa."

Osim komuna ili kampova za lečenje bolesti zavisnosti, mnogo je i nevladinih udruženja koja pružaju samo savetodavnu i motivacionu pomoć zavisnicima. Od 2009. godine beogradski centar za prevenciju narkomanije (CPN) ima nacionalni info-telefon na koji svi mogu besplatno da dobiju savet. Osim toga, ovaj centar, kroz radionice i tribine radi na prevenciji narkomanije, priča Nenad Stevanović, direktor CPN-a.

Ljudi iz CPN-a sa zavisnicima rade porodičnu psihoterapiju, a poenta je na promeni načina života. "Zavisnici dolaze tri puta nedeljno na psihoterapijski tretman i dobijaju određene zadatke, razgovaramo o njihovim problemima i o tome kako da organizuju svoje vreme jer im je to možda i najbitnije. Čovek, kad se drogira, njegov život nema nikakvu organizaciju, pa im mi pomažemo da se srede, da naprave strukturu vremena, da u danu tačno znaju kad šta rade", priča Stevanović. Još dodaje da ne koriste religijski princip lečenja, već kroz neke praktične stvari zavisnicima olakšavaju psihički krizne periode. "Svaka izolacija u komunama i kampovima ima svrhu prvih mesec ili dva, dok traje detoksikacija i čišćenje, a posle to gubi svrhu. Mi mislimo da zavisnik mora da se leči u okolini u kojoj inače živi", zaključuje Stevanović.

Nešto slično postoji i u Bačkoj Palanci. Udruženje za borbu protiv

"Svoju humanu delatnost obavlja pod nadležnošću Eparhije Šabačke i Srpske Pravoslavne Crkve, a vrata Centra otvorena su za svakoga, bez obzira na versku pripadnost i odnos prema Crkvi. Rad Centra sprovodi se pod upravom protojereja Branislava Peranovića. Programi po kojima se lečenje obavlja, formirani su na osnovu preko petnaest godina bogatog radnog iskustva, sa više od hiljadu zavisnika, kao i duševnih bolesnika."

POLJOPRIVREDNO DOBRO I ZLO: Izumitelj nezapamćene metode lečenja zavisnosti i duševnih bolesti batinanjem, čija je "posvećenost", po svemu sudeći, rezultirala gubitkom jednog života, rođen je 1958. u Tesliću u Bosni i Hercegovini. U Beogradu je završio Poljoprivredni fakultet i jedno vreme predavao u srednjoj školi. Osim stočarstva, u to vreme, Peranovića su zanimale i borilačke veštine. Negde početkom devedesetih, počinje da se zanima za zdrav život, organsku hranu, život u komunama i mnemotehnike (strategije za ubrzano učenje i pamćenje). Upućeni kažu da Peranovićev prvobitni izbor nije bilo pravoslavlje, nego Adventistička crkva. Međutim, manastirski način života, posna ishrana i fizički rad, doveli su ga na ideju da napravi komunu. Navodno je tu ideju prvi put izneo polovinom devedesetih, posle jedne liturgije u manastiru Sopoćani. Sveštenicima i gostima manastira izložio je svoj projekat, sa brojnim pravilima, koja su uključivala i jedenje isključivo presne organski uzgojene hrane, a plan je bio toliko detaljno razrađen da je sadržao i raspored molitvi. Peranovićev projekat podrazumevao je i isključivanje iz svih sekularnih tokova, što će se kasnije manifestovati kroz dve stvari: njegovo petoro dece nikada nije pohađalo školu, a štićenicima u Crnoj reci bilo je zabranjeno uzimanje lekova. U to vreme napušta posao i sa suprugom se seli u manastir Radovšnica kod Šapca. Odatle, u novembru 1993. godine, sa suprugom i odlazi u Vranje, i obraća se vladiki Pahomiju sa željom da postane sveštenik. Pahomije ga je rukopoložio i dodelio mu parohiju u selu Mrtvice kod Vranja, gde ga pamte kao veštog govornika preke naravi. U februaru 1996. godine iz ličnih razloga tražio je kanonski otpust iz vranjske eparhije. Zbog čega, javnosti će postati poznato deset godina kasnije, kada se Branislav Peranović bude pojavio kao jedan od svedoka optužbe na suđenju vladiki Pahomiju za pedofiliju. Peranović je na sudu svedočio da mu je Pahomije još 1995. priznao da seksualno zlostavlja maloletnike. "Ja sam ga pogledao i rekao: 'Znači, vladiko, sve je tačno?' On mi je odgovorio: 'Eto, dogodilo se.' Pitao sam ga, kako je moguće da se dogodi. On je odgovorio: 'Dok u grob ne legneš, ne možeš biti siguran šta će ti se dogoditi.'", ispričao je Peranović na sudu.

Po odlasku iz Vranja, Peranovića uzima u zaštitu tadašnji vladika raško-prizrenski Artemije, pod čijim okriljem ostaje sve do napuštanja Crne reke. Artemije ga je rasporedio kao paroha u Istoku na Kosovu, gde je boravio do bombardovanja 1999. Među tadašnje sveštеničke dužnosti Branislava Peranovića, spadalo je i ispovedanje zatvorenika u zatvoru u Istoku. Nakon početka bombardovanja, prelazi u manastir Crna reka, gde na jednoj livadi osniva Duhovno-rehabilitacioni centar. Ubrzo ih osniva još nekoliko u okolini Loznice, među kojima su i "Cikote", "Sretenje" kod Jadarske Lešnice, "Dvorska" u opštini Krupanj i jedan centar

narkomanije Nada organizuje tribine po školama i selima. Kada im se neko javi sa problemom, upućuju ga na Centar za borbu protiv narkomanije u Cikotama, koje je organizovalo Udruženja Svetlost iz Novog Sada. Njega vodi nekoliko majki čija su deca imala ili imaju probleme sa drogom i koji su bezuspešno prošli kroz mnoge vrste terapija. Tih nekoliko žena je na kraju odlučilo da zakupe prostor u brdima kod sela Cikote (takođe u blizini Loznice) i tako su osnovale centar u kome danas imaju oko sedam štićenika. Tamo su instruktori uglavnom bivši narkomani.

Nada Štrbac, predsednik udruženja Nada, kaže da na osnovu iskustava zavisnika koje upućuje u Centar u Cikotama, religija ima pozitivnu ulogu. "Nije suština tog lečenja kroz religiju da se narkomanima nametne religija pa da on kad izađe iz kampa ide u crkve, već da se, na neki način, okreće sebi, da preispituju svoje postupke i da razmišljaju o tim nekim osnovnim hrišćanskim principima. Mislim da religija u svemu tome ne može da škodi."

Organizaciju za borbu protiv narkomanije Izlazak, iz Beograda, čine bivši zavisnici koji narkomanima, nakon savetovanja i motivacije za nastavak lečenja preporučuju određene kampove. "Za sedam godina, koliko postojimo, poslali smo oko 500 osoba u komune. Preporučujemo im Reto centar u Beogradu, Remar u Hrvatskoj, i Zemlja živih u manastiru Kovilj kod Novog Sada. Osim toga, sarađujemo i sa jednom italijanskom komunom koja je najveća na svetu. Ove prve tri su religijskog karaktera, pa ako neko želi takvo lečenje može da ide u italijansku komunu koja je takođe besplatna", kaže Aleksandar Jevremović iz organizacije Izlazak.

Saša Ivanović iz novosadskog Raskršća, a sa početka ovog teksta, kaže da je broj zavisnika povećan za tri puta nakon ratova na Balkanu. "Zbog toga neki narkomaniju gledaju kao unosan posao i zbog toga centri cvetaju na sve strane kao pečurke posle kiše. Roditelji, sa druge strane, uvek prvo gledaju cenu, a tek potom na koji se način radi sa njihovom decom. Uostalom, najlakše je manipulisati sa očajnim roditeljima čija su deca zavisnici."

Takvo mišljenje ima i Jevremović iz Izlaska, koji dodaje da veliku odgovornost za to snosi država: "U Nacionalnoj strategiji za lečenje bolesti zavisnosti uopšte nije uključen taj nevladin sektor koji pokriva ko zna koliko puta više lečenja narkomanije nego državne institucije, a taj civilni sektor uopšte nema pomoć države u lečenju, a daje mnogo bolje rezultate. Program koji naša zemlja ima u ovom trenutku za lečenje narkomanije jeste supstitucija, tj. otvaraju se metadonski centri po Srbiji i ljudima koji su na heroinu daje se mogućnost da pređu na metadon. To naravno nije nikakav lek nego još veća zamka, ali to je druga priča", kaže Jevremović za "Vreme".

Osim ovih centara, udruženja i organizacija, očajni roditelji će na internetu naći i na pregršt drugih koji se reklamiraju sa dobro uređenih sajtova i koji su skoro 24 časa dnevno dostupni, za razliku od, na primer, Specijalne bolnice za bolesti zavisnosti u Drajzerovoj u Beogradu koja radi samo do 14 časova.

MIRKO RUDIĆ

na Ceru. Za taj projekat 2005. godine Ministarstvo vera odobrilo mu je pomoć od trista hiljada dinara. Svi centri radili su po istom principu: nalaze se na poljoprivrednim dobrima, gde štićenici sami uzgajaju hranu, a prostor čuvaju bivši štićenici i pitbulovi i dobermani. Pri dolasku u centre, štićenici potpisuju pisanu izjavu da pristaju na kontroverznu metodu lečenja za koju se navodi da uključuje "blaže i umerene batine". Navodno, osim u Crnoj reci, za koju postoje dokazi u vidu snimljenih materijala, ni u jednom drugom centru nije bilo teškog batinanja, u šta je teško poverovati s obzirom na Peranovićevo više puta izraženo uverenje u efikasnost metode. Prvi incident u kom je sveštenik do tada poznat samo kao svedok na suđenju Pahomiju, povezan sa upotrebom nasilja, dogodio se u aprilu 2006. godine. Željko Vasić, austrijski državljanin, tada je izašao u javnost sa tvrdnjama da ga je brutalno pretukao upravnik Centra, protojerej Branislav Peranović, kada je došao po svog sina koji se tu lečio. Vasić je tada ispričao da je došao po sina koji je u Crnoj reci bio tučen i maltretiran, "a da ga je pretukao Peranović sa štićenicima, zato što je tražio priznanicu 'da je njegov sin tu boravio dve nedelje i da se vrati 200 evra, jer je za mesec dana boravka platio 400 evra". "Izgubio je svaku kontrolu, počeo je da bije moju suprugu, mene i sina. Rekao je da će nas pobiti i opsovao majku ciganku. Priskočili su svi ostali, udarali su nas rukama, nogama i čime su stigli", ispričao je tada Vasić. Zbog ovog incidenta, Peranović je 2006. godine osuđen uslovno na godinu dana.

OTVARANJE SLUČAJA "CRNA REKA": Kadrovi sa snimka objavljenog na sajtu "Vremena"

ODMETNIK NA HARLIJU: Stil odmetnika od civilizacije Peranović je pokazivao i tako što nijedno od njegovo petoro dece nije nikada upisano ni u osnovnu školu. Za razliku od nasilništva nad štićenicima Crne reke, za ovo nikada nije odgovarao. Odluku da decu ne upisuje u školu obrazlagao je time da je radio kao prosvetni radnik i da nema poverenja u obrazovni sistem. Međutim, Peranovićev prezir prema modernom društvu i njegovim tekovinama ima jednu slabu tačku: motorcikle i džipove. U krajevima u kojima je živeo i radio, poznat je kao ponosni vlasnik motora "Harli Dejvidson", kojim je imao običaj da jezdi po parohijama u svojoj nadležnosti. U septembru 2009, svega četiri meseca nakon otkrića premlaćivanja ovisnika, u organizaciji Moto-asocijacije Srbije održana je vožnja podrške Duhovno-rehabilitacionom centru Crna reka, a domaćin je bio tek osnovani Moto-klub Crna reka (vidi "Vreme" br. 977). Pažnju reportera "Vremena" tada je privukao grb novoosnovanog kluba: beli dvoglavi orao na crnoj pozadini, sa štitom i ocilima na grudima, koji u kandžama drži ašov i lopatu, inače, alat korišćen za prebijanje štićenika Centra. Na pitanje novinara "Vremena" zašto je baš to odabrao za grb kluba, Peranović je odgovorio: "Iz inata." Pre smrti N. Z. ime Branislava ►

"Vreme" o Crnoj reci i Branislavu Peranoviću

U maju 2009. godine, novinar nedeljnika "Vreme" Prvoslav Karanović došao je do snimka zlostavljanja štićenika u Duhovno-rehabilitacionom centru Crna reka. Snimak je naišao na ogroman odjek u javnosti, a "Vreme" je i u narednim mesecima nastavilo da prati dešavanja u vezi sa ovim kampom i njegovim rukovodiocem Branislavom Peranovićem.

Mračna tajna Crne reke: Ubijanje boga lopatom (Vreme br. 959, 21. maj 2009)

Jedan od onih koji su prošli "rehabilitaciju" kaže da su ga pri dolasku u centar pratili roditelji. Uz prijatnu priču ponudili su roditeljima ugovor u kom stoji da ovisnik na lečenju pristaje na svaku vrstu tretmana, "što uključuje lakše i malo teže batine". Potom su potpisali papir u kojem stoji da je period lečenja šest meseci po ceni od 350 evra mesečno. Kaže da su se roditelji odlučili na takav korak ne znajući šta ga sve čeka. Po njemu, drugi presudni faktor bio je očaj roditelja i hvatanje za slamku u bezizlaznoj situaciji: "Radite šta znate samo pomagajte, mi mu ne možemo ništa", a odgovor je bio: "Ne sekirajte se, mi znamo kako ćemo ga dovesti u red."

Pogledavši snimak "lečenja" odmah je prepoznao trpezariju "lečilišta": "Nije to ništa, čim je u trpezariji. Napolju, u dvorištu, poređaju ovisnike u krug da gledaju kako tuku ´nevaljalog´. Biju motkama, lopatama, pesnicama, šipkama, kaiševima, čime stignu. Jednom prilikom, dok sam gledao šta rade, toliko mi se smučilo da sam povraćao i počela je da me hvata nesvestica. Unutra ipak malo vode računa, ali prostorija u kojoj smo ručali često zna da bude krvava od prebijanja, mada je poznato da mnogi boluju od hepatitisa. Nema ko da razgovara s tobom, biju za sve, čak i za reč koja im se ne dopada ili preki pogled. Ako ne pokušavaš da bežiš, pričaš roditeljima da ti je sve super, onda ne dobiješ batine, ali takvi su retki. Jednog su prebili zato što je rekao roditeljima da mu se ne sviđa ovdašnji hleb."

(Prvoslav Karanović)

Svedočenja iz Crne reke: Sa ocem na batinanje (Vreme br. 960, 28. maj 2009)

Produžavanje boravka u Centru zapravo je teren na kojem otac Branislav briljira. Pošto u Crnoj Reci nema ni psihologa, ni terapeuta, ni bilo kakvog stručnjaka koji bi procenio psihičko stanje štićenika ili njihov napredak, procena isključivo zavisi od Branislava i njegovih najbližih saradnika. "Ti si tamo i non-stop ti pune glavu kako te tvoji ne žele kod kuće, kako nemaš gde da se vratiš. U isto vreme, kada se čuju s tvojima, njima govore kako nikako ne napredueš, kako moraš još da ostaješ, kako si beznadežan slučaj kojem ni deset godina ne bi pomoglo. Na taj način tvoj boravak tamo se produžava", smatra B. D., prisećajući se kako je njegova mama, posle samo pet minuta razgovora s Branislavom, odustala od ideje da sina vrati kući.

Poverljivi razgovori s roditeljima, baš kao i onemogućavanje privatnih razgovora između roditelja i dece, dodatno urušavaju porodične odnose koji su i inače urušeni zbog narkomanije. Većina sagovornika "Vremena" sa svojim roditeljima i ne govori posle povratka iz Crne Reke. "Bilo šta da kažeš roditeljima, dobićeš batine. Cinkariće te sami roditelji. Branislav i ekipa su toliko dugo u tom poslu da tačno znaju šta i kako da kažu, kako da ubede tvoje da im veruju. S druge strane, ti vremenom gubiš svako poverenje u svoje roditelje", kaže T. N.

(Tamara Skrozza)

Peranovića poslednji put je u javnosti pominjano u aprilu ove godine, u vezi sa neakreditovanim Univerzitetom prirodne medicine, gde je predavao o bolestima zavisnosti. Osnivač i rektor Univerziteta prirodne medicine je Miroljub Petrović, zagriženi prokreacionista i protivnik abortusa i teorije evolucije, koji je početkom maja pritvoren zbog pretnji iznetih preko svog Jutjub kanala da će granatirati holandske brane, ako svi srpski državljani ne budu pušteni iz pritvora Haškog tribunala.

Branislav Peranović je trenutno u pritvoru i treba da bude izveden pred istražnog sudiju. U trenutku pisanja ovog teksta (utorak uveče), on ima status osumnjičenog za ubistvo N. Z. Šta god istraga pokazala, teško je poverovati da ovo nije kraj Peranovićeve živopisne karijere. Kako javljaju agencije, u toku je evakuacija svih 50 štićenika Centra u Lešnici, po koje dolaze rođaci i prijatelji. Kamp, koji je u utorak čitavog dana bio pod nadzorom policije, napustila je i Peranovićeva supruga sa decom. Eparhija šabačka, u čijem je vlasništvu imanje na kom se nalazi Centar, oglasila se saopštenjem u kom je izrazila žaljenje zbog smrti N. Z. "Organi Eparhije, sa velikim poverenjem, budno prate korake o preduzimanju mera istrage koju vrše nadležni organi Republike Srbije i čim dođe do relevantnih podataka i činjenica Crkveni sud Eparhije šabačke će preduzeti mere u svojoj nadležnosti", navodi se u saopštenju Eparhije.

Osim Šabačke eparhije, oglasio se i episkop bački Irinej, koji je za B92 izjavio da je, posredno, i Srpska pravoslavna crkva odgovorna za smrt N. Z. "Ja smatram da, posredno, svi mi snosimo odgovornost i to moram da kažem pošteno, zato što nismo ozbiljno shvatili šta jedan neuravnotežen čovek može da uradi", kaže Irinej bački.

NEURAVNOTEŽENI NASILNIK: Upitan za komentar na to što je Sinod SPC-a 2009. godine preporučio Raško-prizrenskoj eparhiji da pokrene crkveno-sudski postupak protiv njega, ali je tadašnji episkop Artemije to odbio

Intervju: Episkop jegarski Porfirije (Vreme br. 960, 28. maj 2009)

“VREME”: Reakcija Svetog arhijerejskog sinoda povodom događaja u Crnoj Reci mnoge je iznenadila, kako brzinom tako i sadržajem.

VLADIKA PORFIRIJE: Prizori brutalnog nasilja iz centra za lečenje bolesti zavisnosti Crna Reka su apsolutno suprotni biću Crkve. Jedina moguća odluka i javna reakcija Sinoda je onakva kakva je data u saopštenju Svetog arhijerejskog sinoda. Verujem da su oci Sinoda imali u vidu da ovaj pojedinačni slučaj, preko određenih krugova koji nisu naklonjeni Crkvi a glasni su u javnosti, može da kompromituje ostale mnogobrojne čovekoljubive socijalne crkvene delatnosti. Moram da kažem da postojanje Duhovno-rehabilitacionog centra u Crnoj Reci nije bilo nepoznato, kako crkvenoj tako i široj društvenoj javnosti. Neretko, govorilo se o brojnim mladim ljudima koji su imali problem sa drogama a prošavši kroz ovaj centar, izlečili se. Takođe, nije bilo tajna da se tamo, pored ostalog, kao metod lečenja primenjuju batine. Niko, međutim, nije mogao ni zamisliti do kojih razmera brutalnosti to ide. Na primer, lično sam bio u prilici da od nekih mladića koji su napustili centar pre isteka “terapije” čujem kroz kakve su torture prolazili. Ali, budući da je reč o narkomanima, mislio sam da izmišljaju, odnosno da u najmanju ruku preuveličavaju. Posle objavljivanja snimka stravične “fizioterapije” koji sam video na televiziji, bio sam ne iznenađen, već najdublje užasnut.

(Zoran Majdin)

Na tajnom zadatku: Uljez u Crnoj Reci (Vreme br. 977, 24. septembar 2009)

NA TAJNOM ZADATKU

Uljez u “Crnoj Reci”

Novinar “Vremena” dočao je u Crnu Reku u grupi bajkera. Njegov razgovor sa jednim od štićenika Duhovno-rehabilitacionog centra prekinuo je protojerej Peranović pračen nekolicinom momaka. “Dođi da malo porazgovaramo”, rekao je novinaru i povio ga u jednu od kuća. “Zar misliš da mi ne znamo ko si ti i zašto si došao ovde”, povišenim glasom pitao je novinara kad su u kuću ušli. “Pričekaj malo, nahraniću, napojiću, zasebnu sobu ti obezbediti, a ti tako. Hajde, priznaj zašto si došao.” A onda je usledilo raskrinkavanje

“Mi ovde otržemo decu iz kandži droge, a vi ništa manje nego medijski linč: otkako ste objavili ono što ste objavili, šest štićenika koji su odavde otišli, a zbog vas i vašeg pisanja su otišli, umrlo je od prekomerne doze droge. Vi novinari ste za to odgovorni, vama na dušu tih šestoro, vama na dušu i svi oni kojima se to isto, ne daj Bože, bude dogodilo.” Zaista je bio ljut Peranović i zaista, čini se, misli kao što govori: da su novinari odgovorni za sve loše što se dogodilo po objavljivanju reportaže o batinanju štićenika. “Ako bi moglo bez vikanja: nema potrebe, niti ičemu vodi”, reče novinar kad je uspeo da dođe do reči. “Hajde ti da svima kažeš ko si i zašto si došao”, prekide svaku dalju polemiku Peranović. Rečeno – učinjeno: novinar je doveden do paviljona sa muzičarima, postavljen u sredinu da ga svi dobro vide. Peranović je svirku prekinuo, uzeo mikrofon i pokazujući rukom na novinara koji je pored njega stajao, ozbiljnim glasom saopštio skupu da je među njima jedan koji nije došao sa dobrim namerama, da je o novinaru nedeljnika “Vreme” reč. Potom je ponovio ono o gostoprimstvu, o hrani i piću, o zasebnoj sobi i tako tome, a kako je on, novinar, došao da provocira i da “ko zna šta napiše o ovom skupu”.

(Zoran Majdin)

Slučaj Crna Reka: Lopata, batine i jeftino politikantstvo (Vreme br. 981, 22. oktobar 2009)

SLUČAJ CRNA REKA

Lopate, batine i jeftino politikanstvo

Pet meseci pošto je “Vreme” objavilo snimke prebijanja u Duhovno-rehabilitacionom centru u Crnoj Reci, protojerej Branislav Peranović dobio je titulu “eparhijskog savetnika za borbu protiv narkomanije”, glavni batinaši i nasilnici dobili su simbolične zatvorske kazne za silovanje, a vladika bački Irinej optužen je da laže i indirektno ubija mlade. Tako, ukratko, danas izgleda priča koja je počela podizanjem optužnica, smenjivanjem upravnika Centra, najavom crkvenih i svetovnih vlasti da neće tolerisati nasilje, obećanjem nadležnih institucija da će se problemom narkomanije ozbiljnije pozabaviti.

(Tamara Skrozza)

da učini, a nakon što je Artemije raščinjen, to nije učinila ni Šabačka eparhija, Irinej je rekao da Sinod nema vlast nad mesnim episkopima: “Videlo se da je ovaj čovek neuravnotežen i nasilnik, ali, nažalost, ni crkveni postupak nije pokrenut.” O Peranovićevoj neuravnoteženosti svedoči i Aleksandar Jevremović, direktor Organizacije za borbu protiv narkomanije Izlazak, koji je sa njim svojevremeno gostovao na Radio-televiziji Srbije: “Zamalo me nisu linčovali jer se nekako namestilo da je u publici bilo 95 odsto štićenika i roditelja koji njega podržavaju. Pokušavao sam da objasnim da batine ne mogu ništa da izleče, da ta njegova komuna nema nikakav program, da je 300 evra mesečno, koliko je naplaćivao, ogroman novac... Ovo za mene uopšte nije iznenađenje. Znao sam da će kad-tad nešto da se desi jer je nekontrolisan, ima neki ego trip.”

Ono što najviše iznenađuje, upravo je odsustvo iznenađenja javnosti nad činjenicom da je u kampu za lečenje od bolesti zavisnosti došlo do nečije smrti. Kako i pod kojim okolnostima, biće poznato po završetku istrage. Međutim, posrednu odgovornost o kojoj govori Irinej bački, osim SPC-a, moraće na sebe da preuzmu i država koja je dopustila ovakve diskutabilne metode lečenja (u martu ove godine, ministar policije Ivica Dačić i patrijarh Irinej potpisali su protokol o saradnji na suzbijanju bolesti zavisnosti) i pravosuđe koje je propustilo da adekvatno reaguje u slučaju Crne reke, ali i zdravstveni sistem, zbog čije neefikasnosti u lečenju zavisnosti, građani iz očaja prihvataju metode poput Peranovićevih. Na kraju krajeva, odgovorno je i društvo u kom je moguće da lečenje batinanjem bude društveno prihvatljivo i koje u takvo lečenje ima poverenja. Odsustvo društvene svesti i znanja o tome da batine mogu da budu fatalne za organizam iscrpljen višegodišnjom upotrebom narkotika, ukazuje na dubok, gotovo sistemski primitivizam, a to je već nešto što ni presude ni kazne za odgovorne ne mogu da promene. ◂

Jovana Gligorijević

foto: reuters

Trgovina Srbija–Kosovo

Crno, belo, sivo

Većina sagovornika ocenjuje da je kosovsko tržište od velikog značaja bez obzira na prisutnu konkurenciju u okruženju: veoma je blizu, potrošačkog je tipa, platežno jako, značajna je kupovna moć stanovništva, a srpski proizvodi su zbog višegodišnje navike konzumiranja visoko rangirani

PITANJE OBNAVLJANJA I regulisanja trgovinskih veza između Kosova i Metohije i Srbije postalo je aktuelno od prvih potpunih prekida ove saradnje, od sukoba 1999. godine. Prvobitno rešenje dovelo je Kosovo pod protektorat međunarodne zajednice, prema Rezoluciji UN 1244, a vlada Srbije je 2001. donela niz podzakonskih akata kojima se trgovina između Kosova i Srbije vodila kao unutrašnja trgovina. Potpisivanjem CEFTA 2006, Srbija je priznala Kosovo kao posebnu i jedinstvenu carinsku teritoriju, pa je prema južnom delu Kosova primenjivala klasičan carinski postupak dok se trgovina sa severom i dalje vodila kao pitanje poreza. Međutim, odnosi se komplikuju donošenjem rezolucije o nezavisnosti 2008, i formiranjem Carine Kosova. Ovakvu promenu Srbija ne prihvata i onemogućava ulaz robe sa Kosova. Odgovor Evropske unije na novu trgovinsku krizu čini Euleksov plan od šest tačaka u kome se ističe da Kosovo predstavlja jedinstvenu carinsku teritoriju, ali da će se na prelazima 1 i 31, poznatijim kao Jarinje i Brnjak, obavljati carinsko evidentiranje pod međunarodnom kontrolom. Novi sukobi nastaju 2011, kada kosovske institucije pokušavaju da preuzmu ove prelaze i uključe ih u sistem carine Kosova, čemu se suprotstavlja srpsko stanovništvo. Na kraju, pod patronatom EU, u osam rundi dijaloga u Briselu između predstavnika iz Beograda i Prištine, postignuti su sporazumi o nekim ključnim pitanjima iz sfere slobode kretanja ljudi i roba, na primer o carinskom pečatu ili o statusu prelaza Jarinje i Brnjak.

PRVO ISTRAŽIVANJE: Naučnoistraživačka studija novosadskog Centra za regionalizam pod nazivom "Sloboda kretanja ljudi i robe između Kosova i Srbije u kontekstu regionalne saradnje", odobrena od Delegacije EU i rađena tokom prošle godine, objedinila je rezultate empirijskih istraživanja eksperata iz Srbije i sa Kosova i dala prvu egzaktnu i celovitu sliku prometa roba i ljudi između ove dve oblasti. Ovde se bavimo podacima o prometu roba.

Dostignuće ovog projekta, kaže Aleksandar Popov, direktor Centra za regionalizam, ogleda se i u tome što se već tokom njegove realizacije uticalo na otklanjanje jednog od uzroka postojanja sive zone u trgovini. Naime, uredbom vlade Srbije iz 2005, građani severnog dela Kosova bili su oslobođeni plaćanja PDV-a na

Dotok robe

Opis radnji koje je neophodno izvršiti da bi se obavio promet u južni deo Kosova:

1. EL i CI se rade na firmu iz severnog dela Kosova koja je registrovana u APR-u, uključena u platni promet Srbije i, istovremeno, prijavljena kod UMNIK-a;
2. Roba se sa pratećom dokumentacijom prijavljuje Carini u Novom Pazaru, gde se plaćaju usluge carinskog terminala. Posebno odeljenje PU overava EL, kopira se i overava prateća dokumentacija i roba ide na administrativni prelaz (Rudnica ili Brnjak). Ova procedura traje, u proseku, oko 20 sati;
3. U prostoru međuzone nailazi se na punkt UNMIK-a, gde se takođe kopira prateća dokumentacija, vreme čekanja je između dva i tri sata, sledi nastavak puta u pravcu Kosovske Mitrovice, za južni deo Kosova;
4. Nailazi se, potom, na albanski punkt kosovske policije koja takođe kopira prateću dokumentaciju i to je destinacija koja se nalazi na 40. kilometru u pravcu terminala u Kosovskoj Mitrovici;
5. Na terminalu u Kosovskoj Mitrovici predaje se prateća dokumentacija špediteru kome se plaća 71 evro za izdavanje fito-sanitarnog uverenja o ispravnosti hrane, odnosno robe. 31 evro daje se za analizu i 25 evra za špediterske usluge. Na carinskom terminalu plaća se carinska usluga 41 evro.

Sve ukupno, procedura košta 168 evra i traje preko 30 sati. U pitanju je svega 80 km u odnosu na polaznu tačku Novi Pazar, da bi tovar nastavio put dalje prema kupcu južno od Ibra.

foto: reuters

Blokiranje firmi

Većina poslovnih ljudi iz Sandžaka postojanje firmi u severnom delu Kosova doživljava kao firme koje u pravom smislu vrše reeksport između Republike Srbije i južnog dela Kosova. Kako su firme iz severnog dela Kosova istovremeno upisane i u registar UNMIK-a, nakon godinu-dve zbog neplaćanja pripadajućih poreza kosovskom budžetu zatvaraju se blokadom. Jednog od sagovornika u istraživanju to je dovelo u nezavidnu poziciju da je "za 10 godina poslovanja sa južnim delom Kosova promenio preko 100 posredničkih firmi registrovanih u severnom delu Kosova".

naftne derivate, automobile, mobilnu telefoniju i niz drugih roba. Ekspertski tim Centra za regionalizam je u procesu istraživanja došao do podataka o šteti koju je za budžet Srbije proizvela ova uredba. Podaci su pokazali da je od 2008. do juna 2011. po osnovu neplaćenog PDV-a na naftne derivate budžet Srbije oštećen za 90.542.812 evra, na automobile 119.880.000 evra, a na mobilnoj telefoniji 2.956.500 evra. Na ovu činjenicu projektni tim je upozorio Borislava Stefanovića, šefa pregovaračkog tima Srbije, i nakon toga vlada je 16. septembra 2011. suspendovala deo uredbe iz 2005, vraćajući PDV za građane severa Kosova na naftne derivate, automobile i mobilnu telefoniju.

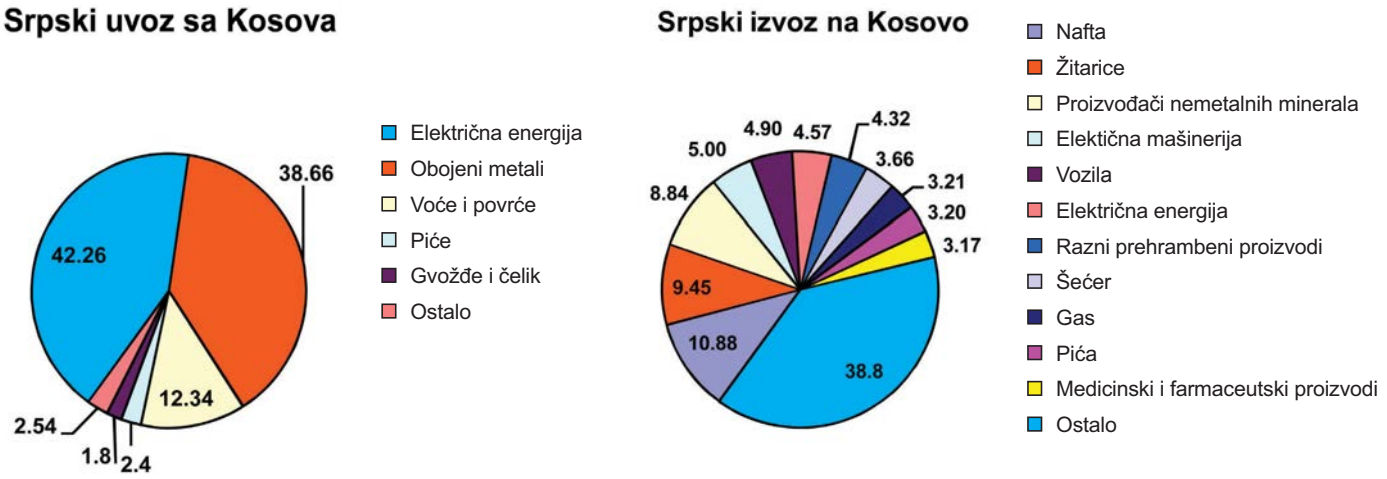
UVOZ-IZVOZ: Prema ovom istraživanju, što se tiče trgovinskih tokova između carinskih područja Kosova i ostatka Srbije, oni su posle sukoba iz 1999. stagnirali i u prvim godinama počeli polako da se obnavljaju. Ali ukupna robna razmena nije prelazila nivo od 60 miliona evra, zaključno sa 2004. godinom. U toj razmeni dominira izvoz iz Srbije, dok je prodaja robe poreklom sa Kosova na tržištu Srbije bila veoma male vrednosti. Od potpisivanja CEFTA 2006. dolazi do naglog rasta trgovine, posebno izvoza Srbije na teritoriju Kosova, koji je 2010. dostigao nivo od 300 miliona evra, što je predstavljalo skoro četiri odsto od ukupnog izvoza Srbije. S jedne strane, potrošači na Kosovu su navikli na proizvode iz Srbije, a sa druge, Kosovo je za Srbiju predstavljalo deveto tržište po značaju za plasman proizvoda.

Najznačajniji izvozni proizvodi Srbije su nafta i naftni derivati, žitarice i nemetalni minerali, ali i prehrambeni proizvodi i građevinski materijal. Gledano po grupama proizvoda, dominantna grupa u izvozu su hrana i žive životinje, sa prosečnim udelom od 25 odsto ukupnog izvoza tokom poslednje tri godine. Samo izvoz prehrambenih proizvoda na Kosovo iz Srbije iznosio je oko 76 miliona evra tokom 2010. Grupu proizvoda koja ima drugi najveći udeo čine industrijski proizvodi, a potom i mineralna goriva.

Ako se posmatra robna struktura izvoza iz Srbije na Kosovo, primećuje se da je nafta najvažniji izvozni proizvod sa udelom od preko deset odsto. Ostali važni proizvodi u izvozu su žitarice, nemetalni mineralni proizvodi, električne mašine, putnička vozila, električna struja, prehrambeni proizvodi, šećer, gas, sokovi, medicinska oprema i farmaceutski proizvodi.

Gledajući trgovinsku razmenu iz suprotnog smera, dominantni izvozni proizvod Kosova je struja, čiji je udeo 42 odsto tokom 2010. godine. Ostali proizvodi su: obojeni metali, povrće i voće, sokovi, gvožđe i čelik.

Do prekida u obostranoj razmeni došlo je kada je Kosovo proglasilo nezavisnost 17. februara 2008, što se odrazilo na administrativni poredak. Srbija je tada proglasila zabranu roba proizvedenih na Kosovu ili roba koje putuju sa dokumentima koja nose pečat "Carina Kosova", navodeći da ovaj pečat narušava rezoluciju UN 1244 po kojoj je Kosovo protektorat, i *de iure* još uvek deo Srbije. Bez obzira na CEFTA sporazum, i bez obzira na pismo iz UN-a u kome se objašnjava da ovaj pečat ni na koji način ne krši rezoluciju UN 1244, pošto na njemu stoji "Carina Kosova", a ne Carina Republike Kosovo, odluka srpskih vlasti ostala je na snazi. ►

Izvor: Podaci Privredne komore Srbije za 2010. godinu

Ova odluka oštetila je najviše kosovske proizvođače: njihov ionako slab izvoz u Srbiju, koji se 2007. popeo na skoro 20 miliona evra, pao je na 3,8 miliona evra 2010. godine. Za to vreme Srbija je tri godine izvozila robu na Kosovo bez carina i bez prekida, po regionalnom sporazumu. Kako bi ipak izašle na tržište, kosovske kompanije su koristile dokumenta kompanija registrovanih u jednoj od zemalja iz regiona i prevozile svoju robu preko Crne Gore ili Makedonije do srpskog tržišta, što je poskupljivalo robu za sedam odsto i na taj način direktno podrivalo njihovu konkurentnost.

RAŠOMONIJADA: Posebnu pažnju izazivaju rezultati studije dobijeni poređenjem podataka o trgovini Srbije i Kosova iz zvaničnih izvora: u Srbiji, od Privredne komore Srbije i Uprave carina, i na Kosovu, od Statističkog zavoda Kosova. Iako zabeleženi izvoz Srbije na Kosovu treba da odgovara podacima o kosovskom uvozu iz Srbije, u pomenutim podacima postoji neslaganje od 30 pa do skoro 40 odsto.

Tokom prvih godina zvanični podaci Srbije pokazali su manji nivo trgovine od zvaničnih podataka koje ima Kosovo, što ukazuje na to da jedan deo prometa nije registrovan u Srbiji. Ova razlika je 2007. godine bila čak 38 odsto. Od 2008, situacija se menja tako što podaci iz Srbije o izvozu prema Kosovu pokazuju veći nivo trgovine od onih koje daju podaci sa Kosova, a razlika je nešto manja, nešto više od deset odsto ukupne vrednosti. Do ove promene je došlo 2008. usled primene CEFTA 2006 sporazuma i zbog nove stvarnosti na terenu, koja je posledica jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova.

S druge strane, ako uporedimo podatke o uvozu u Srbiju sa Kosova, razlika između izvora u Srbiji i izvora na Kosovu veća je od 60 odsto ukupnog prometa. Ovako veliki procenat delimično potiče od efekta niske baze, imajući u vidu da je izvoz sa Kosova u Srbiju veoma nizak, ali čini se – navodi se u istraživanju – da u podacima koje daje Srbija neki delovi nedostaju, a jedan od razloga za to je srpski tretman trgovine s Kosovom, posebno sa severnim delom kao oblikom unutrašnje trgovine, što znači da ove transakcije ostaju izvan carinske procedure.

Pored ove razlike u podacima, kao i pojave reeksporta robe (roba iz uže Srbije ide na Kosovo oslobođena poreza, da bi se vratila u užu Srbiju bez carinskog tretmana), značajan obim prometa između ove dve teritorije nije registrovan ni na jednoj strani, zbog toga što je reč o tokovima nelegalne trgovine, koja se odvija u tzv. sivoj zoni.

ZONA SUMRAKA: Terensko istraživanje o "sivim tokovima" robe sprovedeno je u regionu Sandžaka, jer je blizu linije razdvajanja sa Kosovom, pa time i značajno tranzitno područje.

Većina sagovornika ocenjuje da je kosovsko tržište od velikog značaja bez obzira na prisutnu konkurenciju u okruženju: veoma je blizu, potrošačkog je tipa, platežno jako, značajna je kupovna moć stanovništva, a srpski proizvodi su zbog višegodišnje navike konzumiranja visoko rangirani. Gradnja je u ekspanziji, po celom Kosovu se grade veliki objekti i ukoliko bi se uredio poslovni ambijent sa Kosovom i sve postavilo u pravni okvir, sigurno je da bi se obim poslovanja sa Kosovom uvećao za više od dva-tri puta, tvrde ispitanici.

Zvanično registrovani izvoz sa područja Srbije na Kosovo bio je oko 300 miliona evra, dok je procena prometa poslovnih ljudi Sandžaka oko 500 miliona. U tom slučaju, u sivoj zoni nalazi se oko 40 odsto od ukupnog izvoza koji Srbija ostvari na Kosovu.

Od roba koje posebno treba izdvojiti, a koje u neregulisanoj trgovini imaju značajnu ulogu jesu motorna vozila (automobili), nafta i naftni derivati i prehrambeni proizvodi stranog porekla.

Trgovina u sivoj zoni je prisutna i u robnim tokovima od Kosova ka užoj Srbiji. Prema iskazima ispitanika, ceni se da neregularnim tokovima na prostor Srbije ulaze razni prehrambeni proizvodi u vrednosti od oko 700.000 evra na godišnjem nivou. Za budžet Republike Srbije po osnovu neplaćenog PDV-a na promet ovih roba prosečna godišnja vrednost izgubljenih prihoda iznosi oko 126.000 evra. Takođe, kod ovih proizvoda je veliki problem što roba ne prolazi sanitarnu i fitosanitarnu kontrolu pa može da ugrozi zdravlje stanovnika. Centar snabdevanja ovim robama stranog porekla je Priština, a glavni tranzit se obavlja preko kvantaške pijace u Novom Pazaru.

Probleme ističu i vlasnici komercijalnog saobraćaja koji poseduju vozila, i kažu da zbog toga što je kosovsko tržište finansijski i fiskalno neuređeno, i nije u pravnom sistemu, zbog nesigurnosti kupaca iz južnog dela Kosova, u poslednje tri godine postalo je rizično trgovati u svojstvu individualnog preduzetnika. Očigledno da su u srpsko-kosovskom trgovinskom galimatijasu jedni zbog nedostatka regulative na gubitku, drugi su opet na neregularnoj dobiti, a za to vreme poslovni svet iz Sandžaka, barem učesnici u ovom istraživanju, prizivaju vreme kada će se stvari najzad i politički srediti i tržište proraditi – ali regularno. ◂

Ivana Milanović Hrašovec

piše: Teofil Pančić

Srpskohrvatska pipirevka

Neka Jasenko i Bora najzad lepo izvedu svoje u Beogradu i Zagrebu, a onda mogu i zajedno da odigraju pipirevku

Ako tražite opipljive materijalne dokaze kao potkrepu svojoj slutnji da život nema smisla, malo šta će vam tako koristiti kao podsećanje na tzv. srpsko-hrvatsko pitanje: sama činjenica da se ta besmislena i suvišna "ljepljiva smjesa upitnika" tmasto razvlači kroz vekove jedno je od najčvršćih uporišta teorije kako je svemir – sve sa nama u njemu – nastao nekom apsurdnom greškom, koja mora biti što pre ispravljena. E sad, ako se ne slažete s bilo čime gore navedenim, onda ste po svoj prilici biće iz žanra patriota – "srpskih" ili "hrvatskih", ne marim – i u tom slučaju smatrajte da ništa nisam rekao i okrenite se nekim vedrijim temama; ne primer, ko je bolje prošao na Olimpijadi, ili čija nana crnu vunu prede, ili već tako nešto. Ako pak ne, hajde da nastavimo.

Male sezonske (teransko-malvazijsko-maslinarske) radosti tako mi se nekako nameštaju poslednjih godina da se početkom svakog avgusta zateknem u RH baš kada se obeležava godišnjica "Oluje", pa gledam taj kompleks, štono bi se reklo, s obe strane. I šta vidim? Baš nekako u ove prevrele avgustovske dane, na smaračkom se srpsko-hrvatskom frontu, uz zaostale restlove Velike Priče (Džakula u Kninu etc.) odigrava i jedna *pozadinska drama*, i to estradne provenijencije. A tamo gde je estrada, dobro znamo, nema da zafali patetike i dramljenja svih vrsta. Prvo je, naime, bilo najavljeno da će Prljavo kazalište doći u Beograd da *koncertira* prvi put posle četvrt veka, i to ni manje ni više nego na onu užasnu "pivsku" manifestaciju koja krajem svakog leta okupira Ušće, i koja me, moram priznati, od početka instinktivno odbija jer mi nešto u njoj (mimo bilo čije želje i namere, da se razumemo) miriše na gotov recept za belaj i otvorenu pozivnicu za svakovrsne sociopate i agresivce. Ne bi ovo, dakako, bilo ništa vredno (moje) pažnje da "Prljavci" nisu, tokom Olovnih Godina, stekli reputaciju "domoljubnog benda" bliskog tamošnjoj desnici, što ih je, uostalom, i odvajalo od ovdašnje publike tako dugo. Da stvar dobije dodatni začin golicljivosti, najavljeno je neoficijelno da će Kazalište, once in Belgrade, iskoristiti priliku i da po prvi put uživo istočno od Tovarnika izvede i famoznu "Ružu hrvatsku" (koja se, bajdvej, uopšte tako ne zove), a s kojom je i započela "domobranizacija" nekadašnjih mladih pankera, pa novotalasovaca, pa mejnstrim-pop benda, koji je na kraju završio kao neka vrsta neotamburaškog kafanskog orkestra za svadbe i sa'rane.

I, šta bi od cele priče? Ništa, stvar je otkazana jer je procenjeno da to nije baš ni mesto ni vreme ni način za povratak PK u Srbiju (i to sve sa Ružom) ali nam se zato obećava njihov samostalni koncert u Areni u decembru. Pravo da vam kažem, dobro su postupili što su otkazali učešće na toj ionako suspektnoj manifestaciji. Takođe, dobro je i da napokon zasviraju u Beogradu i želim im da napune Arenu, mada mene na tom koncertu prilično sigurno neće biti; ne iz "političkih" razloga, nego zato što s muzikom PK ne osećam nikakvu emotivnu i estetsku povezanost u poslednjih cca trideset godina. To jest, rastao sam se s njima još nakon drugog albuma, poslednjeg koji je *prošao kvalifikacije* i ušao u moju kuću. Od tada, ti ljudi sviraju i pevaju za nekog drugog, što dakako ne znači nužno da sviraju i pevaju loše.

Pa dobro, u čemu je uopšte štos sa tom fakin' Ružom? Čemu tolika drama? Radi se o jednoj sasvim benignoj pesmici, u osnovi nimalo "nacionalističkoj", a koju je nekom vrstom neslužbene himne jednog "narodnog pokreta" u narastanju, na samom prelazu osamdesetih u devedesete, više načinio kontekst u kojem se pojavila nego bilo šta čega u toj pesmi stvarno ima. Štono reći, važnije je bilo ono što se u njoj *htelo* od onog što se *moglo* čuti. Znam o čemu govorim, pratio sam tu stvar iz velike blizine, takoreći iznutra. Samo što se to u šta je poluslučajno upao lukavom Houri izgleda dopalo, nanjušio je u tome svoj interes pa je nastavio da *domoljubiše* i tokom balkanskih ratova, mada nikada (bar koliko znam) na način vulgaran i grozan, kako su radili neki (mnogi?) drugi, sa obeju strana kretenskog srbohrvatskog fronta. Otuda celu tu stvar treba demistifikovati, a to zaista ne ide bez izvođenja jebene *Ruže* u samom BG: ako oni ne bi bili spremni da je otpevaju, ili ako publika ne bi bila spremna da je čuje, onda ne bi imali rašta ni dolaziti, jer bi onda sve bila *fešta od licemerja*, i ništa više. Izvedite taj sentiš-narodnjak, ljudi božiji, pa da idemo dalje! Siguran sam da će Arena pevati s vama...

Nekako u isto vreme, da dramica ne bi ostala bez ovdašnjeg pandana, po ko zna koji put je reaktuelizovana priča da hoće li Riblja čorba uprkos svemu, dobro-znate-čemu, pevati u Hrvatskoj? I da hoće li se Bora Čorba pre toga nekome za nešto izviniti, i sve u tom smislu? O tome šta mislim o "patriotskom angažmanu" Đorđević Borislava pisao sam i govorio mnogo puta, za vremena, i ne bih tome ni dodavao ni oduzimao. Sada, međutim, ne vidim više nikakvog razloga da Bora ne ode u Zagreb i drugde po Hrvatskoj ako tamo ima nekoga ko želi da ga sluša; a koliko znam – ima, naravno. Uostalom, ko sam ja da stanem između Bore i "Hrvata", baš kao i između Houre i "Srba"?! Neka sluša ko god koga hoće, da parafraziram onu sevdalinku... A za izvinjenja je ionako (bio) zadužen Boris Tadić, a ne nekakav prolupali muzikant. E da, imam samo jedan amandman: Bori Đ. nikako ne bi smelo da prođe ono, da prostite, *preseravanje* kako će u Hrvatsku samo u sklopu "zvanične međudržavne kulturne razmene" i tome slično. Ma jok bre, građanine Đorđeviću! Šta god ti mislio o tome, jeo si to što si jeo onomad u svoje ime, ja te za to nisam ovlastio, kao ni bilo ko koga poznajem! E pa, ako ćeš da ideš to da poližeš, izvoli i to isto uraditi u svoje ime, a državu ostavi na miru! A posle možete Houra i ti da se lepo uhvatite za uši pa da odigrate zajedničku pipirevku na stejdžu, i Ovde i Tamo. Toliko nam svima dugujete. ◂

"Jorgovanka će biti odličan guverner, koji će raditi brzo i efikasno poput čuvenog deda Avrama."

MIROSLAV MARKIĆEVIĆ, funkcioner Nove Srbije o Jorgovanki Tabaković, novoimenovanoj guvernerki Narodne banke Srbije ("Večernje novosti")

N. Bošković,

dopisnik iz Kragujevca, posle posete rodnom kraju Tomislava Nikolića u koji se on sada kao predsednik sprema da ide na godišnji odmor, nadahnuto piše: "Iskren nacionalni naboj, koji su žitelji sela na Gledićkim planinama imali prema oslobođenju Srbije i stvaranju Jugoslavije, u komunističkom periodu koštao ih je prosperiteta. Decenijama skrajnuti, tek izborom Tomislava Nikolića za predsednika države, dočekali su osvetljenje i početak uređenja. Posao traje već nekoliko nedelja, a nadležni u državi i lokalnoj samoupravi kažu da će taj teren tek da se uređuje i čuva.

Donedavno nepristupačan, ovaj prelep kraj Šumadije – jedva na 25 kilometara od centra grada – zahvaljujući Tomi, dobio je i preostalih desetak kilometara asfaltnog puta, a on je uspeo da izdejstvuje i da se ovo selo solidnom kaldrmom poveže sa obližnjim Gledićima, skoro sa druge starane planine."

Šta se sprema u blizini predsednikove vikendice: "Službe za bezbednost čuvanih ličnosti, odmah po izboru, naložile su 'pokrivanje' tog terena. Javna gradska komunalna preduzeća uređuju puteve, 'Zelenilo' kreše ogradu i čisti korov, brdovita ulica postaje skoro magistrala... Čuvari predsednika registrovali su sve rizične tačke, a žitelji ovog naselja se – smeju."

Savić, jedan od Nikolićevih rođaka, poručuje predsedniku: "Mi smo njegovi, pa sve možemo da mu kažemo. Ovde je pobedio sa sto odsto glasova i to nam daje za pravo da mu poručimo: 'Odmori se, ali u državi brani ono što nam je sveto. S nama ćeš lako!'"

O pokušajima "službi" da bezbednost šefa države podigne na najviši nivo: "Nema nas puno, ali ćemo za njega da poginemo, svi do jednog. U ovom kraju stranac teško može da zaluta. Imamo poznatu širinu od više stotina kilometara i hektara, lovimo na tom prostoru, čak i kad je krivolov, jer mora da se živi. Zato je Toma bezbedan, bar dok smo mi živi...!" ("Večernje novosti")

Letnji saveti za podmlađivanje tela

Izbegavajte obične sapune!

Naučnici instituta „Monel kemikal senses" tvrde da ne moramo da vidimo čoveka da bismo znali koliko ima godina, dovoljno je da osetimo miris koji širi oko sebe. Stariji ljudi, tvrde oni, mirišu na podrum ili ustajalu vodu. Zato se nemojte tuširati običnim sapunima, već gelovima koji daju svež miris telu. Koristite mirišljave vodice za telo i blage, nežne parfeme. ("Blic žena")

Rodoljub Mitrović,

ljubitelj bureka, dokazuje da je leto zaista dugo i pretoplo, pa su u novinskim tekstovima opet počeli da se pojavljuju miševi i gušteri, a uskoro će verovatno i žileti. Naime, Rodoljub je, kako kaže, otišao sa kolegom na doručak u borčansku pekaru "Div": "Jeli smo ispred nekog ogledala u pekari. U jednom trenutku sam čuo da je nešto kvrcnulo kada sam zagrizao i video da mi nešto crno viri iz usta. Kad sam ispljunuo, imao sam šta da vidim. Zagrizao sam gušterovu glavu i iako je bio mrtav, videla se krv. U trenutku mi se smučilo, izašao sam napolje i počeo da povraćam!"

Kakve posledice po Rodoljuba ima ovaj nemili događaj: "Sedam dana mi se vraćao taj burek. Da vam ne govorim o tome da više burek u životu neću okusiti, a obožavao sam ga. To zaista ne može da se zaboravi, užasan je osećaj, više ni pitu ne mogu da probam. Samo sam jednom jeo pre toga u toj pekari i burek im je stvarno dobar, međutim, ovo je strašno."

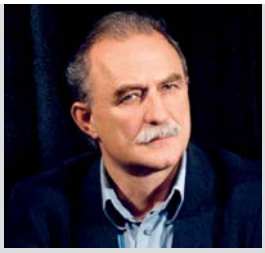
Rodoljub je tražio da radnica pozove vlasnika, a vlasnik je zamolio Rodoljuba da sačeka sa primedbama dok se vrati sa odmora za sedam dana: "Kada smo se našli, bio je veoma arogantan, a kada sam mu rekao da ću sve ispričati za novine, pretio mi je i govorio da će naći načina da me pronađe. Iskreno, našao sam se sa njim zato što smatram da treba da mi nadomesti ono što sam preživeo. Pa, zbog ovakvih stvari se u svetu zatvaraju hoteli i restorani!"

Slobodan Vasović,

vlasnik pekare, kaže da se u njegovoj radnji nikada nisu motali gušteri i da je Rodoljub klasičan reketaš: "Žao mi je što nisam snimio razgovor sa tim čovekom, kako bih ga tužio za iznudu. Prvo mi je tražio 2000 evra zato što je navodno našao guštera u bureku, a na kraju smo došli do cifre od 500 evra." Šta Slobodan može da uradi: "Mogu i ja da pojedem pola bureka, iz džepa izvadim guštera, stavim ga u tanjir i dignem frku. Radnica nije videla kad je on zagrizao parče, samo ju je zvao da vidi kad ga je stavio na tanjir. Izvinio sam se tom gospodinu, s tim što u ova vremena niko nije spreman da isplati novac koji je on tražio. A i zašto bih mu isplatio kad je nemoguće da se gušter našao u bureku!" ("Press")

Lazar Ristovski,

glumac, govori o novom projektu Radoša Bajića "Ravna gora" u kom ima zapaženu ulogu: "Oni koji su gledali 'Selo gori' znaju da je moj lik Jovan na samom kraju serije bio u ulozi advokata koji na sudu rehabilituje starog kuma. Tada sam govorio, kroz usta pisca Radoša Bajića da četnici i partizani treba da se pomire i da u Srbiji jednom za svagda mora da prestane taj sukob. Zato skidam kapu Bajiću i njegovoj porodici što su, u vremenu kada je snimiti bilo šta vrlo teško, pokazali i ljudsku i umetničku hrabrost da se upuste u ovaj projekat."

Šta misli o pokušajima pomirenja četnika sa partizanima: "Za pomirenje nikada nije kasno. Mada su skoro svi partizani i četnici umrli, mržnja se prenosi i na njihovu decu. Pre smo oprostili Turcima, Nemcima, muslimanima i Hrvatima nego svojima. To nije normalno." ("Večernje novosti")

Radoš Bajić,

producent, scenarista i reditelj "Ravne gore", kaže da iako niko sa strane nije video nijedan kadar njegovog projekta 'Ravna gora', dobija ozbiljne pretnje i naslućuje od koga: "Mogu da pretpostavim, ali ne mogu da vam kažem. Pretnje glase ovako: 'Vodi računa šta radiš', 'Znamo gde živiš' ili 'Radoše Bajiću, zagriz'o si mnogo, vodi računa da ti ne zastane u grlu i da se ne ugušiš'..."

Da li je prijavio policiji da je ugrožen: "Nisam. Kome da prijavljujem? Šta, treba neko da me čuva i prati?! Pa ja moram biti čovek koji je spreman i kadar da zarad slobode i pravde stane na crtu i bavi se svojim poslom. Ja sam slobodan čovek u svojoj zemlji, čovek koji radi svoj posao, jedini koji znam. Braniću se sam – istinom. Verujem da će, ako bude dotle došlo, da me zaštiti moja država."

Oni koji mu navodno prete, rade to jer misle: "Da ono što su oni davno zapisali i danas važi?! Da niko nikada ne sme da zucne da je postojala i druga strana medalje, da njihova istina nikada ne podlegne kritičkom sudu sa relevantne istorijske distance? Decenijama su uživali u privilegijama na grbači ovog naroda, a neistomišljenike slali na Goli otok i u Zabelu."

O svojoj ispravnosti: "Niko iz moje familije nije bio ni partizan ni četnik – bili su samo seljaci koji su vekovima obrađivali zemlju i državi plaćali porez. Ja nemam razloga ni za koga da navijam, a nisam ni strani plaćenik. Potpuno sam čist, kao novorođenče, i ako misle da će da me uplaše – grdno se varaju!" ("Blic")

Nevena Adžemović,

poslanica iz redova Nove Srbije, poznata po muzičkoj karijeri u grupi "Models", debitovala je u poslaničkoj klupi Skupštine Srbije, gde je pratila raspravu o izmenama Zakona o Narodnoj banci Srbije i izboru ombudsmana. Ovoga puta nije učestvovala u debati, ali obećava onima koji su je izabrali da će biti revnosna: "Pročitala sam predlog. Pripremaću se za svaku sednicu i biću redovna u Skupštini. Naravno, konsultovaću se s kolegama iz poslaničkog kluba oko svega, a lično ću se posebno zalagati za ravnopravnost polova, bolji položaj žena u društvu, a posebno majki i dece!"

Kako kaže, imala je ozbiljnu tremu pred prvu sednicu na kojoj je prisustvovala, ali joj to nije smetalo da holom ponosno prošeta na visokim potpeticama "u sakou dugih rukava, zatvorenim salonkama, ali i s podubokim dekolteom": "Pa ponovila sam odeću za Skupštinu. Priznajem da sam imala tremu, ali sam se brzo pribrala. Kolege su me divno prihvatile, nisam sa svima stigla da se upoznam, ali naravno da hoću." Zašto je zapostavila uspešnu karijeru: "Pa, u tom periodu me je zanimala muzika, sada sam u godinama kada me zanimaju ozbiljnije stvari, posebno politika."

Da li to znači da je nećemo viđati na splavovima i klubovima: "Videću... Neću se skroz odreći izlazaka, ali ću svakako da budem umerenija!" ("Alo")

Jorgovanka Tabaković,

guvernerka NBS, nešto pre naimenovanja na ovu funkciju, na sednici Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja, čija je predsednica, požalila se glasno da ima ozbiljan problem u obavljanju poslaničkih dužnosti: "U skupštinski restoran često nema gde da se sedne od gostiju i novinara."

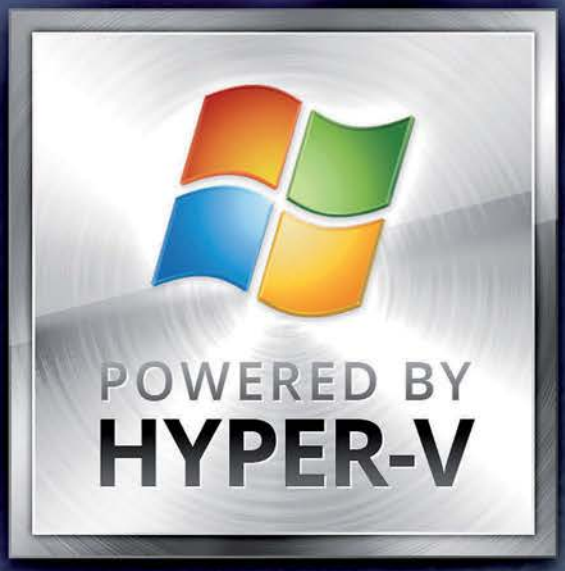
Bojan Đurić,

poslanik LDP-a, na ovu opasku šefice skupštinskih naprednjaka, stao je u odbranu slobode medija: "Ako neko treba da se žrtvuje i sačeka na obrok u skupštinskom restoranu, to su političari. Nikad nisam imao ambiciju da postanem poslanik da bih mogao da jedem u skupštinskom restoranu i mislim da je to potpuno sumanuta ambicija."

Milan Krkobabić,

šef poslaničke grupe PUPS-a, svestan da ručak u restoranu plaća 200 dinara, a da im je plata oko 100.000, priključio se raspravi, stavši na stranu sedme sile: "Poslanici treba da daju prednost novinarima jer su bolje plaćeni. Ako i postoje male privilegije, moramo svi da ih podelimo, a siguran sam da poslanici koji su bolje plaćeni mogu svoje potrebe da izmiruju i pod komercijalnim uslovima." ("Alo")

NOVO!

HYPER-V SERVERI

VIRTUELNI WINDOWS SERVER
OD SAMO €35 MESEČNO

HYPER-V TEHNOLOGIJA ZA WINDOWS VIRTUELNE PRIVATNE SERVERE
PRUŽA NAJBOLJE PERFORMANSE I POUZDANOST

EUnet
PROFESSIONAL HOSTING

011 330 56 05 • WWW.EUNETHOSTING.COM/HYPER-V-SERVERI

piše: Ljubomir Živkov

Iz pera udvorice

Predsednik Nikolić došao je pomalo i na gotovo: pripremanje olimpijaca obezbedio je Boris Tadić, koji se u više navrata i sam povređivao dajući lični primer stanovništvu da se već jedared okrene sportu

Postajem li režimski novinar?

U prošlom sam se stoleću razvio u preslobodnog trudbenika tiska koji nijednom političaru nije bio simpatičan (dobro, možda je to bilo i uzajamno, ali nekim sam velmožama postao mrzak i oduran toliko da me ne mogahu ni kao basprimaša očima gledati: trebalo je da sviram na rođendanu jedne slavne ličnosti, ali među zvanicama behu neke još slavnije egzistencije koje slavljeniku staviše do znanja da sam *persona non grata*: tom sam prilikom propustio da zaradim tristo i mislim pedeset evra, koliko je zaradila moja navrat-nanos nađena zamena*), bilo kako bilo, protivljenje režimu sa primesama bogme i poruge prešlo mi je bilo u naviku, u manirizam, kad, gle, sad se u toku jedne jedine sedmici slažem i sa Ustavnim sudom i sa predsednikom Republike!

Ustavni sud se koliko puta bio oglasio nenadležnim, pa ko je onda nadležan, milu mu pilulu, ako niste vi, za šta ste merodavni ako niste za to, zašto vas toliko plaćam, tako sam ja, jezikom drskim i nestručnim, pisao u toj visokoj ustanovi! Pre ne znam ti koliko godina jedan je sudija radio i kao profesor, iako je Ust. sud tražio celog čoveka tj. nije odobravao da sudija bude negde zaposlen, a da mu zvanje ustavnog suca dođe kao članstvo u nekom upravnom odboru! Profesor, međutim, ne imađaše srca da sebe uskrati nauci i omladini te je radio na dva razboja, ni Univerza u Novome Sadu ni Ustavni sud nisu ga stavili na muke da se prikloni jednoj obavezi i jednoj plati...

Preuzeo sam samovoljno ulogu Ustavnog suda i samostalno ustanovio da su Koštunica i Tadić neodustajno i bezobzirno gazili Ustav: rukovodili su i svak svojom partijom i Republikom Srbijom, nedavno mi se Ustavni sud usprotivio, obavljanje dveju javnih funkcija nije, veli, u suprotnosti sa Ustavom! Ustav se baš raduje i oblije ga neka milina kad šef države vodi računa o bulumenti u svojoj partiji! Uglavnom smo Ustavni sud i ja bili godinama faše, e, sad je Ustavni sud zaključio: ne može više da se dužnicima obračunava kamata na kamatu i da konačni obračun bude svota koja neljudski i nehrišćanski nadmašuje prvobitni dug! Sa ovom se konkluzijom malo je reći slažem, ja ju pozdravljam i blagosiljam, i nju, znači, i sam Sud!

Potkraj prošlog veka sam kao podstanar plaćao dogovorenu kiriju i "Infostan", ali nekoliko rata nisam platio: iz razvaljenog poštanskog sandučeta deca ili promaja behu odneli nekoliko uplatnica ove čestite ustanove i ja sam propustio da platim pedesetak maraka, zbog čega sam negde u Zaplanjskoj osuđen na šeststo ili sedamsto maraka – zelenaška je računaljka putem kamate na kamatu došla do te za mene bolne svote!

Predsednik Nikolić pomilovao je novinara koji beše dopao zatvora: neki se osetljivko osetio oklevetanim, tužio fino novinara, sud osudio potonjeg da plati sto pedeset hiljada, klevetalo nema toliki novac i odlazi na kak se veli *izdržavanje* (5 mes.), odonud se ne budi lenjo preporuči novome vladaru još radosnome zbog uspeha na izborima, ovaj ga smesta vraća na slobodu zlatnu! Nikolić je milosrđe počeo da praktikuje na slučaju skromnom, gde je udario Mađar na Mađara, nije imao ludu sreću, kao Tadić, da amnestira u Ameriku odbegloga glumca koji pod visokim pokroviteljstvom "Večernjih novosti" o svojoj nezgodaciji napisa bestseler i nadmaši vlastitu desetogodišnju molersku zaradu u tuđini.

Pa uhvatim sebe na otvaranju Olimpijade da mi je predsednik ponovo u kratkom vremenskom intervalu simpatičan, i gospođa Dragica koja u loži sa raširenom zastavom hvata ritam koračnice prirodno i veselo kao da je supruga nekog diktatora koji ju je vodio na dvanaest olimpijada, a prvi put joj je, shvatim da su i drugi šefovi država hladno napustili svak svoga verskog poglavara i svi otišli u London, tako da milijarde gledalaca mogu pored takmičara, zastave, grba i narodne nošnje da vide ko tom sportskom nacijom upravlja; raniji ja bi osuo paljbu na predsednika što je uopšte odleteo u London, može da ide jedino ako uzme slobodne dane i ako avion, hotel i ulaznice na stadion plati iz svog džepa, onda bi mi neko rekao da to plaća Olimpijski komitet, ja bih se uskopistio i kazao da ni Olimpijski komitet nema ništa što ne potiče od građana koje pa ker nema za šta da ujede, svak bi mi mogao zapušiti usta rekavši da je ceo svet poslao vladare na Olimpijadu, ako su samo daj Bože pokretni i vitalni, prethodni ja bi rekao da je olimpijada svetkovina kapitala, a da su sportisti puki katalizator u pravljenju sve većeg i većeg novca, uh, gleda li patrijarh otvaranje ove sve u svemu ekumenske priredbe, hoće li ga otvaranje Olimpijade nadahnuti da pozove papu ili će i dalje da prima samo raba Božjeg Tomislava? Možda mu je predsednik koji nakon intenzivnih kurseva engleskog posta bilingvalan (handred percents!) iz puste Londre poslao SMS: "I miss yuo, Your Holiness."

Ne.

Naučno je i empirijski ustanovljeno da zarada na živoj svirci niukoliko ne zavisi od kvaliteta svirke, niti od repertoara kojim su muzikanti ovladali: količina novca koja će se pojaviti na mehu harmonike ili na čivijama žičanih instrumenata unapred je određena, kolektiv davalaca doniraće onoliko koliko je kadar i rešen da da, i muzičari tu svotu (koju dakako još niko ne zna, iako je kako rekoh predestinirana) mogu da okrnje ili uvećaju najviše tri ili četiri odsto; prim. istraž. ◂

*) zar ne utiče i svaki pojedinačni muzičar na ukupnu neoporez. dobit u ubogome kvartetu, pa neka je bio i kvintet na rođendanu?! zar moje prisustvie ne bi razgalilo nekog bogatuna toliko da bakšiš bude veći nego što je bio? Ili obrnuto: možda bi moj glas, njuška, svirka nekome išli na živce toliko da bi dao upola manje nego što je dao čuvši osobu koja me je zamenila?!

Intervju: Boro Stjepanović, glumac

Kako sam pucao na Sarajevo

"Sredinom juna 1992, neka srpska vojna ili policijska formacija provalila je u naš stan na Grbavici i sina i mene nasilno mobilisala. Odveli su nas na Vrace, iznad Grbavice, gdje su bili smješteni srpski magacini i komanda. Zadužili smo puške. 'Napunite ih!', naredili su. Kako da ih napunimo, bog te vidio! Pokazali su nam i komandovali: 'Pucaj!' Na Sarajlije, na komšije, na prijatelje, na braću... 'Samo prebacujte preko Miljacke!', vikali su"

Fotografije: Balša Rakočević

Za svojih šezdeset i šest godina života i nešto malo manje od pola vijeka glumačke karijere, Boro Stjepanović je uspio da odigra više od stotinu pozorišnih i filmskih uloga, da sarađuje sa najvećim jugoslovenskim rediteljima, dobije više značajnih nagrada, bude profesor na četiri škole glume – beogradskoj, sarajevskoj, cetinjskoj i osječkoj – napiše četiri knjige o glumačkoj umjetnosti, osnuje dvije pozorišne akademije – u Sarajevu i na Cetinju...; da preživi jedan rat, bude nasilno mobilisan, doživi raspad svoje zemlje i opsadu Sarajeva. I da dâ tako malo intervjua.

"Ne volim intervjue", kaže Boro Stjepanović. "Uostalom, šta bih tako važno imao da kažem? Zašto bi neki glumac, sam po sebi, morao da bude zanimljiv? Pored toga, to stalno prisustvo u javnosti, ta banalnost komentarisanja svega i svačega dovodi vas u situaciju da razmišljate i o tome hoćete li onim što izgovorite nekoga povrijediti. U Bosni kažu – *meščini*. Onda i ja: meni se čini da je tako; ako nije, ako ne mislite kao ja, nemojte da vas moj stav vrijeđa. A vrijeđao je... Jednom sam govorio o svojoj profesiji i novinar me je pitao – volim li glumce.

'Glumce?!', začudio sam se. "Taman posla! Zašto bih volio glumce? I među nama glumcima ima baraba. Ne volim nikoga generalno, na gomili – ni Hrvate, ni Srbe, ni Bošnjake, ni glumce, ni djecu, ni životinje. Volim konkretne ljude, sa imenom i prezimenom.'

To su mi mnogi zamjerili.

Glumci, inače, imaju ogromnu glad za javnošću koju onda pokušavaju da zadovolje na različite načine..."

"VREME": Kako vi zadovoljavate sopstvenu glad za javnošću?

BORO STJEPANOVIĆ: Tako što svakog mjeseca igram po pet, šest predstava; pored toga, na taj način i svoj organizam, svoju ličnost štitim od bespotrebnog trošenja. Dugo se bavim pedagoškim radom i najteže mi je da svakoj novoj generaciji studenata glume objasnim kako je veličina glumačke umjetnosti – mnogo više od premijera, predstava, crvenih tepiha i nagrada – sadržana u sposobnosti da se istražuje, da se uživa u probi; ili na filmu: od "akcija" do "stop".

Gluma je, kaže Arto, *neposredna bezrazložnost*. I to je tačno. Igrati neposredno, bez ikakvog konkretnog razloga... Često svojim studentima kažem kako će samo jedan od njih deset ili dvanaest postati glumac.

Odmah znate ko će to biti?

Sa umjetnicima nikada ne znate kada će se otvoriti; zato sam spreman da čekam. Jednom su nekog profesora na moskovskoj ili petrogradskoj akademiji pitali kako, među tolikim prijavljenim kandidatima, prepozna pravi talenat.

"Kada me obuzme...", odgovorio je.

Ljudi misle – čovjek se pojavi, izdeklamuje i vi znate da je to to. Ne!

U knjizi *Blistavo i strašno*, Bekim Fehmiu kaže kako je beogradski Fakultet dramskih umjetnosti upisao ne znajući ni riječ srpskohrvatskog.

Glumački talenat ne prepoznajete u jeziku... U školama glume, na prvoj godini, studenti uvježbavaju radnju bez govora. Prije svega, glumac mora da prepozna radnju. Na prijemnom sam imao slučaj da kandidat govori pjesmu *Ciganin hvali svoga konja*, ali nikako da odgovori na pitanje: šta radi Ciganin.

Kako to?

Naprosto, ne prepoznaje radnju. U tome mu donekle mogu pomoći pisac, reditelj, kolega – uradi, kažu mu, to i to.

"Glumac hvata u letu", kaže Stanislavski.

Zato je Bekim Fehmiu prošao... Moj prijatelj iz Sarajeva, reditelj Mladen Matarić, po tom je modelu napravio odličnu predstavu...

Tetovirano pozorište?

Tako je... Poznato je da Čehovljevi junaci, *govoreći*, više skrivaju nego otkrivaju.

Misli se da glumac, dok igra, sebe poništava, da se *uživljava* u lik...

Što nije tačno?

Nije. I Platon je vjerovao da glumci lažu, da uobražavaju da su neko drugi, pa ih je zbog toga izbacio iz idealne države. Isto je učinio i Žan-Žak Ruso. A glumac, kako to kaže Stanislavski, samo pravi *partituru radnji*; po njoj svira, a vi to onda prepoznajete kao Hamleta, Ofeliju, Trepljeva ili Don Kihota...

"Od glumaca tražite da budu što više svoji", rekao je jedan engleski teoretičar.

Svaka uloga je zanimljiva ukoliko je posebna i *moja* i najmanje je važno prikazati čovjeka; važnije je da kroz likove koje igramo ispričamo priču o revolucijama, o smjeni vlasti, porodičnoj tragediji, o životu i smrti...

Kako ste postali glumac?

Rođen sam i odrastao u Varešu, u Bosni i Hercegovini. U srednjoj školi smo imali sjajnog profesora koji nas je učio da glumimo, da režiramo, da pišemo. U vareškoj biblioteci slučajno sam naletio na *Sistem* Stanislavskog; bio sam oduševljen. Knjigu sam zadržao; zapravo – *ukrao* sam Stanislavskog. Znate, ako ima sreće, čovjek se pronađe, shvati da ga nešto vuče na tu stranu. Poslije gimnazije, došao sam na studije u Beograd i najprije upisao Filološki fakultet, Grupu za jugoslovensku i opštu književnost; istovremeno, počeo sam da glumim. U početku amaterski, u "Krsmancu". Tamo sam, recimo, upoznao sjanog glumca, budućeg reditelja, Ljubišu Ristića.

Sjajnog glumca?!

Da, da... Ljubiša je bio odličan glumac, bolji od svih, bolji od mene. U Jugoslovenskom dramskom pozorištu sam 1971. igrao u njegovoj diplomskoj predstavi, *Buba u uhu*; u onoj prvoj postavci.

Nakon "Krsmanca", činilo mi se logičnim da pokušam glumu na beogradskom Fakultetu dramskih umetnosti. Prošao sam. Ipak, prvu godinu sam pauzirao...

Zašto?

Klasu je vodio profesor Minja Dedić koji mi, onako strog i agresivan, nije odgovarao. Ali, Dedić me je sačekao na trećoj godini i veoma mi pomogao da se opustim, da se otvorim, da savladam pojedine tehnike...

Šta ste spremili za prijemni, sjećate li se?

Molijerovog *Tvrdicu* i *Hanu* Oskara Daviča.

"*Čim sam joj video prsa nad vagom kraj izloga*
Između presečene narandže i sapuna
zavoleh je što je najlepša, zavoleo sam je stoga,
što je sva bila hranjiva, sva kao usta puna"...

Poslije prijemnog, prišao mi je Dragan Nikolić.

"Momak, čestitam!", rekao je. "Jedini si koji igra sa dve ruke!"

Kažu da na sceni glumci često ne znaju šta će sa rukama.

To je ogroman problem! Moj profesor Mata Milošević u knjigama *Moja gluma* i *Moja režija* napisao je kako je, prilikom gostovanja Moskovskog hudožestvenog teatra u Beogradu 1922, gledao Čehovljevog *Galeba* i kako je kasnije, u Akademskom pozorištu, docnijem "Krsmancu", pokušao da odigra Trepljeva po uzoru na Stanislavskog i MHAT.

"Bili ste sjajni, gospodine Miloševiću", govorili su mu. "Ipak, čini se da ste se previše pridržavali za namještaj."

Kada Stanislavski govori o "datim okolnostima" i "kad bi"...

To glumcu pomaže da odabere *partituru*. "Kad bi" je uobrazilja; "date okolnosti" su okvir, koordinate u kojima se umjetnik kreće.

Nemoguće je opisati to što glumac radi, koje asocijacije budi kod gledaoca, koje dubine, emocije, kakva se tu čuda događaju. Zato ljudi iz pozorišta izlaze ispunjeni i neku predstavu ili ulogu pamte, nose je kroz cio život.

Šta vi nosite?

Nosim neke rumunske predstave sa ondašnjih BITEF-a... Ili Krejčine *Tri sestre*... Često mislim da je gluma najveća umjetnost. Doduše, to tvrdi i Hegel. Drama je radnja, sukob.

"*U nj' ratuje duša sa tijelom,*
U nj' ratuje more s bregovima", kaže Njegoš.

To je svemir. Iz tog sukoba ne proizlazi ništavilo, nego harmonija.

Šta je u glumi harmonija?

Gledate na filmu Dastina Hofmana: izašao je iz zatvora i namjerava da se osveti bivšem prijatelju koji ga je potkazao policiji; traži ga; drama se zahuktava, mijenja mu se izraz lica, počinje da se znoji; bivšeg prijatelja pronalazi u automobilskoj radnji, prilazi mu i vi pratite – sve u istom kadru – taj strašni unutrašnji sukob glavnog lika, njegove promjene raspoloženja, psihološkog stanja... Bezbroj puta sam gledao tu scenu... Ne razumijem kako to uspijeva...

Zaista ne razumijete?

Ne. Teško je razumjeti, znate... *Psihotehnika* je ključni pojam kod Stanislavskog: svjesnom tehnikom doći do podsvjesnog stvaralaštva. Ili, kako kaže Hamlet, *držanje, sve sa svojom maštom dovesti u sklad*. To je idealan glumac. A takvoga nema.

Često se kaže kako je glumac samo čovjek koji reprodukuje tuđi tekst...

To nije tačno. Karel Čapek je jednom rekao da reditelji i pisci misle da su najvažniji; ipak, biraju da im u komadima igraju najbolji glumci, jer znaju da bez njih nema dobre predstave. Kada napravi *partituru radnji*, kada posloži sve slojeve lika, glumac se trudi da svaki put to što preciznije odigra kako biste, što kaže Didro, tačno znali *kada će krenuti suza* – i meni kao glumcu i vama kao gledaocu. To je izračunato. Suze dolaze iz glave. Ako nema *glave*, ako ona to nije dobro odabrala, poslożila, uvježbala i izvela, džaba Šekspir, džaba Molijer.

Gledala sam vas i u pozorištu i na filmu; jeste li nekada dobili glavnu ulogu?

Ne, pogotovu u početku. Tek od svojih pedesetih sam počeo da igram veće uloge iz svjetskog repertoara, pa i veće uloge na filmu... Glumcu nije cilj glavna, nego dobra uloga. Dok sam bio student, Voja Brajović, Cvijeta Mesić, ja, naša klasa, u Jugoslovenskom dramskom pozorištu smo imali status "Bojanovih beba"...

Bojana Stupice?

Tako je. Kao student sam, u JDP-u, u Šekspirovom *Koriolanu*, igrao baštovana. Neko bi rekao – mala uloga. Međutim, sjutradan nakon predstave, stojeći ispred pozorišne oglasne table, osjetio sam da mi je neko prišao s leđa, uhvatio me, stegao i podigao. Bojan Stupica!

"Vidiš, jebem ti, koliko je važno igrati male ►

uloge!”, rekao mi je. “Svi me pitaju – ko je taj mali, ko je taj mali... Bravo!”

U glumi, ali i u svemu što čovjek radi, nisu važne glavne uloge, nagrade, novac – to je beznačajno; važna je – izvrsnost!

Pored Vojislava Brajovića i Cvijete Mesić, ko je još bio sa vama na klasi?

Ivan Laurenčić, Marko Nikolić, Vladimir Jevtović... Budući da sam godinu dana ranije položio prijemni, na grupi nikoga nisam poznavao. Sjećam se prvog časa: najstariji i već proćelav, sa očevom akten-tašnom u ruci, ušao sam u učionicu; svi su ustali. Mislili su da sam profesor.

Klasu je vodio Predrag Bajčetić. Zvao me je – najveći teoretičar privatne glume.

Šta to znači?

To znači da sam sebi stalno nešto mrsio u bradu, da se tekst koji sam izgovarao nije čuo ni na metar udaljenosti, da je to što sam govorio bilo bez ekspresije i bučnosti koju zahtijeva scena... Igrao sam, recimo, u predstavi *Kad su cvetale tikve* i Bora Drašković me je uvijek opominjao da govorim glasnije. Nisam mogao. U pitanju je tehnika koju sam tek kasnije savladao.

Rusi su svoje oslobađanje od komunizma nazvali *glasnost*: došli su u stanje da konačno progovore glasno, ozvučeno, da ih cio svijet čuje.

Kada ste rekli da ste imali status “Bojanovih beba”...

Nas je u JDP doveo Bojan Stupica. Bio je sjajan, prodoran, svojeglav, autoritativan, imao svoju viziju... Sve što kod drugih nije moglo, kod njega je bilo normalno. Jednom je u JDP primio nas četrdeset mladih glumaca. Strepjeli smo hoće li nas zadržati, šta će se dogoditi ako Stupica ode, pa smo, zahvaljujući intervenciji profesora Minje Dedića, u jednom trenutku odlučili da ipak pređemo u Beogradsko dramsko pozorište. Bio sam zadužen da tu odluku saopštim Bojanu Stupici.

“Neka uđe taj drekavac!”, čuo sam ga u hodniku kako govori sekretarici.

Ušao sam skrušeno.

“Šta je to, šta to čujem?! Prelazite u BDP?”, pitao je.

“Nude nam angažman, bojimo se da nam je ovdje nesigurno...”

“Šta vam to nude, da čujem?”

“Nude nam stalni posao i platu od pedeset hiljada.”

“E, ja vam nudim pedeset i pet! Je li u redu?”

Naravno da je bilo u redu.

Kasnije, kada je u maju 1971. Bojan Stupica umro, stvari su se iskomplikovale. U septembru je došao novi upravnik...

Milan Đoković?

... Odmah je predložio da pređemo u drugo pozorište. Otišao sam u Atelje 212. Pozvao me je Ljubomir Muci Draškić. Hladan, cinik, čovjek koji se klonio mistifikacija...

Iako sam 1977. iz Ateljea prešao na FDU i tamo radio kao asistent do preseljenja u Sarajevo 1981, Ateljeu sam se uvijek vraćao sa radošću. Čak i 1992, kada sam iz opkoljenog Sarajeva stigao u Beograd. Bez prethodne najave, bez proba, uletio sam u Mucijevog *Cvećara*.

“Hoćeš da igraš”, pitao me je.

“Mogu, dok se ne vratim u Sarajevo”, rekao sam.

“Nećeš se ti nikada vratiti, zapamti!”, nasmijao se. “Nego, hoćeš li da igraš?”

Bukvalno me je iz bifea uveo na scenu: držeći tekst u rukama, našao sam se licem u lice sa Petrom Kraljem. Gledajući nas, Muci je uživao.

“Vas dvojica se tako dobro *kršite*”, govorio je. “Igrate iz petnih žila, sa strašću i to se oseća.”

Koliko je glumcu važan dobar partner?

To je neobično važno. Glume nema bez razmjene, bez povezivanja. Branko Gavela je to zvao – *suigra*. Slušao sam kako pojedini glumci tvrde da *suigra* nije važna, da na sceni čekaju šlagvort i, kada izdeklamuju svoje, isključe se; prisutni su, kažu, samo mehanički. A ja mislim da pravi glumci nikada ne prestaje da igra.

Uta Hagen je svojevremeno nastupala na Brodveju i, shvativši da je napravila grešku, nakon predstave je otišla kod svog partnera u garderobu da bi mu se izvinila.

“Izvinite, bila sam malo odlutala; mislila sam da ste završili svoje, pa sam...”

“Dušo, ja nikada ne završavam”, odgovorio je njen partner. “Igram dok ne padne zavjesa.”

Pored Ljubomira Draškića, sa kim ste još voljeli da sarađujete?

Sa Zoranom Ratkovićem, recimo; kasnije, u Crnoj Gori, sa Milanom Karadžićem... Naravno, volio sam Živka Nikolića. Nedavno sam na nekoj televiziji gledao insert iz Živkovih *Oriđinala* i danas, poslije toliko godina, naprosto osjećam koliko mi je čovjek iza kamere blizak, koliko je drag... Pričao mi je kako su ga u njegovoj Crnoj Gori omalovažavali, povređivali, dovodili u pitanje sve što je radio. E, a danas hoće da mu dižu spomenik! Ne volim te posthumne parade; muka mi je od tog licemjerja.

Kasnije, kada je bolest poodmakla, sa Živkom sam se često viđao u Budvi; znali smo da, bez ijedne izgovorene riječi, satima šetamo gradom. Izmučen bolešću, više nije mogao da govori. Ali smo se i tada razumjeli...

VEČITI EPIZODISTA: *Ko to tamo peva*, 1980

Sjećaš li se Doli Bel, 1981.

Audicija, 1985.

Lepota poroka, 1986.

Ovo malo duše, 1986.

Ničija zemlja, 2001.

Igrali ste u gotovo svim filmovima Živka Nikolića?

Jesam. Sjećam se, jednom sam ispred Hotela "Crna Gora" u Titogradu sreo Živka i njegovu suprugu Vesnu Pećanac. Živko mi je rekao kako je, ugledavši me, na vrijeme "upozorio" Vesnu:

"Bježi, eno ti muža!"

I zaista, ne zna se u koliko sam filmova bio Vesnin muž.

Živko je bio skroman čovjek, senzibilan, pomalo zatvoren u sebe. Veliki reditelj! Uopšte, Jugoslavija je imala sjajne reditelje, glumce, pozorišta, kinematografiju. Zahvaljujući poslu kojim se bavim, proputovao sam cijeli svijet; gdje god da smo otišli, bili smo svjetska klasa, svuda priznati i uvaženi. A danas? Danas se grozno osjećam zbog načina na koji je Jugoslavija nestala. Kada govorim o toj velikoj zemlji, smijem se da ne bih plakao. Ali, nisam jugonostalgičan.

Niste?

Ne. Iz te velike nostalgije, iz tobožnje ljubavi prema Jugoslaviji i borbe za njen opstanak, napravljeni su ogromni zločini. Nostalgični smo, volimo tu zemlju, pa ćemo ubijati one koji je, po našem mišljenju i našim kriterijumima, ne vole? Nemojte, molim vas!

U *Ničijoj zemlji* Danisa Tanovića čitam vijesti i kažem: "Uh, bogati, kakvo sranje u Ruandi!"

Eto, zamislite, i to sam izgovorio! A kod nas, u tom trenutku, još gore: najveći broj ubica po kvadratnom metru!

Tokom rata u Bosni, moja žena i ja smo sebe hvatali kako, idući *Terazijama*, zagledamo lica prolaznika i u sebi se pitamo – je l' bi me ovaj granatirao, da li bi me ubio... Počeo sam da se bojim ljudi, da im ne vjerujem... Postao sam mizantrop!

Baš – mizantrop?

Baš mizantrop! Gledao sam sa kakvom lakoćom gađaju Sarajevo, kako lako ubijaju nedužne ljude... I sam sam jednom umalo stradao od snajpera. Pretrčavao sam ulicu, metak mi je prozviždao za desnom petom.

"Snajper je bio postavljen na Hotelu Bristol", pričao sam, nakon rata, prijateljima u Sarajevu.

"Nije tačno!", skočio je jedan moj kolega. "Naši nisu imali snajper!"

"Jesu, jesu; i 'vaši' su imali snajper!", rekao sam.

Kada je počeo rat...

Da, bili smo u Sarajevu... Prvih četrdeset dana gotovo da nismo izašli ili iz stana ili iz podruma. Onda je, sredinom juna 1992, neka srpska vojna ili policijska formacija provalila u naš stan i sina i mene nasilno mobilisala. Sina sam kasnije nekako uspio da izvučem...

Kako su vas mobilisali?

Kako?! Rafal u vrata, a onda:

"Neka izađu svi muškarci!"

Sišao sam sa sinom. Ispred zgrade su već bile okupljene ostale komšije.

"O, pa i ti si tu", prepoznao me je jedan od njih. "Ko ti je ovo?"

"Sin", rekao sam.

"Dobro, pređite obojica na onu stranu."

Svrstao nas je među svoje, među Srbe.

Šta da radim? Da vičem da nisam Srbin?! Jer, nisam...

Kako niste?

Nisam! Naprosto, ne osjećam se tako. Dio sam hrvatske ili crnogorske kulture više nego srpske; a opet, nisam ni Hrvat, ni Crnogorac. Izjašnjavao sam se kao Jugosloven...

Znate, ne bih više nikoga da plašim sobom. Šta sam? Ništa! Ja sam *ja*, Boro Stjepanović, ma kako da sam rođen. Kod Šekspira, to kaže jedan kopilan. Svejedno... Nemam nacionalno osjećanje. Eto, znam da mi je etničko porijeklo crnogorsko: moji su iz Nikšića – Riđani, nekakvi Ugrenovići starinom; jedni otišli ka Risnu, drugi u Bosnu, treći u Rusiju. Ta ruska porodica je dala sedam generala. Ma ko da su, njima se baš i ne ponosim...

Šta se dogodilo kada su vas izveli iz stana?

Postrojili su nas, rasporedili: Srbe na jednu, Hrvate i Bošnjake na drugu stranu. Sjećam se, Nikola Šupica – ogroman, krupan čovjek u nekim razvaljenim papučama, magistar ekonomije, govori četiri strana jezika – pobunio se kada su ga izveli:

"Ja sam Jugosloven!", rekao je. "Neću sa vama!"

Nije pomoglo; kao i nas, i njega su odvojili na srpsku stranu. Odveli su nas na Vrace, iznad Grbavice, gdje su bili smješteni srpski magacini i komanda. Zadužili smo puške.

"Napunite ih!", naredili su.

Kako da ih napunimo, bog te vidio! Pokazali su nam i komandovali: pucaj!

Na koga?!

Eh, na koga!? Na Sarajlije, na komšije, na prijatelje, na braću...

"Samo prebacujte preko Miljacke!", vikali su.

Dvije stotine metara ispred nas stajala je zgrada Lorisa, u kojoj se nalazila prodavnica slovenačke sportske opreme. Tamo sam jednom davno kupio najbolju Adidas trenerku... Rekli su da pucamo na zgradu. Bio sam zgranut.

"Na koga da pucam, čovječe?!", pitao sam.

"Pucaj slobodno!", odgovorio je komandir. ►

"Reci da sam ti ja naredio."

"Samo sam izvršavao naređenja" – tako su se od sopstvenih zločina branili i nacisti; tako se danas brane svi ti naši haški heroji.

Jeste li pucali?

U momentu sam uhvatio pogled svog sina: gledao me je preplašeno. Tek je bio počeo da živi, tek napunio osamnaest godina... Prestravljeno su me gledala i četvorica komšija... A nalazili smo se među "našima", među Srbima. Čudno, je l' da?

Shvatio sam da od mene očekuju da nešto uradim, da ih nekako spasim. Nanišanio sam i opalio u veliki, debeli dimnjak Lorisove zgrade. Odahnuvši, i ostala petorica su učinila isto... I, eto, zamislite: ipak su nas natjerali da pucamo na Sarajevo. Nismo imali izbora, znate... Mogli smo ili da pucamo u neki prozor iza koga se – kao i mi do prije sat, dva – sluđena i prestrašena krila neka sarajevska porodica; ili da gađamo u dimnjak, sigurni da nećemo nikoga ubiti.

Nakon tog psihičkog loma, odveli su nas na stražu, na prvu liniju fronta. Stajali smo tu, na ovoj strani; svi ostali su bili – tamo. S tim što sam navijao za *one tamo*.

Za koga ste navijali?

Za građane Sarajeva, za žrtve koje su branile cjelovitu Bosnu.

Pred početak rata, potpisao sam Deklaraciju za jedinstveno Sarajevo, zbog čega me je napao taksista koji je, kao i njegove vođe, htio da podijeli Sarajevo "kao Bejrut". Taksi stanica mu se nalazila ispred Hotela "Zagreb", gdje se okupljao vrh Srpske demokratske stranke.

"Šta hoće ona uštva, onaj Boro Stjepanović?!", čuo je, rekao mi je, od njih. "Beograd mu je dao sve, a on potpisuje Deklaraciju o jedinstvenom Sarajevu!"

A u Sarajevu, u cijeloj Bosni, preko noći su napravljene granice. Bosna je podijeljena i, u toj suludoj podjeli, moj brat je ostao na Dobrinji, u muslimanskom dijelu, ja na Grbavici, u srpskom. I onda je trebalo da idem na Dobrinju i pucam na brata?!

"Ko ga jebe što je ostao kod Alije!", rugali su se ovi sa Pala.

Znate li šta se dogodilo sa vašim komšijama – Hrvatima i Bošnjacima – koje su, kao i vas, srpske snage izvele ispred zgrade?

Postali su roblje: odvođeni su u takozvanu radnu četu. Kao i moj brat...

Šta je radna četa?

Naiđe kamion, pokupi vas i odvede na prvu liniju fronta da kopate ili rovove ili grobove.

"Šta da radimo, ubijte ih, to su vaši! Znate da su vaši. Ne bismo svoje izlagali na taj način...", govorili su.

Ko ih je vodio na prvu liniju fronta?

Sve vojske su kupile: ako vas *procijene* kao Bošnjaka ili Hrvata, odvodi vas srpska vojska; i obrnuto... Pošto je odbio da uzme pušku, moj brat je, kao i mnoge Sarajlije, morao u radnu četu.

Kako ste uspjeli da oslobodite sina?

Zahvaljujući sestri od tetke moje žene koja je za dvadeset i četiri sata napravila nekakva dokumenta koja su potvrđivala da sam, kao, bolestan, nesposoban za vojsku, da je moj sin vojni obveznik Srbije, u Beograd pozvan na regrutaciju. To je fotokopirala i poslala na Pale, na faks komande srpske vojske.

Marko i ja smo otišli kod komandanta.

"Ovo vam ništa ne vrijedi", rekao je ulazeći u džip. "Džaba!"

Sin me je pogledao... Taj pogled ne mogu da zaboravim... Onda smo otišli kod zamjenika komandanta koji je odmah potpisao.

"Slobodni ste!", rekao je.

U pola dva su stigli na Batajnicu.

Kako ste saznali da su stigli?

Bio sam pod utiskom razgovora sa bezbjednjakom. Ne javljaju se, mislim, nemamo kontakt; ko zna šta je... Veze su bile u prekidu... Ipak, histerično sam okretao beogradski broj: 3225084. Nakon bezbroj pokušaja, čuo sam slab zvuk.

"Zorica i Marko su krenuli za Beograd, stići će...", vikao sam u slušalicu.

"Stigli su, već su stigli", prekinula me je tašta i ispričala šta se dogodilo.

Slušalicu je preuzela Zorica.

"Kako je tamo?", prošaputao sam molećivo.

Zapravo, tražio sam da mi kaže kako je u svijetu u kome ti na glavu svakodnevno ne padaju granate, u kome postoji nekakav život. Ili – njegova imitacija. Gušile su me suze... Nalazio sam se na mjestu gdje se bez prestanka pucalo, gdje se ginulo i gdje molite boga da barem u januaru je bio napunio osamnaest... Sjutradan sam njega i ženu utrpao u neka kola, poslao ih, nadao sam se, na sigurno, u Beograd. Tamo su mi živjeli tast i tašta. Imaju potpisana dokumenta, izvukli su se, dobro je...

"Pravo da ti kažem, ti papiri im ne vrijede mnogo", rekao mi je bezbjednjak iz čete. "Opšti je haos, ništa se ne zna. Svaka straža do Drine može da ga skine sa autobusa i pošalje ga u Žepu."

Zašto u Žepu?

Žepa je bila najveće srpsko stratište. Mrtve i ranjene su dovozili kamionima... Bio sam očajan. Međutim, moja žena je, stigavši sa sinom na Pale, otišla da kupi hljeb. Nismo ga vidjeli mjesec dana. Tražeći radnju, vidjela je helikopter koji je trebalo da krene za Beograd.

"Izvinite", prišla je pilotu, "ako ima mjesta, da li bismo sin i ja mogli sa vama?"

"Prazan sam, gospođo", odgovorio je. "Ali..."

Šta – ali?! Odlučio je njegov kolega, oficir.

"Pusti ljude, čoveče! Prazni smo, ulazite!", nasmijao im se.

Nikada neće biti snimljen ni jedan pošten kadar o tom sramnom ratu, o toj sramnoj opsadi Sarajeva. Dramska struktura mora biti zasnovana na nečem pozitivnom, herojskom; film bi trebalo nešto da afirmiše. Šta *ovo* da afirmiše?! Kako da snimite film veličajući sopstveni zločin?! Ne može!

Obojica?

Čekajte!... Rekli su nam da moramo da prođemo još jednu provjeru. Poslali su nas na Lukavicu, gdje nas je opet dočekao komandant sa početka priče. Pored njega je sjedio komandir čete, otac dječaka koji je sa mojim Markom išao u školu.

"Marko je možda rođen u Beogradu, ali je odrastao u Sarajevu; učio je sa mojim sinom, znam!", rekao je bijesno.

I to baš u trenutku kada se njegov šef spremao da potpiše papir koji je mom djetetu obezbjeđivao odlazak iz pakla. Komandant se dvoumio. Nekoliko puta je vadio olovku iz džepa, a onda odustajao. Ćutali smo i čekali. Kao pred giljotinom.

"Evo šta ćemo", rekao je konačno. "Sina ćemo ti pustiti, neka ide; ali ti, ti ćeš ostati!"

Ostali ste?

Ostao. Mislio sam – samo dijete da izvučem;

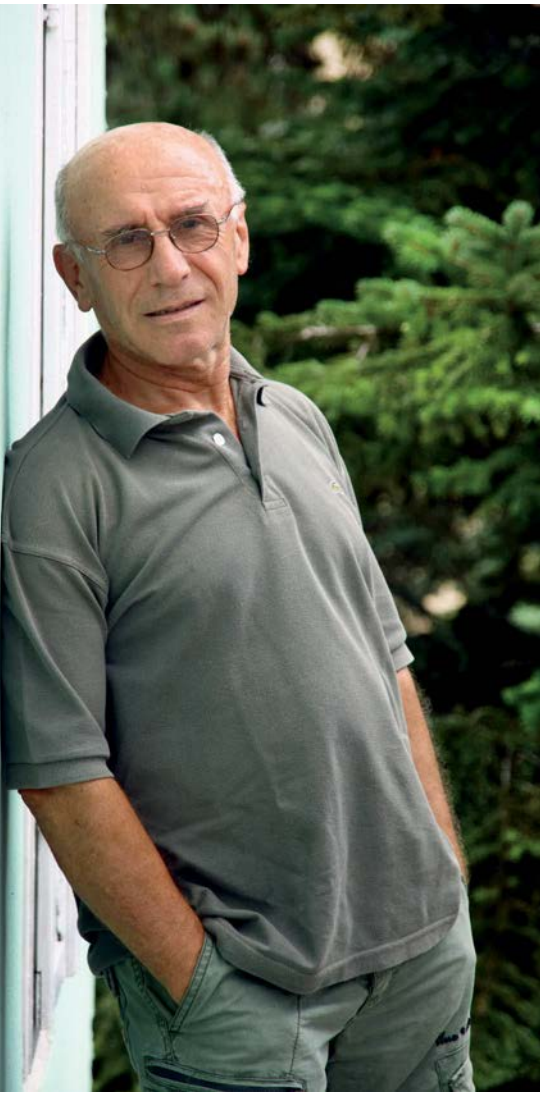
na sekund zastanu, da čujete tišinu.

Kada ste vi izašli iz Sarajeva?

Nakon desetak dana. Vodili su me okolo, pokazivali vojnicima...

"Hej, majstore, hoćemo li jednoga dana o ovome snimati filmove?", pitali su me.

Nisam smio da kažem, iako sam znao da nikada neće biti snimljen ni jedan pošten kadar o tom sramnom ratu, o toj sramnoj opsadi. Dramska struktura mora biti zasnovana na nečem pozitivnom, herojskom; film bi trebalo nešto da afirmiše. Šta *ovo* da afirmiše?! Kako da snimite film veličajući sopstveni zločin?! Ne može!

Ubrzo, ona ista rođaka moje žene napisala je molbu koju su potpisali dekani tri sarajevska fakulteta, rektor, profesori svih vjera i nacija, u kojoj se od komande na Palama traži da mi dozvole da se sa svojim studentima prebacim u Beograd. Pismo je poslala Nikoli Koljeviću.

Koljevića ste poznavali od ranije?

Nikolu Koljevića sam svojevremeno angažovao da, kao poznati šekspirolog, predaje na sarajevskoj Akademiji scenskih umjetnosti, na kojoj sam bio i dekan i profesor. Sada sam čekao da me Koljević pozove. Nije se javio. Nekako sam izmolio da me puste da odem kod njega na Pale, da pitam šta je sa mojom molbom.

Sastanak sa Koljevićem zakazala mi je Mira Nogo sa kojom je moj brat nekada radio u Izvršnom vijeću BiH; kada je počeo rat, prešla je na Pale.

Nije u srodstvu sa slavnim prezimenjakom, Rajkom?

Ne, ne... Mislim da nije. Mira mi je obezbijedila i prevoz do hotela u kome se nalazio Nikola Koljević. Vozač je bio odnekud sa juga Srbije, došao na Pale da se bori... Na njegovoj glavi sam prvi put vidio crvenu beretku.

"Ratovao sam u Hrvatskoj, u Vukovaru", brbljao je. "Evo, sada i u Bosni, u Sarajevu... Ali, veruj, jedva čekam da pukne na Kosovu pa da se Šiptarima najebem majke."

Koljević me je primio hladno...

U kakvim ste odnosima sa Koljevićem bili prije rata?

Normalnim: nikada pretjerano bliskim, ali – pristojnim. Sada kao da se trudio da mi stavi do znanja da sve što je nekada bilo više ne važi. Pita – šta se dogodilo.

"Ništa", kažem, "dobili ste, pretpostavljam, moja dokumenta... Znate, ipak bih da se bavim svojim poslom."

U momentu sam shvatio da sam rekao nevjerovatnu glupost.

"Svi bismo mi da se bavimo svojim poslom!", skočio je od stola kao oparen. "Ali, šta ćemo sa srpstvom?! Neko ovde mora da se bori za srpstvo! Nama dolaze ljudi sa svih strana sveta; juče je došao čovek iz Amsterdama, a vi biste da se bavite svojim poslom! Drugim rečima, hoćete da bežite?"

"Ma, ne, ne...", pravdao sam se. "Porodica mi je u Beogradu... Htio bih da izađem sa svojim studentima..."

"Rešili smo da zadržimo sve svoje vredne ljude", prekinuo me je nervozno. "U deset imamo zakazano Predsedništvo, izneću vaš problem, pa – šta odluče! Javite se sutra predsedniku vlade."

Ko je bio predsjednik vlade?

Vjerujte da se ne sjećam... Koljević mi je dao do znanja da je razgovor završen. Do svijesti mi je doprlo da su me smjestili među svoje "vredne ljude". Osjećao sam se bijedno. Da, pitao me je i da li imam još nekog u Sarajevu.

"Na Dobrinji mi je ostao brat sa porodicom". rekao sam.

"I moj brat je ostao dole!", prosiktao je. "Nekoliko puta sam ga pozivao, obezbedio mu da izađe, ali nije hteo. E, više ne mogu za njega da odgovaram!"

Inače, prije rata se znalo: Nikolica Koljević – tako su ga zvali – bio je američki đak, doktorirao u SAD; njegov brat Svetozar takođe profesor Univerziteta – poznati srpski nacionalista! E, sada je Svetozar odbio da izađe iz opkoljenog Sarajeva; a Nikolica je otišao na Pale.

Kako ste to razumjeli?

Nikako! Samo se sjećam da sam, kada je krenula opsada Sarajeva, u mislima svakodnevno pisao pismo Nikoli Koljeviću.

Zašto baš njemu?

Zato što nisam očekivao da će se pretvoriti u *to*; ipak smo se poznavali, rekao sam vam...

I dok su moji sin i žena sa komšijama silazili u podrum – na čije smo prozorčiće, čuvši da bi to moglo zadržati metke, bili postavili sunđere – ja sam ostajao u stanu; tačnije – u hodniku, jedinoj prostoriji u kojoj se kako-tako moglo živjeti. Na zid sam bio dovukao plakar, na drugi – biblioteku; knjige će nas, vjerovali smo naivno, zaštititi od granata. E, tu, u tom hodniku sam ležao na dušeku i čitao Šekspira. Ponovo ću ga pročitati, mislio sam; cijelog, vama u inat!

Kome?

Koljeviću, Paljanima, bezumnicima, ratu... Neka bombarduju, govorio sam sebi, ne mogu mi ništa! Čitaću Šekspira i, sve i da poginem, neću biti na gubitku. Tako sam, čitajući sa olovčicom u ruci, došao do *Mletačkog trgovca*, do Šajloka, koga ovih dana igram...

Jevrejine, imaš pravo na svoji funtu mesa; to ti dozvoljava venecijanski zakon. I, kada već insistiraš, uzmi je – kaže Porcija. Ali, ovdje piše i još nešto: ne smiješ proliti kap krvi. Jer, ako je proliješ, visićeš!

Taj dio sam bijesno podvlačio, u glavi pišući pismo Nikoli Koljeviću. Zanimljivo, u hrvatskom prevodu se ne kaže – *visićete*, nego – *molićete boga da presudite sebi*... Tako nešto. Upravo se to dogodilo Nikoli Koljeviću. Nažalost, ne zbog griže savjesti, to se zna...

Šta se zna?

Zna se zbog čega se Nikola Koljević ubio, kako, ko mu je donio pištolj...

Ko?

Radovan Karadžić. Ali, ne bih to, pustite...

Za razliku od ostalih Sarajlija koje su četrdeset i četiri mjeseca proveli pod snajperima i granatama, ubrzo sam izašao iz grada. Ipak, nikada neću zaboraviti naredbu Ratka Mladića; slušao sam je sopstvenim ušima:

"Rastresite im mozak! Rastresite im mozak!" ►

Dakle, on meni i mom djetetu hoće da rastresa mozak. Zašto? Tu sam valjda pukao... Zauvijek sam se distancirao... U tom smislu, donekle razumijem Emira Kusturicu: kao i mene Srbi, i njega su "njegovi" htjeli da posvoje. Nije se dao, ali je ušao u drugu klopku...

Mislite da je riječ o upadanju u klopku?

Vjerujete, iz mjesta bih preskočio tu temu. Nema se tu šta dodati. Sve je jasno... Mi smo dva svijeta. Nikada mi, recimo, ne bi palo na pamet da prelazim iz vjere u vjeru, niti da se dičim bilo kojom vjerom; ne bi mi na pamet palo da postanem biznismen, da gradim gradove, da se viđam sa Slobodanom Miloševićem, Vojislavom Koštunicom, Miloradom Dodikom, Ivicom Dačićem... A nekada smo odlično sarađivali...

Igrali ste Cvikeraša u Sjećaš li se Doli Bel...

Prije toga, u *Bifeu Titanik*... Emir Kusturica je bio bistar, pametan, izuzetno talentovan reditelj. I fer, korektan čovjek, vaspitan. Poslije *Oca na službenom putu,* ponudili su mu mjesto redovnog profesora na sarajevskoj Akademiji. Odbio je.

"Nema smisla da Boro Stjepanović ostane vanredni profesor, a ja, njegov asistent, budem unaprijeđen u redovnog", rekao je.

Nakon snimanja, uvijek bi me svojim kolima vraćao kući. Kasnije, Kusturica je iz Pariza Abdulahu Sidranu poslao otvoreno pismo u kome je objasnio zašto Sidranu granate padaju na glavu, zašto ih je zaslužio... Smučilo mi se... Znate, tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije, često sam tražio odgovor na pitanje zbog čega su jugoslovenski pisci i reditelji ispali tako loši, pogani ljudi...

Hoćete da kažete da glumci nisu?

U tim gadostima je bilo najmanje glumaca. Zašto? Jedan od ključnih elemenata glumačkog talenta je saosjećanje; ne tugovanje nad sobom, nego:

"Šta je Hekuba njemu il' on Hekubi da plače za njom?"

Ništa mu nije, ali on Hekubu razumije. E, to glumac može. Većina ima tu plemenitu emociju i ona nas je, po mom mišljenju, sačuvala, pomogla nam da ne ispadnemo gadovi. Uostalom, zar jedan glumac-amater nije dao svoj život braneći komšiju muslimana? Govorim o Trebinjcu Srđanu Aleksiću.

Jeste li, nakon rata, nekada razgovarali sa Emirom Kusturicom?

Ne. Poslednji put smo razgovarali negdje 1991, pred njegov put u Ameriku, kada mi je, kao jedine autentične glumce, u nebesa dizao naturščike. Rastali smo se negdje kod knjižare "Svjetlost"; nakon nekoliko koraka, čuo sam kako viče za mnom:

"Ej, ne rekoh ti ko mi igra u filmu! Džoni Dep i Fej Danavej!"

A, mislim se, što ne uze nekog naturščika ako su toliko dobri? Kasnije, slučajno, u Herceg Novom sam ga vidio kako mi ide u susret; brzo sam zabio glavu u izlog, a on je naglo počeo da objašnjava nešto čovjeku koji je išao pored njega. Očito, obojica smo htjeli da izbjegnemo susret. I onda, krajem devedesetih, vidio sam ga na otvaranju obnovljenog Crnogorskog narodnog pozorišta. Iako sam vodio prvu i jedinu glumačku školu u Crnoj Gori, kao prvi profesor glume, dobio sam mjesto na trećoj galeriji. Za razliku od mene, Emir Kusturica – iako u to pozorište nikada nije ušao – govorio je na otvaranju. Družio se sa tadašnjim političkim establišmentom, možda zato. Poslije je organizovan prijem, ali sam Mladena Nelevića zamolio da me obavijesti kada Kusturica izađe iz prostorije da bih mogao da uđem.

Zašto?

O čemu bismo nas dvojica imali da razgovaramo?! Doduše, volio bih nekada da popričam sa nekim ko misli drugačije, ko vjeruje da je nacija sve i svja. Imam isječak iz sarajevskog "Oslobođenja", saopštenje SDS-a za Banjaluku:

"Braćo Srbi, niko nas ne voli, ali svi nas se boje!" Čekaj, bog te tvoj! Čovjek koji kaže da ga niko ne voli, a da ga se svi plaše, ko govori u tim apsolutnim kategorijama, taj je, u najboljem slučaju – lud. Ili Nikolica Koljević:

"Sve je prolazno samo su nacije večne!"

Jadni moji obožavani stari Grci, gdje su oni? Nema ih! Kako su nestali ako je nacija vječna? Ko to može da ugrozi vječnost?

Šta se dogodilo nakon razgovora sa Nikolom Koljevićem? Kako ste konačno stigli u Beograd?

Jutro nakon susreta sa Nikolom Koljevićem, u hotelu na Palama sreo sam premijera Republike Srpske kome smo, skrušeno i snishodljivo, prišli Mira Nogo i ja. U ruci sam nosio dva papagaja – Miću i Peru – koja sam iznio iz svog sarajevskog stana i kutiju za cipele punu disketa sa bilješkama iz kojih će kasnije nastati moje knjige *Gluma I, II* i *III*.

To ste iznijeli iz svog doma?

To! Žena i sin su uzeli zamorca i kompjuter, ja te dvije kutije... Premijer nije bio naročito raspoložen za razgovor.

"Gospodine predsjedniče, da vas upoznam: ovo je naš poznati glumac, Boro Stjepanović...", počela je Mira.

Pružio sam mu ruku. Nije je prihvatio.

"Znam sve", rekao je, ne pogledavši me. "Napravićemo... Slobodni ste!"

I, zaista, paljanski ministar pravde mi je, na haubi svog automobila, ubrzo potpisao papire kojim mi je odobren rad na pravljenju Srpskog narodnog pozorišta RS, data dozvola za angažovanje glumaca, putni nalog za Srbiju, dnevnice...

Dali su vam i kola ili...

Pošto su sa mnom na put krenuli i paljanski novinari-propagandisti koji su imali zadatak da po Srbiji "šire istinu o ratu u Bosni", da prikupljaju donacije, krenuli smo kolima. Čim smo prešli Drinu, zastali smo u nekoj kafani da se odmorimo, da popijemo kafu.

"Šta to radite, Bosanci, što ste se posvađali sa komšijama i braćom?", dočekao nas je gazda kafane. "Dajte, mirite se! Nema to smisla..."

Slično je bilo i u Rumi: došao je mještanin, raspitivao se šta se događa u Bosni, pitao jesmo li normalni.

"Rumu je skoro posetio nekakav pop po kome su građani bacali cveće", pričao nam je. "Srbin sam ali, znate li šta sam tog momenta osetio? Osetio sam da to ne osećam; nije to moje..."

"To je Srbija!", rekao sam trijumfalno svojim saputnicima. "I, gdje ćete vi..."

Bili su zgranuti. Eto, tako sam izašao. Polovinu onih dnevnica sam uzeo za sebe, a polovinu sam ostavio Miri Nogo da odnese mom bratu Dušku...

Je li i on izašao?

Nije, poginuo je... Od srpske granate. A na nekom srpskom sajtu piše kako je moj brat bio žrtva muslimanskog terora u Sarajevu. Zamislite koji je to cinizam!

Njegova žena i dvije kćeri – jedna sedamnaest, druga pet godina – do Dejtona su ostale u Sarajevu. Doživjele su užas, šikaniranje.

Ranjenog Duška su odvezli na Koševo, u bolnicu, a onda odmah operisali. Njegovoj ženi su rekli da ide kući, da ne čeka.

"Dođite ujutro..."

Sjutradan ga nije našla u sobi.

"Gdje je?", pitala je.

"Nema!", rekao joj je doktor. "Uspješno je operisan, bio priključen na vještačka pluća, a onda su *vaši* sa Pala isključili struju."

"Naši?! Koji – naši?! Koji su to – naši?!", vikala je moja snaha.

Uzalud. Od tog momenta, još više se gnušam svrstavanja među "vaše" i "naše"... Ja sam – ničiji!

Kakva je to pozicija?

Predivna. Izolovanost i samoća su mnogima nepodnošljivi; naprosto, ljudi imaju potrebu da se multipliciraju u nekakvu masu, u "mi"... "Mi" je ono pomoću čega egzistiram. Ne u smislu neidentifikovane gomile, nego u smislu neposredne veze individua. Samo to priznajem.

Moj brat je, inače, mogao da izađe iz Sarajeva; obezbijedila mu Mira Nogo. Ali, odlučio je da ostane...

A vi? Kako ste sebi objasnili to da iz Sarajeva dolazite baš u Beograd?

Ne znam, vidite... Bilo je i onih koji su mi to zamjerili. Čim sam došao, Petar Luković me je pozvao da za *Vreme* napišem tekst o Sarajevu. Pisao sam o Beograđanima koji su se čudili i nikako nisu mogli da shvate – ko to puca po Sarajevu!

Nažalost, i danas, poslije svega, mnogi to odbijaju da shvate...

"Ih, kojem jatu?! Pa, srpskom, jeb'o ga ti!"

"Nisi ti došao Srbima, došao si meni! Ni sam nisam došao Srbima, niti u Beograd; došao sam tastu i tašti. Da su u Zagrebu, išao bih u Zagreb. Da sam se zatekao u Prištini, došao bi u Prištinu. Ne bi išao Albancima, nego meni!", govorio sam sve više padajući u vatru. "Uostalom, jesu li Jelena i Ivana tvoje jato?"

"Jesu, šta me pitaš gluposti? Đed sam im..."

"E, pa nisu, ako gledaš na taj način. Njihova baba je Barbara, a majka napola Hrvatica. Jesu li one tvoje jato?", ponavljao sam.

"Jašta su! I zašto ja uopšte sa tobom o tome pričam?!", rekao je, odmahnuvši rukom.

Žao mi je što majci nikada nisam uspio da objasnim da njenog sina nisu ubili muslimani, nego Srbi.

Kako je poginuo vaš brat?

Pekli su hleb iza zgrade... Bili su izašli... Brat se tokom rata izvještio, pravio je odličan hljeb... Pala je granata...

Moj brat je nekoliko godina ležao u sarajevskom parku. Da bismo ga prenijeli na Koševo, morali smo da platimo pet, šest hiljada maraka. Kako su samo bili razradili tu industriju smrti! Danas leži na ateističkom groblju. Iznad njega su Davorin Popović i Mirza Delibašić. Eto, bar je u dobrom društvu

Znam... Redakcija "Vremena" je mom tekstu dala naslov: *Ko to tamo puca*! Naravno, bilo je i drugačijih primjera: beogradski glumci su, u znak protesta protiv granatiranja Sarajeva, sjeli ispred Jugoslovenskog dramskog i blokirali ulicu Maršala Tita. To je bila velika hrabrost.

A moj dolazak u Beograd... Bio je to izbor između dva zla. Mogao sam ili da ostanem u Sarajevu i pucam na svoje sugrađane ili da odem u Beograd koji je one koji pucaju instrumentalizovao. Ne znam... Bilo je valjda logično da odemo kod tasta i tašte... Kasnije su došli i moji roditelji; bilo nas je kao Vilotića.

Jednom je moj otac, čitajući novine, zamišljeno promrmljao sebi u bradu: "Vidiš, pokazalo se: svaka ptica svome jatu."

To me je razbijesnilo.

Zašto?

"Kojem si ti to jatu doletio?", pitao sam ga. "Ko je tvoje jato?"

I onda taj idiotizam da su muslimani sami na sebe pucali, da su žrtvovali ljude da bi napakostili srpskoj strani. Čudo jedno kako su Srbi, svako put kada bi granata promašila cilj, priznavali da je njihova; kada bi pogodila, onda su "muslimani napravili pokolj"! Jeste, brate, bio sam tamo, vidio sam kada ste gađali i ubijali!

A majka nije vjerovala. Branila se, do smrti...

"Verujem ti", rekao mi je jednom moj profesor sa Akademije, Bata-duša Mihajlović, "ali to ne smem sebi da priznam. Jer, ako bih priznao, morao bih da zaključim da smo najgori narod na svetu."

"Bato, ne govorim o narodu!", rekao sam. "Riječ je o konkretnim ljudima, sa imenima i prezimenima!"

Koliko dugo ste živjeli u Beogradu?

Godinu i po, tako... Kada sam vidio da se uskoro neću vratiti u Sarajevo, bio sam odlučio da idem u Crnu Goru. Onda su me pozvali sa Cetinja i rekli kako planiraju da osnuju fakultet dramskih umjetnosti; pitali su da li bih im pomogao. Tako sam otišao. Obećali su mi stan... Kasnije sam crnogorskog ministra kulture pitao šta je sa obećanjem. Slegao je ramenima.

"Dakle, prevarili ste me?", pitao sam.

"Prevarili!", odgovorio je.

Pokajali ste se što ste došli u Crnu Goru?

Ne, nisam... Zanimljivo, kada sam iz JDP-a prešao u Atelje 212, svi su se čudili, pitali jesam li lud; isto se dogodilo kada sam napustio Atelje i postao asistent na FDU, kada sam iz Beograda otišao u Sarajevo ili iz Sarajeva na Cetinje... Mislili su da padam, da idem nadolje. Ne, nisam to doživljavao na taj način. Možda tako djeluje iz te "mi" vizure. Vjerujem da sam uvijek odlazio na bolje, za većim izazovima. Najzad, u međuvremenu sam uradio knjige o glumi... A da li sam se pokajao?

"O, da mi je ne misliti na to!", kaže Hamlet.

O čemu ne želite da mislite?

Da mi je ne misliti da sam ikada radio u toj školi na Cetinju! Kažu da se neki crnogorski ministar spoljnih poslova svojevremeno raspitivao ko vodi cetinjsku Akademiju, ko sam, odakle... Rekli su mu da sam jedan od najboljih u toj oblasti na prostoru bivše Jugoslavije.

"Šteta što nije naš!", rekao je.

I, kada bolje razmislim, skoro sve što sam radio na Cetinju bilo je protiv mojih principa. Trudio sam se, recimo, da na Akademiju, kao obavezan predmet, uvedem lutkarstvo, vjerujući da se bez njega gluma ne može savladati. Naime, kada se zavjesa spusti, glumac želi da kaže – evo, nisam lik koga sam do prije pet minuta tumačio; majstor sam koji ga je, zahvaljujući svom talentu, takvog napravio. E, to je lutkarstvo! Ima li boljeg dokaza da je vaš *proizvod* izvan vas? Jedva sam uspio da taj predmet uvedem, a onda, čim sam otišao u penziju, ukinuli su ga. I mislite da se zbog toga pobunio neko iz jedinog lutkarskog pozorišta u Crnoj Gori?

Sigurna sam da nije. Uostalom, ko bi se usudio da se suprotstavi toj sili, tom čudu od talenta koji već duže od decenije vlada crnogorskom kulturom?!

Naravno da nisu. Predmet lutkarstvo je ukinut i u Sarajevu...

Zašto se, nakon rata, niste vratili u Sarajevo?

Nisam htio. Iako su mi vratili stan.

"Neću", rekao sam. "Više ćete me voljeti ako sam daleko. Pored toga, kada bih se vratio, bojim se da biste svi morali jednu stepenicu niže. Svima sam vam već bio i profesor i dekan."

A tokom rata sam pisao pisma, slao pakete...

Trebalo bi da se stidimo... Svi! S tim što je, ma šta činio, uvijek i zauvijek u pravu onaj kome su na glavu padale granate, a ne onaj ko ih je ispaljivao. Davno sam predložio da se u Bosni, umjesto svih postojećih praznika, uvede praznik stida. Tog dana da se svi samo stidimo i da svako iznosi svoje razloge za stid

Sa nekima od prijatelja sam se čuo radio-stanicama... Tako sam saznao za brata... Zapravo, nisam direktno...

Kako ste saznali?

Imao sam predstavu u Ateljeu... Te 1993. smo kasno završili sezonu, negdje šestog, sedmog jula... Nakon predstave, požalio sam se Voji Brajoviću, mom drugu sa klase i kumu, koji mi je, kao i Dejan Mijač, tada mnogo pomagao:

"Vojo, već tri dana zaredom iz čista mira plačem... Ništa, samo plačem..."

Rekao je da dođem kod njega, da se javim da malo popričamo, da izađemo... U JDP-u su, sjećam se, radili *Šćepana Malog*...

Poslije predstave sam došao kući. Vidim – gori svjetlo; moj sin sjedi na tom kauču na kome sam svake noći plakao. Žena je, ne pozdravivši me, samo protrčala kroz antre i nekud pobjegla... Gledao sam Marka, pitao šta je bilo.

"Javljala se Jelena", promrsio je.

Jelena je starija ćerka mog brata.

"I?", pitam.

"Duško je ranjen... Prevezen je u bolnicu... Operisan..."

"I?", pitam gotovo molećivo. Iako znam...

"Ništa... Eto..."

Koliko je godina imao vaš brat?

Četrdeset... Počeo sam da šutiram stvari... Izletio sam van... Šetao... Kalemegdan, Slavija, Kalemegdan, Slavija... Plakao sam... Te noći sam se sjetio: poslednjeg vikenda pred rat, kod mene su bili tetka i Duško; komentarisali smo situaciju u Bosni, u Jugoslaviji...

"Trebalo je uvažiti srpske argumente", rekli su.

"Šta uvažiti?! Kakve argumente?!", vikao sam. "Imaju li Srbi vlast u ovoj opštini? Imaju! I, šta hoće? Da idu u šumu i puškama osvajaju ono što već imaju?!"

"Ako se ne usvoje srpski predlozi, zaratiće se", rekao je Duško.

"Pa, neka se onda i zarati!"

"Lako je tebi da to kažeš", brecnuo se. "Jer, kakav si, ti ćeš se izvući, a ja, ja ću ostati da poginem!"

Eto, to se i dogodilo. Taj bol, ta bespomoćnost strašno ponize čovjeka... Znate...

Znam...

Moj brat je nekoliko godina ležao u sarajevskom parku. Da bismo ga prenijeli na Koševo, morali smo da platimo pet, šest hiljada maraka. Kako su samo bili razradili tu industriju smrti! Danas leži na ateističkom groblju. Iznad njega su Davorin Popović i Mirza Delibašić. Eto, bar je u dobrom društvu.

I, onda vi mene pitate... Bosna je... Rekao sam: nemojte mi više nikada govoriti o dobroti nas Bosanaca... Vidjeli smo... I kasnije...

Šta ste kasnije vidjeli?

Kada smo Duška prenosili na Koševo, komšije kod kojih je moja snaha godinama ostavljala svoju djecu na čuvanje, nalakćeni na prozor, prokomentarisali su:

"Jedan četnik manje!"

Ili, kada su se, poslije rata, njegove ćerke vratile u Sarajevo i pokušale da dobiju neku bijednu očevu penziju, službenik u opštini ih je vratio, rekavši kako neće da potpiše "četnikušama".

Trebalo bi da se stidimo... Svi! S tim što je, ma šta činio, uvijek i zauvijek u pravu onaj kome su na glavu padale granate, a ne onaj ko ih je ispaljivao. Davno sam predložio da se u Bosni, umjesto svih postojećih praznika, uvede praznik stida. Tog dana da se svi samo stidimo i da svako iznosi svoje razloge za stid.

Koji su vaši razlozi za stid?

Uvijek mislite da ste mogli da učinite više... A niste... Poslednjeg vikenda pred rat, dok su se ljudi skupljali oko Baščaršije, držali se za ruke pokušavajući da spriječe sukob, otišao sam na svoje imanje iznad Sarajeva; morao sam da sadim kruške. I šljive.

Niste vjerovali da će doći do rata?

Ne, nisam vjerovao da će se zaratiti. Kako to može?! Bosna je to! A moglo je... I to baš – onako... I, kažem vam: nikada se nakon ovoga rata neće pisati drame kakve su pisali moji stari Grci! U *Poetici*, Aristotel kaže da pjesnik mora živo, do potankosti da zamisli priču i da je drži u glavi; on navodi primjer dramatičara koji je, zaboravivši da mu se "ličnosti vraćaju iz hrama", upropastio sopstveni komad. E, ovi su zaboravili na sve: na čestitost, poštenje, junaštvo, na moral. Zato su sve upropastili. Najviše naše živote.

U grčkim tragedijama ćete naći:

"Kuku, šta smo im uradili!"

Trojancima, Hekubi, roblju... Kuku, kako smo im razrušili grad, kako smo im ubijali sinove, muževe, braću, kako smo im sestre i majke vodili u roblje, pretvarali ih u kurve... E, kada svi ti veliki Srbi, Hrvati, Bošnjaci dođu do tog nivoa da kažu – kuku, šta smo im uradili...

Mislite da je tako nešto uopšte moguće?

Da, u pravu ste. Teško... Nažalost, vrlo teško!

Tamara Nikčević

Foto: A. Anđić

Izložba

Iza zavese

Pasteli Ljubice Cuce Sokić iz njene zaostavštine, među kojima i deset koji do sada nisu viđeni, izloženi su u Galeriji SANU

Kada se činilo da je otkriveno sve o radu i umetnosti Ljubice Cuce Sokić (1914–2009), slikarkin sestrić Branko i unuk mr Miomir Miša Gatalović pronašli su njene pastele. "Iza mistične zelene zavese", u "skrivenom prostoru" kojem "niko nije prilazio godinama, možda decenijama", kako je Miša Gatalović opisao momenat otkrića Cucinih pastela, nalazilo se oko 160 do tada nepoznatih radova u toj tehnici. Od ovog 31. jula do kraja septembra, 98 pastela Cuce Sokić, člana Srpske akademije nauka i umetnosti, izloženo je u Galeriji SANU. Autorke izložbe i postavke su Irina Subotić i Nevena Martinović. Najveću pomoć u realizaciji i organizaciji izložbe pružila je galerija "Rima" iz Kragujevca. "Odmah sam se dogovorio sa familijom Cuce Sokić da radovi koje su otkrili postanu deo galerije 'Rima', da ostanu na jednom mestu kako bi se restaurirali, konzervirali, istražili i pokazali javnosti", kaže za "Vreme" Aleksandar Milojević, vlasnik galerije "Rima", u kojoj su pre dve godine javnosti prvi put pokazani pasteli Cuce Sokić na izložbi *Reotkriće*, i koja je objavila monografiju *Pasteli Ljubice Cuce Sokić*. Izložba je zatim prikazana u Spomen zbirci Pavla Beljanskog i u Galeriji savremene umetnosti u Smederevu, a na kraju je stigla i do SANU. "S obzirom da se 10 pastela sada prikazuju prvi put, i da je najobuhvatnija izložba pastela jednog umetnika na ovim prostorima, ona je kruna našeg trogodišnjeg rada", kaže Aleksandar Milojević.

SLIKARSKI PUT: Irinu Subotić je već prvi susret s novootkrivenim pastelima Cuce Sokić podstakao na veliki broj pitanja na koja niko nije imao tačne i nedvosmislene odgovore. "Kada je umetnica počela da se bavi pastelom? Najstariji datovani potiču iz 1935. godine, to su *Autoportret* i *Portret Danke Gatalović*, ali – da li ih je radila i ranije, tokom studija? Po svoj prilici, to je bila njena omiljena tehnika, kojoj je u pojedinim periodima stvaranja bila posebno intenzivno posvećena – možda do kraja života? Retki pasteli su datovani, potpisani ili nose neke zabeleške i nazive, što

PASTELI NA IZLOŽBI: ***Dve posude***

***Autoportret sa slamnatim šeširom*, 1951.**

veoma otežava donošenje konačnih zaključaka o njima, a potvrđuje pretpostavku da nisu bili namenjeni očima i sudu javnosti. Zbog čega ih je ostavila? Moje tumačenje, više psihološko nego umetničko, jeste da su oni njoj izuzetno bili bliski, da je ona u njima prepoznavala sebe, onaj unutarnji poriv, a ne ono što je želela da prikaže javnosti. Dobro sam je poznavala, i znam koliko je želela da odvoji javno od privatnog. Želela je da pruži sliku o sebi kao jedne postojane, ozbiljne umetnice koja je imala svoj studijski put. Izvan toga, ti radovi su bili puni emocije i želela je samo za sebe da ih sačuva", kaže Irina Subotić. Pretpostavlja se da je u takvom slikarkinom odnosu prema pastelima mogući razlog zašto Cuca Sokić svoje pastele nije izlagala redovno.

Put Cuce Sokić znan javnosti čine sledeći elementi: nakon završene Umetničke škole, gde joj je predavala Beta Vukanović, otišla je u Pariz. Irina Subotić podseća da je tamo, gledajući Sezanova dela, shvatila suštinske poruke modernizma: da delo mora da se izgrađuje, da ono ima svoje zakonitosti, i ima zračenje koje je iznutra i nije rezultat spoljnjeg efekta. Pred Drugi svetski rat postala je član grupe "Desetorica". Ratne godine provodi u Beogradu, teške godine tokom kojih je čak bila na spisku za hapšenje zbog druženja sa angažovanim umetnicima. "Posle rata u jednom kratkom periodu i Cuca Sokić prihvatila duh socmodernizma, bio je to jedini način da se ostane u stvaralaštvu, ali se vrlo brzo vratila svome interesovanju:

Iz intervjua Cuce Sokić "Vremenu" (br. 237, 8. maj 1995)

Tajanstveni deo stvaranja

O Desetorici

"Napravili smo grupu uoči samog rata. Bili smo tad mladi ljudi. I bili smo dobri prijatelji. Napravili smo je iz praktičnih razloga: kad imate grupu, možete da izložite pet-šest slika, a kad ste na kolektivnoj, možete samo jednu. Nažalost, sve je kratko trajalo. Imali smo jednu izložbu u Beogradu i jednu u Zagrebu. A onda je došao rat. Grupa se raspala. Jurca Ribar je poginuo u partizanima. Duško Vlajić je bio četiri godine u zarobljeništvu pa je, nežnog zdravlja, umro čim se vratio. A Bogdana Uputa su ubili '42. u Novom Sadu, kad je bila ona racija. Oni su, po mišljenjima mnogih, bili najbolji među nama... Mi nikad više nismo napravili ni jednu izložbu, niti je iko od nas ušao u neku drugu grupu. Zvali su me u neke. Bila sam u mojoj grupi, nje više nema, i dosta."

O autoportretima

"Gledam sad moja tri autoportreta i vidim da sam uradila što nisam imala nameru da uradim. Onaj srednji je iz 1939. godine. Šešir se sačuvao. A onaj desni, iz zbirke Pavla Beljanskog, je iz 1942. godine. Onaj srednji ima neku čednost: na njemu je neko bezazleno stvorenje. Onaj levi je već malo zreliji, a onaj desni ima neku dramatiku. Sva tri pričaju o vremenu kad sam ih radila: '39. je sve izgledalo lepo, a ja mlada, '40. isto tako, a '42. je to narušeno. A ja nisam nameravala da se to vidi. To je baš čudno kod umetničkih stvari. Dobiju zaseban život, utkate im ga bez vašeg htenja i upravljanja. Ima nešto čudno u vezi između toga šta čovek nosi, šta bi želeo da napravi, i šta napravi. Na koji način se sve to dešava, ja ne umem da kažem. Ako neko ume, neka mi kaže. Meni je to tajanstveni deo umetničkog stvaranja."

Foto: Goranka Matić

O kupcima

"Ja se toga sada plašim. Znate, mnogo sveta bi želelo da ima moju sliku. A ja vrlo sporo radim, takav je moj postupak – radim slojevito. Ima slikara koji odmah naprave sliku, i to dobro naprave. Recimo, Nikola Grabovac. Zavidim mu. Ja želim da tim ljudima izađem u susret. Ali, ne mogu da stignem: je jedna, a njih toliko. Isto tako, jedna ovdašnja galerija hoće izložbu crteža. A ja poslednjih desetak godina skoro isključivo radim ulje. I ti crteži koje sada radim samo su pribeleške koje mi služe za slikanje. Jer sada, ako slikam predeo, slikam samo po pribeleškama."

S. Ć.

slikanju predela, enterijera i portreta. Šezdesetih-sedamdesetih godina ulazi u fazu koju nikad nije zvala apstraktnom jer je uvek bila bazirana na viđenom, doživljenom, na nečemu što je nju okruživalo. U sedamdesetim i osamdesetim, već kada je doživela punu zrelost, vratila se jednoj preobraženoj figurativnoj umetnosti uglavnom u svojim mrtvim prirodama i predelima, najčešće Beograda. Dakle, bio je to jedan logičan i smiren opus", kaže Irina Subotić i ocenjuje: "Cuca Sokić je na vrhu modernizma naše kompletne srpske umetnosti, ali ona je umetnica koja nikada nije, verovatno zbog svog ličnog habitusa – ja mislim i zbog građanskog vaspitanja i ponašanja – bila u prvim redovima. Nije bila poput Nadežde Petrović, Zore Petrović, Save Šumanovića, Ivana Tabakovića, poput umetnika o kojima se govori kao o nosiocima najvećih ideja modernizma."

FORMA, PROSTOR, AKT: Izložba u SANU podeljena je u pet celina: portreti, aktovi, mrtva priroda, predeli i enterijeri. Izuzetnim otkrićem izložbe, Nevena Martinović ocenjuje "jedanaest pastela velikih dimenzija: 65x100 i 75x105 santimetara, najvećih radova u celokupnom opusu Cuce Sokić, što dokazuje da se ona ozbiljno bavila ovom tehnikom". S obzirom da su nastali krajem pedesetih i šezdesetih godina kada ona pročišćuje svoj likovni izraz kroz eksperiment u apstrakciji, jedna od autorki izložbe Nevena Martinović smatra da je Cuca upravo u pastelu našla tehniku koja joj je najviše prijala za istraživanje, za pročišćavanje likovnog izraza. Među radovima na temu mrtve prirode, ona izdvaja dva pastela rađena na platnu na kojima je postignuto kubističko sjedinjavanje forme i prostora. Sličan postupak je primenila i na tri akta, što, kako kaže gospođa Martinović, pokazuje da joj je tema akta bila interesantna prilikom istraživanja, ali možda zbog samog prisustva nagog tela ona nije želela da razrađuje eksperimente na toj temi. Veliku celinu na izložbi čine ženske figure. "Cuca je često za svoje modele birala sestru Danku Gatalović, i prijateljice Moku Vintrović, Olgu Kešeljević, Elviru Baruh i Šanu Lukić Šotru. Prikazala je žene koje se odmaraju, obučene u svakodnevnu odeću, najčešće u ambijentu porodičnog doma, u kome su sigurne."

Akt III, oko 1955.

U razgovoru sa potpisnicom ovog teksta za "Vreme" objavljenog 8. maja 1995. godine (vidi okvir), a povodom tri retrospektivne izložbe tada otvorene dan za danom u Beogradu, gospođa Cuca Sokić je o svojim izloženim radovima rekla i ovo: "Gledam ih sa distance maloga zaborava. Za mene je to izuzetno prijatno. Sada će opet da se vrate vlasnicima, pa ih, ko zna, možda neću nikad više ni videti."

Sonja Ćirić

55 ГОДИНА 1957-2012

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
Кућа знања

Стеван М. Станковић

ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ

ПУТОВАЊЕМ ДО ЗНАЊА

Књига *Туристичке дестинације* настала је из жеље аутора да напише текст који се чита пре одласка на туристичко путовање, који се чита на путовању и анализира на повратку у домицил. При првом читању допуњују се постојећа знања; при другом се све проверава на терену; при трећем, свако допуњује књигу на себи својствен начин, у зависности од тога шта је са путовања донео, чиме се обогатио.

Срећан је онај који је, као Одисеј,
био на лепом путу.

Јоаким ди Беле (1522-1560)

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433

Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Ћетковића 1
тел. 028/425-111

Filozofski herc roman

Knjiga Katrin Kleman je zagrebala po prirodi jednog na mnogo načina fascinantnog odnosa dvoje velikih filozofa, na način koji nadilazi jednodimenzionalnost i tabloidnost

Mislim u sebi, govorio bi on, žalostan.
– Ne mogu to da sprečim.

Martin Hajdeger i Hana Arent

Ume to da bude velika nevolja, to kad čovek "misli u sebi" (a ne u drugome, šta li?), o čemu je Martin Hajdeger morao znati mnogo toga, jer postoje snažne indicije da je veoma često *mislio u sebi*, kako to već biva s filozofima. Ovo verovatno otuda što Hajdeger nije uspeo da se dovine do čistog zen stanja u kojem se načelno *ne misli*, ili barem ne "u sebi". A kako ono tačno izgleda poznato nam je iz antologijskog vica o Muji koji sjedi na kamenu, prolazi Suljo te ga pita "Šta to radiš, bolan Mujo, sjediš i misliš?", na šta će Mujo spokojno: "Jok, samo sjedim". U neku ruku, sjedeći & nemisleći Mujo je dovršeno i savršeno biće, impresivno poput mačke koja se sunča na stolici, biće koje je nekako unapred prevazišlo metafiziku i njojzi pripadajuće strepnje, otvorivši se čistom, neposredovanom postojanju. Mujo je nekako vanvremen i jednak samom sebi i otuda mu filozofija i "filozofiranje" naprosto nisu potrebni. Hajdeger, eto, ne dobacuje dotle, što ga istovremeno i nadahnjuje i muči, pa se otuda takoreći pravda zbog svog mentalnog poroka svojoj ženi Elfridi, kao u gorenavedenoj rečenici iz (recimo) romana *Martin i Hana* Katrin Kleman (s francuskog prevela Ivana Hadži Popović; Albatros plus, Beograd 2011).

Hm, kvragu, ako se Hajdegerova žena zove Elfride, zašto se onda roman ne zove *Martin i Elfride*? Eh, zato što od te građe romana bilo ne bi, ili bi bio užasno dosadan. Za roman je – kao i za štošta drugo, u knjigama i izvan njih – potreban treći, a još ako je taj treći niko drugi doli Hana Arent (koja takođe nije baš dobro stajala s Mujinom zen tehnikom), onda je to već sasvim druga pesma. Hana je Arent, dakle, taj "treći" u smislu jednoga Urednog Građanskog Odnošaja slavnog filozofa i njegove zakonite supružnice, ali opet, sam nas naslov upućuje i na moguće sasvim drugačije čitanje: porodična papirologija na stranu, nije li taj treći u ovoj priči baš ta mučena Elfride? Ona koja je imala teškoća da shvati zašto taj njen muž mora stalno nešto da "misli u sebi", mada mu se istovremeno i divila zbog svih tih misli koje je bezbeli slabo razumevala (a nerazumevanje načelno ne umanjuje divljenje, naprotiv).

Da su Hajdeger i Hana Arent "imali nešto" još kada je ona bila studentkinja a on filozofsko-profesorska "zvezda u usponu", te da je ta ljubavna veza na neki misteriozan način vaskrsavala i kasnije kroz njihov život, smatra se dokazanom stvari iz biografija dvoje filozofa. Da je odnos Martina i Hane, što kao ljubavnika, što kao filozofskih i političkih bića koja su se znala nalaziti na suprotnim stranama u ključnim pitanjima epohe (Hajdegerovo koketiranje s nacizmom, koje teško da je baš samo jedna nesrećna epizoda koja s njegovom filozofijom nema nikakve veze, ma koliko bezbrojni filozofovi epigoni to pokušavali dokazati; Hanino jevrejstvo, antinacizam, emigracija, antitotalitarizam, na koncu i bolni, ali neophodni i konsekventni sukob sa samim jevrejskim/izraelskim nacionalizmom) tema dostojna romana, u to je bilo lako poverovati. A sve što je dostojno romana, a još se zbiva među znamenitim i amblematičnim ličnostima epohe, taj će roman i dobiti... Pa se nama sada nositi s tim.

Valja odmah reći: knjigu Katrin Kleman čitao sam, naročito prvih, recimo, stotinak stranica, sa otporom koji se gdegde graničio s podsmehom; ima u njoj nečega – čuj, nečega: mnogo čega! – od *herc-romana* koji se, eto, ne dešava između sredovečne daktilografkinje zvane Helga i muževnog raspuštenca-fizijatra zvanog Udo u kakvoj romantičnoj mitteleuropskoj banji, nego između dvoje velikih filozofa, uz odlučujuće prisustvo Trećeg Elementa u vidu Elfride. Taj iritirajući herc-ton provlači se ovom knjigom uzduž i popreko, a utisku nimalo ne pomaže ni traljavo obavljen uredički posao srpskog izdanja, to jest pre svega upadljiva lektorsko-korektorska neuređenost prevoda. U takvim situacijama najpametnije je zafrljačiti knjižuljak o zid i okrenuti se nečemu drugom, zar ne? Nije li život prekratak da se majemo loše zaslađenim limunadama, koje pri tome i nisu od *pravog* limuna? Pa ipak, knjigu sam dočitao i, štaviše, nije mi žao zbog toga. Jer je, odviše lako uočljivim nedostacima uprkos, bila vredna utrošenog vremena. Eto paradoksa? Možda, ali kako god. O čemu se tu onda radi?

Godina je 1975, Hajdeger je vrlo star i vrlo bolestan, jedva i svestan sveta oko sebe; Hana Arent dolazi mu u poslednju posetu; Elfride, koja Arentovu instinktivno nikada nije "mirisala" (last but not the least zbog svog dubinskog antisemitizma), ali je zapravo tek vrlo kasno saznala za "pravu" prirodu veze između njenog muža i nje, dočekuje je s – vidi vraga

– hladnim neprijateljstvom, ali dve žene ipak stupaju u dugačak razgovor (obe su svesne da je to i opraštanje i oproštaj, u izvesnoj meri) koji je nekovrsna okosnica ovog romana: verbalni sraz dveju suparnica, kao odmeravanje i trajan, dubinski sukob dva životna principa, jednog recimo (malo)građanskog, kućevno-domaćinskog, mediokritetskog (a kojem će Arentova pripisati i Hajdegerovo posrtanje oko hitlerizma, dakle transferišući ga Elfridi, kao da je ona filozofov duhovni guru za "zemaljske stvari"...), a drugog pak filozofskog i u isto vreme aktivnog, u-svetu-delujućeg; a šta je jadni, već uglavnom nesvesni Martin u svemu tome? Eh, biće razapeto između svoje prirode i svojih strasti... Ta, nije li Hana njegov "prirodni" životni partner, a ne priprosta, posesivna *hausfrau* Elfride? S jedne strane da, ali opet, nije li filozof izabrao baš tu i takvu Elfride da bude karijatida na kojoj će se zasnivati "praktična" strana njegovog života, da bi on mogao "misliti u sebi" do mile volje? Ako je tako, i ako je – suma sumarum – u svemu tome ipak bio nesrećan, nije li to nesreća koju je posve zaslužio? Te ne važi li to, u neku ruku, i za trajnu, neizlečivu fasciniranost Hane Arent svojim moralno vrlo dubioznim ljubavnikom? Zašto čovek koji nepodnošljivo olako odbaci ljubav svog života ne bi odbacio i štošta drugo?

Knjiga Katrin Kleman, osim okosnice u vidu dijaloga dveju ostarelih žena, vrluda kroz vremena i prostore dvadesetog veka, kroz živote dvoje filozofa, tražeći u njima uzroke i objašnjenja njihovih životnih puteva i posrtanja, uzgred fino ocrtavajući glavne međaše i prevratne događaje epohe. Što toga više ima, to onaj isprva presnažni *herc* utisak slabi, zato mi je knjiga u svojoj drugoj i trećoj trećini nekako više prijala – ili sam se samo bolje adaptirao na taj ton... U svakom slučaju, na koncu se pokazuje da je *Martin i Hana* štivo koje je zagrebalo po prirodi jednog na mnogo načina fascinantnog odnosa na način koji neretko uspeva da nadiđe ugrađenu jednodimenzionalnost i *tabloidnost*; dovoljno za kvalitetno letnje štivo, ali još bolje ako posluži kao izazov za čitanje nekoliko ozbiljnih, a lako dostupnih intelektualno-biografskih studija (o) ovim filozofima, pre svega o Arentovoj.

O Muji, što jeste jeste, niko neće napisati "intelektualnu biografiju", valjda otuda što je on sam sopstvena biografija, a to nas vraća na priču o zenu i o savršenstvu, običnom čoveku – pa makar bio i filozof – sasvim nedostižnom...◂

Teofil Pančić

▸ tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Lele WC

Na Marsu je sonda "Radoznalost", u Londonu Olimpijada, u Siriji sve krvaviji građanski rat. Svet se promenio i stalno se menja – baš kako reče Tolkin na samom početku *Gospodara prstenova*. U Srbiji se formira nova vlast, dok se ekonomija klacka na ivici kolapsa. Uprkos svemu, televizijski prilog o kojem razmišljam punu nedelju dana bavi se neuporedivo banalnijom temom.

Dopisnik TV B92 Bratislav Ilić je napravio mali biser TV novinarstva u svojoj priči o leskovačkim mostićima. Pošto nismo u rodu, mogu čoveka mirne duše da hvalim bez straha da ću biti optužen za stranačku ili porodičnu pristrasnost.

O mostovima na Seni je pisao Apoliner, o vremenu koje protiče pod njima, most je i Andriću bio motiv, ali u Leskovcu je most građanima postao – nasušna potreba!

Verovali ili ne, ovaj grad sa 100.000 stanovnika, centar regije, prestonica roštilja i paprikarstva, već godinama nema nijedan javni toalet! Pošto gotovo 150.000 građana regije pre ili kasnije svrne u LE da obavi nešto, logično je da pre ili posle oseti potrebu da se olakša. Tu nastaje muka i nevolja koju poznaju samo oni što su barem jednom u životu shvatili da počinje trka sa vremenom. Rešenje je pronađeno ispod gradskih mostova, tačnije mostića, gde onako an pasan svratite, piškite i produžite dalje. Dopisnik Bata Ilić je tako snimio potpuri leskovačkih popišanaca, poštujući anatomsku razliku devojčica. Njih nije snimao jer bi snimak previše otkrio i hvala mu na tome, ispao je pravi Žentlmen. U prilog teoriji harmonije haosa – uočio sam pravilnost u ponašanju naših građana. Tokom potpuno asocijalnog ponašanja kakvo je pišanje pod mostom, javlja se unutrašnja potreba za redom i skladom, pa se pored pišaonice spontano i disciplinovano formira red. Ne zaboravite da je situacija dodatno opterećena fiziološkim pritiskom bešike, ali do danas nije zabeležen pokušaj prolaska preko i mimo reda. Nema prepišavanja!

Anketirani građani su odreda složni u oceni da je situacija neodrživa i da nužda zakon menja. Jedan simpatični brkica je upotrebio divnu metaforu dostojnu junačke poezije. On tvrdi da bi trpio dok može a kasnije "pustio da ide svojim tokom"!

Prema postojećim planovima, lokalna vlast, gle čuda, nema nameru da gradu podari novi javni toalet. Čak ni onaj plastični provizorijum Toi Toi, tek da narod otoči kad se bure prelije. Eto očiglednog primera suštinskog nerazumevanja vlasti i građana koje počinje i završava se elementarnim ignorisanjem fizioloških činjenica. Opet, ne bih da budem đavolji advokat, al' kad se setim onog javnog toaleta u Kraljevu što ga je gradio Šarančić sa železnice, što je koštao, ako se ne varam, 70.000 evra, onda je strah u Leskovcu opravdan. Da vas podsetim, to je opština sa sedam puta više opštinskih činovnika od predviđenog broja. Svaka promena vlasti je dovodila do zapošljavanja nove ture, a stara je po prećutnom dogovoru ostajala. Po kancelarijama nije bilo dovoljno stolova ni stolica, pa radili ljudi po smenama. Ko zna pošto bi koštao taj LE ve-ce.

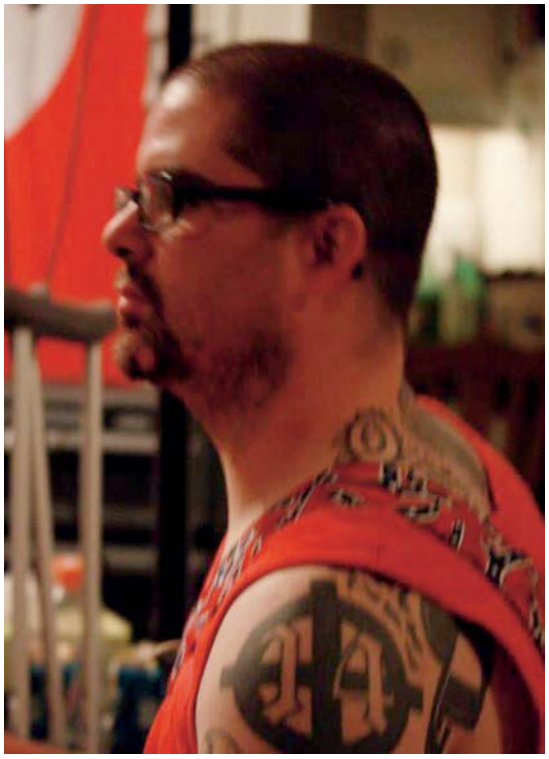
Ova opereta se, verovali ili ne, ovde ne završava. Narod piški po kafićima, gazde pred kamerama pokazuju neverovatnu dozu ljubaznosti, šta da rade, bolje da istrpe nego da gosti u baštama gledaju sugrađane kako piške.

Tek tada prilog dobija neočekivan obrt. Ispostavlja se da javni toalet u Leskovcu ipak postoji,ali je ulaz zazidan i pokriven novosazidanim ugostiteljskim objektom lokalnog biznismena i tajkuna. U gradskom parku je nikao kafić u čijim temeljima je ostao, u formi katakombe, davno izgubljeni leskovački javni toalet. Majstor je privatizovao fiziološku potrebu u surovom tranzicionom grabežu. Nije se pojavio pred kamerom, ali je obećao da će osloboditi ulaz u WC. Tako je dopisnik Bata Leskovčanima vratio pravo na dostojanstveno obavljanje male i velike nužde. Ja bez trunke ironije verujem da je mnogima ovo otkriće po značaju ravno sondi na Marsu, ili rečima Mašinke Lukić koja je opevala Apolo 7: "Džaba zvezde i planete dok na Zemlji plače dete!"

SAD

Masakr u Milvokiju

Neonacista Vejd Majkl Pejdž otvorio je paljbu u hramu Sika u Ouk Kriku i ubio šestoro ljudi. U talasu osvetničkog nasilja nakon 11. septembra bilo je do sada 700 napada na Sike – zbog njihovih brada i turbana mešali su ih sa muslimanima. Nakon drugog masakra za nepunih mesec dana u Americi, predsednik Barak Obama usred izborne kampanje poziva Amerikance na toleranciju i međusobno poštovanje

U nedelju 5. avgusta u hramu Sika u Ouk Kriku nedaleko od Milvokija, u američkoj državi Viskonsin, vernici su u 6.30 počeli s meditacijama i pripremom hrane za nedeljnu molitvu. Ovaj hram Siki zovu *gurdwara* – tu su dobrodošli svi koji prisustvuju zajedničkom ručku u skladu sa onim što uči sveta knjiga Sika *Grant Sahib*, da je bog ovde za svakoga i da smo svi mi njegovi sinovi i njegove kćeri. U prizemlju zgrade nešto kasnije se slavio dečji rođendan. Kada se oko 10.30 začula pucnjava, deca su u prvi mah pomislila da je reč o vatrometu.

Nije bio vatromet. U to doba je Vejd Majkl Pejdž na vratima hrama prišao glavnom sveštenniku i pucao u njega. Zatim je ušao u svetilište, bez reči otvorio nasumičnu paljbu na prisutne vernike, ubio još petoro ljudi, a od mnogobrojnih ranjenih troje se u trenutku pisanja ovog teksta nalaze u kritičnom stanju. U razmeni vatre sa policijom, prilikom koje je ranjen i jedan policajac, stradao je i sam "tridesetogodišnji belac", kasnije identifikovan kao Majkl Pejdž, vojni veteran koji je u američku vojsku regrutovan 1992, a najuren u oktobru 1998. zbog pijanstva u službi. CBS izveštava da je služio u bazi u Fort Blisu, u Teksasu, u jedinici za psihološke operacije i u Fort Bregu u Severnoj Karolini. Asošijeted pres izveštava da su takvi specijalisti zaduženi za analizu, prikupljanje i distribuciju obaveštajnih podataka radi uticaja na stranu populaciju. List "Njujork post" piše da je pre angažovanja u psihološkim operacijama Pejdž bio specijalista za popravku raketnog sistema Hok. Prema podacima ministarstva odbrane, na koje se pozivaju američki mediji, Vejd je bio obučen i kao padobranac i više puta je odlikovan.

Po otpuštanju iz vojske, dok je živeo u mestu Fajetvil u Severnoj Karolini, Pejdž je od aprila 2006. do avgusta 2010. bio vozač kamiona u firmi *Barr-Nunn Transportation* iz Ajove. U Kadahiju, predgrađu Milvokija, viđali su ga u nekoliko navrata kako šeta sa svojim crnim labradorom. "Volstrit džornal" citira jednog Vejdovog komšiju koji ga opisuje kao "finog, normalnog momka". Istražujući Vejdovu prošlost neki mediji su otkrili da se jednom prilikom oglušio o zakon potpisavši neispravan ček.

ZLOČIN IZ MRŽNJE: Neki od Sika smatraju da je Vejd počinio zločin iz mržnje, a šef lokalne policije iz Ouk Krika Džon Edvards je rekao da je reč o "domaćem terorizmu", termin koji su kasnije preuzeli i neki političari. Jedna grupa koja istražuje krivična dela iz mržnje (*The Southern Poverty Law Center – SPLC*) Pejdža opisuje kao frustriranog neonacistu, vođu rasističkog rok benda skinhedsa poznatog pod nazivom *End Apathy* koji je propovedao superiornost bele rase. Kažu da je bio vatreni sledbenik pokreta belih suprematista, da je prisustvovao "skupovima mržnje" širom Amerike i da je pokušavao da "kupi robu" od Nacionalne alijanse (*National Alliance*), po opisu SPLC-a "možda najopasnije i najbolje organizovane neonacističke formacije u Americi". Povezuju ga i sa sajtom *Stormfront*, neonacističkim internet forumom koji je 90-ih godina prošlog veka bio onlajn bilten pre nego što je 1995. ovaj veb-sajt postavio aktivista belih nacionalista, nekadašnji vođa Kju kluks klana Don Blek. FBI istražuje povezanost Vejda sa ekstremističkim i rasističkim grupama i da li je zaista delovao samostalno.

Kada je policija pretresla Vejdovu kuću, pronašla je mnogobrojno oružje, ali nije našla ništa što bi ga dovelo u vezu sa hramom Sika u kojem je počinio masakr. Hram Sika u Ouk Kriku je osnovan oktobra 1997. Nalazi na zemljištu od 5,2 hektara, glavna zgrada površine 1500 kvadratnim metara je pravljena od cigle, ima prostor za molitvu, biblioteku, učionice i prostorije za decu. Siki u Milvokiju imaju još jedan hram na suprotnom kraju grada. U hramu u Ouk Kriku se okupljalo oko 350 do 400 Sika kojih u Americi ima približno 500.000, a u okolini Milvokija živi oko 3000 porodica koje se deklarišu kao Siki. Sikizam je religija čiji je utemeljivač Nanak Dev, guru iz 15. veka. To je

UBICA I JEDNA OD CILJNIH GRUPA RASISTA: Vejd Majkl Pedž i revoltirani Siki u Nju Delhiju

monoteistička religija bliska hinduizmu, ali se od njega ipak razlikuje.

Neki izveštaji govore o tome da Siki čine jedan odsto populacije američkih Azijata koja broji 18 miliona. Koalicija Sika, nevladina organizacija iz Vašingtona za odbranu ljudskih prava, nakon 11. septembra 2011. prijavila je oko 700 incidenta na talasu pogromaškog, antiislamskog nasilja u kojima su žrtve bili Siki, jer su ih napadači zbog toga što nose turbane i brade brkali sa muslimanima. U septembru 2001. jednog Sika, vlasnika benzinske stanice u Mesi, Arizona, ubio je čovek koji je izjavio da se sveti muslimanima zbog otmice aviona i napada na SAD.

Nije prošao ni dan nakon masakra u hramu Sika, kada je u potpunosti izgorela jedna džamija u Džoplinu u Misuriju, javljaju agencije. Lokalna policija ne isključuje da se radi o podmetanju požara. Još 4. jula, na Dan nezavisnosti SAD, nepoznati napadač je bacio zapaljivu napravu na istu džamiju. Tada je nastala samo neznatna šteta. Od njenog osnivanja 2007. godine ova džamija je bila stalna meta napada nepoznatih grupa.

PREDSEDNIČKA KAMPANJA: U SAD javnost je uzmemirena slučajevima teško objašnjivih masovnih ubistava. Povodom svakog od njih rasplamsava se rasprava o kontroli oružja u privatnom posedu. U Aurori, predgrađu Denvera u Koloradu, 20. jula je dvanaestoro ljudi ubijeno a 58 ranjeno kada je dvadesetčetvorogodišnji Džejms Holms otvorio vatru tokom prikazivanja novog filma o Betmenu. Njegovi advokati kažu da je bio na psihijatrijskom tretmanu na klinici Univerziteta Kolorado u Denveru gde je studirao neurologiju i bio kandidat za stipendiju Nacionalnog instituta za zdravlje namenjenog za stimulisanje najboljih istraživača u oblasti neurologije. Navodno je imao dovoljno eksploziva da raznese čitavu zgradu. Istražitelji su izjavili da je Holms municiju, poluautomatsku pušku, sačmaru i dva pištolja marke Glok kupio legalno.

I pored toga predsednički kandidat republikanaca Mit Romni je izjavio da je Holms do oružja došao "ilegalno", te da on ne misli da su potrebne nove zakonske regulative o posedovanju vatrenog oružja u SAD, da "promene zakona neće sprečiti slične tragedije". Romni, kao i većina Amerikanaca, zastupa mišljenje da su liberalni zakoni o posedovanju vatrenog oružja američka tradicija, da bi njihova promena značila zadiranje u američki način života, da je prosto neprihvatljivo da se Amerikancima uskrati pravo da odu u prodavnicu i kupe puške, pištolje i municiju. Lobi industrije oružja spada u najmoćnije u SAD. Zbog toga se i predsednik Obama pred predsedničke izbore u novembru posle masakra u Aurori dosta pažljivo izjasnio da je potrebna veća kontrola prilikom prodaje oružja. "Jasno je da posedovanje oružja u ovoj zemlji ima dugu tradiciju i da pucanje i lov spadaju u baštinu nacije", rekao je Obama. Naglasio je i da ustavom zagarantovano pravo na posedovanje oružja treba, naravno, da ostane, ali da nekako mora da se spreči da kriminalci i psihički labilne osobe tako lako dolaze do oružja. Nekoliko nedelja kasnije dogodio se i drugi masakr. Sada Obama poziva sve Amerikance da se brinu jedni o drugima, da se "međusobno poštujemo, bez obzira kako izgledamo, odakle dolazimo i kome se molimo", jer "mi smo jedan narod". ◂

R.V.

Rusija: Suđenje bendu *Pussy Riot*

Đavo u pankerskom ruhu

Trima ruskim pankerkama formalno se ne sudi zbog uvrede veličanstva (*crimen laesae maiestatis*) Vladimira Putina, već zbog napada na crkvu. Vernici traže spaljivanje veštica, borci za ljudska prava da se puste na slobodu, zapadni mediji zgražaju se nad gušenjem slobode govora u Rusiji i tome slično, a Vladimir Vladimirovič širokogrudo izjavljuje da očekuje blagu presudu za devojke

Marija Aljohina, Nadežda Tolokonikova i Jekaterina Samucevič, Ruskinje stare 24, 22 i 29 godina, postigle su i više nego što su mogle da se nadaju. O feminističkom pank bendu *Pussy Riot* izveštavaju svi vodeći svetski mediji. O njima govore šefovi država i vlada, njima se bave vodeći političari i komentatori, neki čak tvrde da su otvorile "novo poglavlje hladnog rata". Tri Ruskinje platiće verovatno veću cenu nego što su računale, ali kad otplate dug, ostaće im svakako, makar kratkoročna, svetska slava.

Šta se zapravo dogodilo? Njih tri su 21. februara ove godine maskirane ušle u oltar najveće moskovske crkve, crkve Hrista Spasa, i posprdno skačući i zadižući suknjice izvele pank-moleban "Svetoj majci Božjoj, devici Mariji" da otera Putina i narugale se ruskom patrijarhu Kirilu, koji je bio pozvao pobožni narod da glasa za Putina. Video-klip tog nastupa postavljen je na internet i izazvao je burne reakcije. Sve se dogodilo posle parlamentarnih izbora, a pred izbore za predsednika države. Od tada su u istražnom zatvoru i, kako same kažu, ne daju im dovoljno da jedu i spavaju. U sudnici sede u kavezu predviđenom za teroriste, koji čuvaju naoružani stražari. Agencije prenose da im preti sedam godina robije zbog "huliganizma potaknutog verskom mržnjom". Mnogobrojni ruski advokati potpisali su rezoluciju u kojoj proces nazivaju "pravnim skandalom" koji bi mogao da "razori pravne temelje države", jer je zapravo reč o "običnom prekršaju".

Unija solidarnosti s političkim zatvorenicima (*Union of Solidarity with Political Prisoners SPP*), i Amnesti internešenel nazvali su ih zatočenicama savesti.

U ŽIŽI SVETSKE JAVNOSTI: Pankerke u sudnici u Moskvi Foto: REUTERS

Suđenje je podelilo Rusiju na uvređene vernike i borce za ljudska prava, koji koriste priliku da kritikuju autoritativnu vlast i restriktivne zakone koji ograničavaju slobodu javnog okupljanja. Zapadni mediji proces stavljaju u kontekst manjkavih ljudskih prava u Rusiji. Advokat jedne od okrivljenih Nikolaj Polozov navodi vodu na to da iza svega stoji Putin: "On je to naredio zato što ne smete da uvredite cara."

MOLEBAN PROTIV BLASFEMIČARKI: Suđenje, međutim, ide u drugom pravcu – sudi im se za izazivanje sablazni i napad na crkvu. U aprilu je Ruska pravoslavna crkva organizovala masovni moleban za podršku crkvi protiv blasfemičnog napada pank grupe na svetinju Hrama Hrista Spasitelja, koji je od posebnog značaja, jer je malim dobrovoljnim prilozima podignut u slavu pobede nad Napoleonom, i zato što su ga boljševici srušili, pa je ponovo podignut. Učestvovali su i bajkeri. Patrijarh Moskve i cele Rusije prokleo je akciju pankerki kao blasfemiju: "Đavo se smeje svima nama... Nemamo budućnost ako dozvolimo ruganje velikim svetinjama, a neki to ruganje vide kao vrstu vrline, kao izraz političkog protesta, kao prihvatljivu akciju i kao bezazlenu šalu." To nije prvi put da se *Pussy Riot* izruguje crkvi – jedan performans su izvele i pred crkvom Vasilija Blaženog na Crvenom trgu.

Tokom prvog dana suđenja u ponedeljak 30. jula čuvar Hrama Sergej Beloglazov je rekao da dva meseca posle "pank-molebana" nije mogao da ide na posao zbog "duševne traume". Beloglazov, koji je služio u Avganistanu, objasnio je da radi u Hramu već deset godina i da je to prvi slučaj te vrste.

Monahinja Tatjana Anosova je pred sudom izjavila da i sad plače kad se pomene akcija *Pussy Riota*. Rasplakala se i u sudskoj dvorani. "One su mi pljunule u lice, pljunule su mi u dušu, u dušu moga Gospoda", rekla je Anosova. Ekspert Oleg Ugrik je pred sudom dao iskaz da je akcija okrivljenih "bila usmerena protiv crkve", pošto je ispoljavala mržnju na svetom mestu, i grupu nazvao "gnojna orgija". Posle sedam dana suđenja tužilac je 7. avgusta za članice pank grupe *Pussy Riot* zatražio tri godine lišavanja slobode.

Na drugoj strani, pred posetu predsednika Putina olimpijskom Londonu, gde se sastao i sa premijerom Dejvidom Kameronom,

mnogobrojni britanski i američki muzičari zahtevali su da se proces protiv *Pussy Riota* obustavi, među njima legendarni Piter Tausend iz *The Who*, pevač grupe *Pulp* Džarvis Koker, Sting, Red Hot Chili Peppers i Nil Tenant iz Pet Shop Boysa. Na pank festivalu u Blekpulu Public Image Limited posvetili su svoj koncert koleginicama iz *Pussy Riota*, a posebno pesmu *Religion*. Oglasila se i Madona koja traži da se mlade pankerke puste na slobodu. Neko je ironično primetio, da bi *Pussy Riot* mogle da budu predgrupa na sledećoj Madoninoj turneji, naravno na pozornici insceniranoj kao pravoslavna crkva.

Slučaj *Pussy Riot* je u Rusiji prerastao u kulturno-politički spor.

Ruski kulturni radnici, među kojima Oleg Basilašvili, Fedor Bondarčuk, Roman Viktjk, Andrej Makarevič, Boris Grebenščikov, Jurij Ševčuk su u junu napisali zajedničku izjavu i uputili je predsedniku Vrhovnog suda Rusije i Mosgorsuda kao podršku grupi *Pussy Riot*. U njihovu odbranu ustala je i ruska pop ikona Ala Pugačova.

Sa druge strane, pravoslavni pisci, među kojima Valentin Rasputin, Nina Bojko, Vladimir Krupin i drugi, 30. jula su počeli da skupljaju potpise za peticiju koja podržava sudsko gonjenje *Pussy Riota*. Na tom spisku su i režiser Nikita Mihalkov i pevačica šlagera Elena Vaenga, koja je napisala blog protiv akcije pankerki. Ušla je u prepisku s Ksenijom Sobčak i žali se da je meta hajke onih koji podržavaju *Pussy Riot*.

PUTINOVA KUMICA: Ksenija Sobčak, koja je u krugovima vanparlamentarne opozicije u Rusiji značajan kalibar, stavila se naime na stranu *Pussy Riot*. Sobčakova je samo koju godinu starija od Aljohine i njenih koleginica, ali je poznata širom svoje zemlje po nastupima na brojnim televizijskim kanalima, uglavnom sličnim srpskoj televiziji Pink, i po brojnim skandalima. Neki mediji je nazivaju "ruskom Paris Hilton".

Ksenija Sobčak je izjavila nemačkom listu "Bild", pojmu žute štampe, ali jednom od najtiražniji dnevnih listova na svetu: "Krivično proganjanje tih devojaka liči na srednjovekovni čin osvete. Stidim se što se tako nešto događa u mojoj zemlji. Definitivnu odluku po svoj prilici neće doneti sud, nego administracija predsednika." Negde je govorila i o "pravoslavnom šerijatu".

Neki mediji pišu da je Putin Ksenijin kum. Sigurno je da su Ksenijin otac Anatolij Aleksandrovič i predsednik Rusije bili veoma bliski saradnici i prijatelji, da TV gerla, u najmanju ruku, i privatno odlično poznaje čika Vladimira Vladimiroviča.

Anatolij Aleksandrovič Sobčak je od 1991. do 1996. bio gubernator Sankt Peterburga, pre toga profesor prava na tada još uvek Lenjingradskom univerzitetu. On je profesionalnog obaveštajca Putina, petnaest godina mlađeg od sebe, imenovao za svog savetnika, pa zamenika, time mu dao prvu političku, a ne policijsku funkciju, i otvorio put do najvišeg zvanja u Rusiji. Sobčak je inicirao vraćanje imena Sankt Peterburg gradu kojim je upravljao. Na kraju svoje karijere optužen je za finansijske vratolomije, koje nisu dokazane, ali je sa samo 63 godine umro od infarkta.

DŽET-SET OPOZICIONARKA: Ksenija Sobčak

Ksenija Sobčak je studirala spoljnu politiku na jednom elitnom moskovskom univerzitetu. Postala je moderatorka ruskog izdanja "Velikog brata". Imala je svoju emisiju o sebi sličnim devojkama "Plavuše od čokolade". Učestvovala je na pijankama ruske nove klase. Davala izjave televiziji tipa: "Ne preporučujem nikome da zaspe pijan sa čizmama Dolce & Gabbana na nogama..." Život je dobrovoljno promenila kad je nastupila na mitingu opoziciji protiv Putina skromno obučena u farmerke.

Posle toga su je skinuli sa svih programa televizije. Policija joj je upala u stan i pronašla preko milion evra u gotovom. Ona nije porekla da je novac njen, nije tvrdila da je podmetnut, nego da nema poverenje u banke i da je svaku kopejku pošteno zaradila i plaćala porez, ali da njen život u Rusiji više nije bezbedan. Ruski mediji su pisali da će preći na neku gruzijsku televiziju.

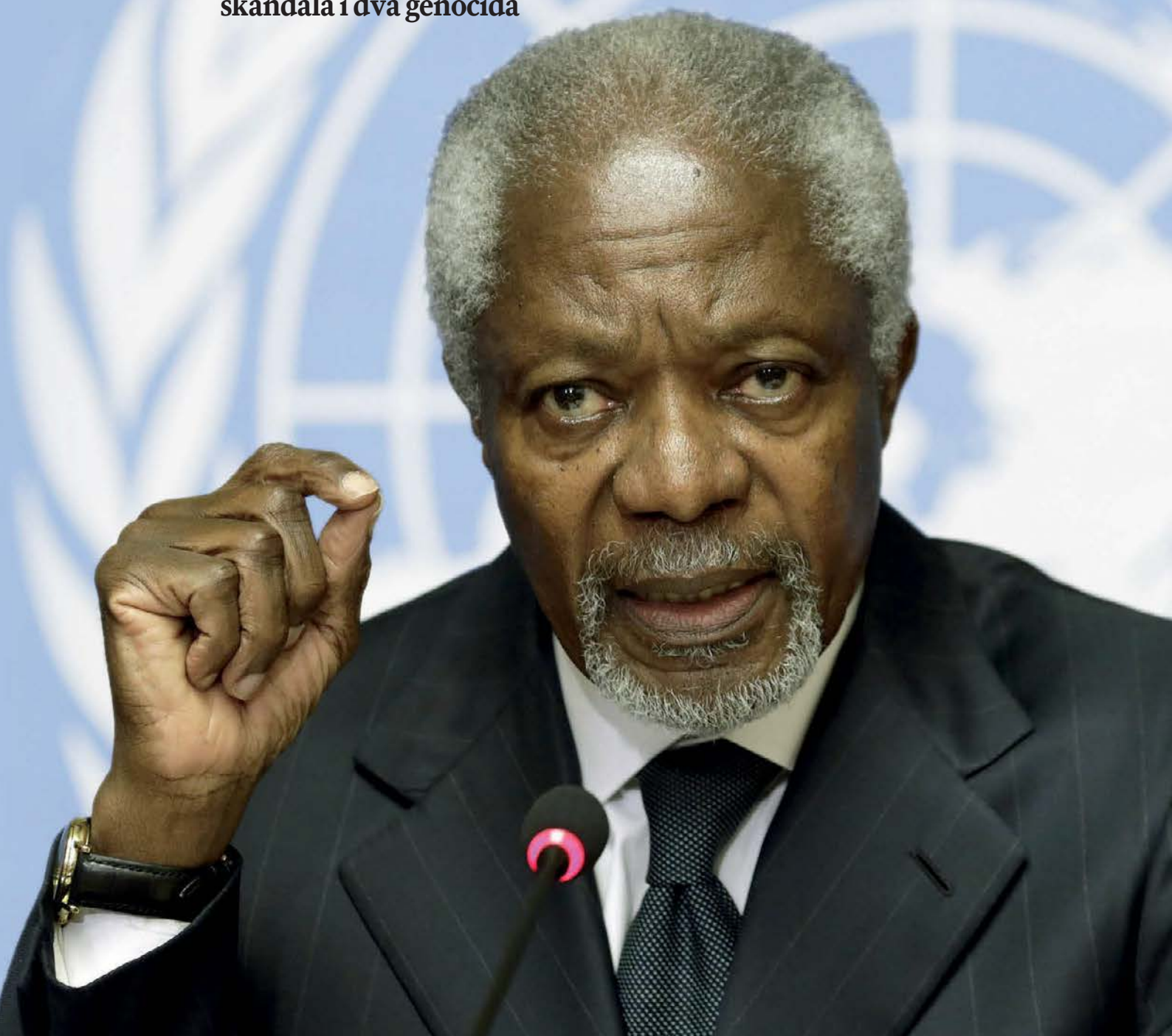
Izgleda da se sudska vlast u Moskvi drži Putinove dijagnoze iz izbornog perioda o tome da su protesti u zimu 2012. predstavljali neuspešan izvoz narandžaste revolucije u Rusiju i "prate trag novca": lider protesta i junak zapadnih medija, bloger i kritičar korupcije u Putinovoj Rusiji Aleksej Navaljni, optužen je za isisavanje oko 320.000 funti iz neke državne firme za eksploataciju drveta za šta je zaprećena kazna od deset godina zatvora. Genadij Gudkov, lider Pravedne Rusije, optužen je da su u njegovoj moskovskoj firmi za zaštitu Oskord licence za nošenje oružja neispravne, da je sakrio profit od nekih projekata, a on sve poriče i kaže da mu smeštaju. Šarolika opoziciona grupa koja je stajala iza protesta protiv Putina trenutno prolazi kroz period sporenja oko koncepta daljeg dejstva i za jesen najavljuje izbore za svog vođu. Bivši KGB-ovac iz ruske ambasade u Londonu u vreme hladnog rata Lebedev, vlasnik listova "Ivning standard" i "Indipendent" u Britaniji i svega i svačega u Rusiji, nakon što su ga u Rusiji optužili za huliganizam, pranje para itd., izjavljuje da će napustiti biznis u Rusiji (Banka nacionalnih rezervi, oko 15 procenata Aeroflota, avio-kompaniju Red vings i poslove u građevinarstvu i agrobiznisu) i prodati opozicioni list "Novaja gazeta" blizak Gorbačovu i pomenutim opozicionim krugovima.

PREDSEDNIČKI EPILOG: Pravnik po vokaciji Putin je u Londonu blago nasmešen otprilike rekao da to što su mlade pankerke uradile nije lepo, ali da su naučile lekciju, te da bi "presuda trebalo da bude blaga", naravno uz opasku da je to sve stvar pravosudnih organa. Dodao je da bi se, na primer, u Izraelu da je ta pank grupa na taj način upala u neki hram "našlo dovoljno snažnih ljudi da im ne dozvoli da otuda izađu", a da bliže, na Kavkazu, u slučaju da su upale u džamiju, "ne bismo mogli da ih spasemo". Mnogi zapadni mediji to Putinovo verbalno popuštanje tumače kao rezultat svetskog pritiska, mada teško da su zapadna medijska halabuka ili Madonin protest u slučaju *Pussy Riota* mogli da utiču na čoveka koga svet ne može da zaobiđe kada je reč o svetskoj ekonomskoj krizi, gasu, nafti, žitu, atomskom razoružavanju, raketnim štitovima, snabdevanju ili povlačenju zapadnih snaga u Avganistanu, o Siriji, iranskim tobožnjim ili stvarnim planovima za izgradnju atomske bombe... ◂

Jovan Hiršl

Od Ruande, preko

Formalno, najveće dostignuće bivšeg generalnog sekretara UN-a Kofija Anana jeste rad na borbi protiv HIV-a i side u zemljama u razvoju, za koji je primio i Nobelovu nagradu za mir 2001. Međutim, njegovu karijeru zapravo su obeležili povremeni parcijalni uspesi, nekoliko skandala i dva genocida

Srebrenice do Sirije

"Svet je pun ludaka kao što sam ja, pa ne treba da vas čudi ako neko odluči da preuzme ovaj posao." Pošto se ovim rečima oprostio od funkcije specijalnog izaslanika Ujedinjenih nacija i Arapske lige za Siriju, Kofi Anan je 2. avgusta 2012. sigurno ubio svaku nadu onih koji su se nadali skorom prestanku krvoprolića u toj zemlji. Tokom neobično emotivnog, skoro ljutitog nastupa, inače vrlo staloženi diplomata najavio je da neće obnoviti mandat koji ističe krajem meseca, a da poziciju napušta zbog nesloge velikih svetskih sila i nedostatka kooperativnosti onih koji su u sirijsku dramu neposredno uključeni.

Iako dolazi u vreme do sada najkrvavijih zločina u Siriji i sasvim nedvosmisleno znači poraz svetske diplomatije, Ananov postupak razumljiv je ne samo u kontekstu globalnih događanja, već možda i u nešto ličnijoj perspektivi. Bivši generalni sekretar UN i dobitnik Nobelove nagrade za mir smatra se jednim od indirektnih krivaca za masakre u Ruandi i Srebrenici. Logično je stoga što, posle umešanosti u najveće zločine kraja XX veka, nikako ne želi učešće u nečemu sličnom.

KARIJERA: Kofi Ata Anan rođen je 8. aprila 1938. u gradu Kumasi u Gani. Potiče iz porodice koja se u toj zemlji smatra aristokratskom, pošto su mu dede i stričevi bili vođe svojih plemena. Kao aristokrata, Anan je dobio dobro obrazovanje: završio je metodističku osnovnu školu (gde je, kako je rekao, naučio da se "ljudska patnja bilo gde, tiče ljudi svagde"), a zatim i fakultet za nauku i tehnologiju – tu je dobio i stipendiju, koja mu je omogućila dalje školovanje u SAD. Studirao je najpre u Minesoti, pa diplomatiju u Ženevi i konačno opet u SAD gde je stekao i titulu u sferi prirodnih nauka.

Prvi Ananov posao bio je u Svetskoj zdravstvenoj organizaciji, gde je od 1962. do 1974. bio zadužen za finansije. Posle toga, sve do osamdesetih godina, živeće u Gani, radeći različite poslove – između ostalog, i u turizmu. No, raniji angažman u SZO preporučiće ga za novi angažman i novu karijeru u Ujedinjenim nacijama: čitavu deceniju tu će obavljati mnoge funkcije, od kojih je sigurno najznačajnija rukovođenje mirovnim operacijama UN od marta 1993. do decembra 1996. U sklopu tog angažmana, od oktobra 1995. do aprila 1996. bio je i specijalni predstavnik generalnog sekretara UN za bivšu Jugoslaviju. Kruna Ananove karijere svakako je funkcija generalnog sekretara UN – pošto dotadašnji generalni sekretar Butros-Butros Gali nije dobio podršku za svoj drugi mandat, Savet bezbednosti UN predložio je Anana i ovaj predlog dobio je podršku Generalne skupštine. Uprkos brojnim problemima i nemirnim vremenima u kojima je radio, funkciju generalnog sekretara obavljao je skoro čitavu deceniju, od 1. januara 1997. do 31. decembra 2006.

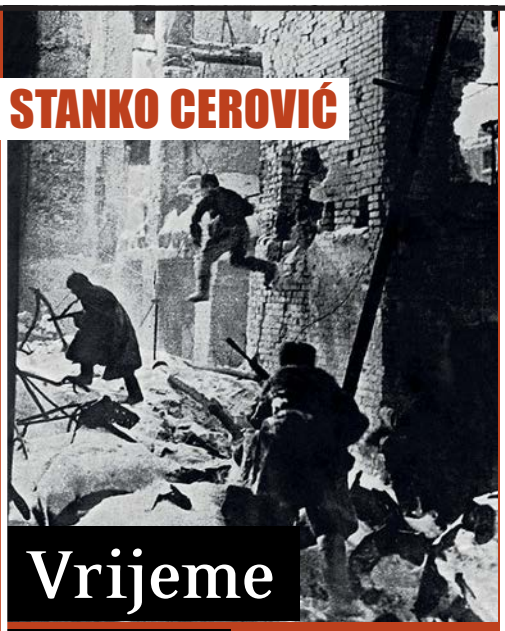
Pošto se vratio u Ganu, Anan je odmah bio viđen kao najozbiljniji kandidat za predsednika te države. Iako od toga nije bilo ništa, bivši generalni sekretar nije sedeo skrštenih ruku. Naprotiv. Funkcije koje je obavljao – one počasne, ali i vrlo konkretne – teško je i nabrojati. Između ostalog, predsedava komitetu za dodelu Mo Ibrahim nagrade za afričke lidere, predsednik je Alijanse za zelenu revoluciju u Africi, član je moćne organizacije Global Elders, rukovodi Globalnim humanitarnim forumom u Ženevi, član je Madridskog kluba i upravnog odbora Fondacije Ujedinjenih nacija. Takođe, Anan je član Afričkog panela za progres, predstavnik Univerziteta Gane, a angažovan je i na Univerzitetu Kolumbija i Nacionalnom univerzitetu Singapura. Pored svega ovoga i članstva u još nekoliko važnih organizacija i komiteta, Kofi Anan osnovao je i sopstvenu fondaciju koja se bavi održivim razvojem i očuvanjem mira.

Početkom ove godine, Anan je imenovan za izaslanika UN-a i Arapske lige za Siriju. Odmah po imenovanju, Anan je predstavio plan u šest tačaka, koji je podrazumevao kako saradnju ljudi "na terenu" tako i mirovni angažman zemalja članica UN. No, od toga, kako je već rečeno, nije bilo ništa.

ZASLUGE I MUKE: Formalno, najveće dostignuće Kofija Anana jeste rad na borbi protiv HIV-a i side u zemljama u razvoju, za koji je – zajedno sa kompletnim Ujedinjenim nacijama – primio i Nobelovu nagradu za mir 2001. Međutim, njegovo predsedavanje generalnom skupštinom UN zapravo su obeležile druge stvari. Što se pozitivnih tiče, tu je između ostalog njegov doprinos smirivanju situacije u Sudanu, veliki angažman u poboljšanju prava žena u muslimanskim zemljama, kao i otvoreno protivljenje politici SAD i Velike Britanije u Iraku: u intervjuu za BBC u septembru 2004, napad na Irak otvoreno je okvalifikovao kao nelegalan i suprotan politici UN. Takođe, suprotstavljao se i iranskom nuklearnom programu i, vrlo aktivno, pokušaju da se u toj zemlji holokaust dovede pod znak pitanja. U zasluge Kofija Anana svakako se ubraja i to što se manje-više otvoreno usprotivio politici SAD prema Ujedinjenim nacijama: on je zapravo podržao svog zamenika Marka Maloha Brauna u tezi da SAD koriste UN u sopstvenim diplomatskim poduhvatima, a suštinski ih ni u čemu ne podržavaju. Iako od ove deklarativne "packe" Sjedinjenim Američkim Državama nije bilo (a nije ni moglo da bude) nikakve konkretne vajde, Ananu je ambasador SAD u UN Džon Bolton objasnio kako je to "najgora greška višeg funkcionera UN koju je ikad video".

Sve ovo, kao i silne Ananove borbe protiv različitih bolesti i kršenja ljudskih prava, ostalo je do dana današnjeg u senci kako skandala tokom njegovog predsedavanja tako i zločina u Ruandi i Srebrenici neposredno pre toga. Što se skandala tiče, najpoznatiji je onaj koji se tiče Ruda Lubersa, visokog komesara UN za izbeglice. Lubersa je u junu 2004. više službenica UN optužilo za seksualno uznemiravanje i zloupotrebu položaja. Internom istragom utvrđeno je da je Lubers zaista odgovoran za seksualno uznemiravanje, ali se nisu pominjale ▸

STANKO CEROVIĆ

Vrijeme je krv

UMJETNIK U CIVILIZACIJI SMRTI

VREME

U izdanju Nedeljnika "Vreme": nova knjiga Stanka Cerovića
Vrijeme je krv – Umjetnik u Civilizaciji Smrti.

Sve što dopire do moga mozga svedoči o vremenu bankrota. Sefovi su prazni. Iskustvo me uči da u takvim okolnostima prvo skidaju skalp pripadnicima moga plemena. Na polici u tvrđavi u Jejlu, Džeronimova lobanja se još nada promjenama. Biće rata. Biće gore nego ikad. Zvijer je ranjena.

Potražite u vašoj knjižari

Distribucija: Krug commerce,
e-mail: krug.avala@sbb.rs
Tel: 011/240-1433

Dr Ristić
dom zdravlja

0–24

01.-31. AVGUST

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

DERMATOLOGIJA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

druge optužbe. Međutim, Anan je u julu iste godine oslobodio Lubersa odgovornosti, konstatujući kako optužbe nisu zakonski verodostojne. Krajem 2004, u godišnjem izveštaju o internim aktivnostima u UN, navedeno je da je Lubers ipak kriv, a kada je taj izveštaj dospeo u štampu, to je postao događaj koji je i te kako urušio Ananov autoritet.

U isto vreme izbio je i skandal u koji je bila umešana čak i Ananova porodica: njegov sin Kodžo osumnjičen je da je primao novac od jedne švajcarske kompanije, kako bi izdejstvovao njen angažman u programu UN "Nafta za hranu". Komisija koja je oformljena na zahtev Kofija Anana utvrdila je da je bilo zloupotreba, ali ne od strane porodice Anan, već izvesnog Benana Sevana, Kipranina koji je četrdeset godina radio u UN: on je u sklopu pomenutog programa navodno radio u korist jedne kompanije. Čitava stvar vrlo brzo je nestala iz svetske štampe, iako je Sevan uporno ponavljao da je on u stvari "žrtveni jarac" iza kojeg su se sakrili drugi igrači.

DVA GENOCIDA: Kofiju Ananu najviše se prebacuje indirektna krivica za zločine u Ruandi 1994, u vreme dok je upravljao mirovnim operacijama UN. Bivši kanadski general Romeo Daler, koji je komandovao snagama UN u toj afričkoj zemlji, tvrdi da je Anan bio previše pasivan i da je ignorisao znake upozorenja da će se dogoditi genocid. U knjizi *Rukovanje sa đavolom: poraz humanosti u Ruandi*, Daler piše da je Anan ignorisao njegove faksove u kojima je zahtevao pristup oružju, da nije dozvoljavao mešanje trupa UN u sukobe i da nije pružio dovoljnu logističku i materijalnu podršku misiji. "Od dobro obaveštenih izvora primio je niz upozorenja da se priprema genocid, čak tri meseca pre nego što je započeo. To je prećutao, kako prema javnosti tako i prema onima koji su bili meta, pošto je znao da to ne bi odgovaralo određenim državama u Savetu bezbednosti. Državama koje, s jedne strane, nisu želele da se mešaju u afričke sukobe, ali koje s druge strane nisu želele ni da budu označene kao posmatrači", naveli su autori peticije koja je kružila internetom pošto je objavljeno da je Anan kandidat za Nobela, pozivajući se pritom na izveštaje UN. Tokom sto dana rata između plemena Hutu i Tutsi u Ruandi je ubijeno skoro milion ljudi, uglavnom Tutsija. Ujedinjene nacije, pa i Kofi Anan, bili su manje-više nemi. Deset godina posle, Anan je priznao: "Mogao sam i trebalo je da učinim više da alarmiram javnost i pružim podršku."

Ananu se može zameriti što oštre reči koristi uglavnom kada je kasno. Tako je tek u svom oproštajnom govoru pozvao SAD da se vrate Trumanovoj multilateralnoj spoljnoj politici i da slede njegov moto da je "odgovornost velikih država da služe ostatku sveta, a ne da njime vladaju"

Sličnu "post festum" mudrost pokazao je i u slučaju Srebrenice. U leto 1995, Anan se protivio upotrebi sile u području Srebrenice, uprkos znacima da će se i tamo dogoditi zločin. Anan je bio i protiv akcije UNPROFOR-a, i protiv akcije holandskog bataljona stacioniranog u Srebrnici, a u danima kada je bilo očigledno šta se događa, nije pristao ni na vazdušnu intervenciju koju su tražili Holanđani. Umesto toga, uporno je zagovarao pregovore s ljudima s kojima se nije ni moglo pregovarati. Četiri godine kasnije, u trenutku kada je Kofi Anan već bio na čelu te institucije, Ujedinjene nacije objavile su izveštaj u kojem se priznaje "delimična odgovornost" za ono što se dogodilo u Srebrenici. Anan je tu naveo da nikada više ne bi trebalo formirati "zone bezbednosti" ukoliko ne postoje adekvatni načini njihove odbrane. Uz ocenu da je Savet bezbednosti trebalo da odobri "mnogo odlučniju i snažniju akciju kako bi se sprečio užas", istakao je da mirovne trupe ne bi trebalo angažovati kada nije proglašeno primirje i kada ne postoji mirovni sporazum. "Još od užasa Drugog svetskog rata, u Evropi nije bilo ovakvog masakra. Tragedija Srebrenice proganjaće našu istoriju zauvek", istakao je Anan u izveštaju.

REČI: Iako je nesumnjivo da UN, pa i Kofi Anan "u paketu" sigurno imaju delimične "zasluge" za masakre u Africi i na Balkanu, za ove slučajeve ipak važi ono što je i inače svima jasno – da je realna moć Ujedinjenih nacija na terenu, tj. ratištima, mnogo manja od moći Vašingtona, Moskve, Berlina i još nekih (zavisno od okolnosti). Možda se u Ruandi i Srebrenici moglo nešto učiniti, ali je vrlo verovatno da bi ubice obavile svoj posao čak i da je Kofi Anan urlao pred kamerama svih svetskih medija – teren za genocid bio je pripremljen znatno ranije, a ozbiljnija vojna sila bila je upravo u rukama onih kojima su ta dva rata i ta dva genocida iz nekih razloga odgovarala. To, ipak, ne znači da se od UN može očekivati jedino da ćute i da se smeškaju – naprotiv, one bi trebalo da budu savest planete, mesto s kojeg se u sav glas, uz nadljudske napore i uprezanje svih potencijala, mora braniti ako ništa drugo, ono bar elementarno ljudsko pravo, pravo na život.

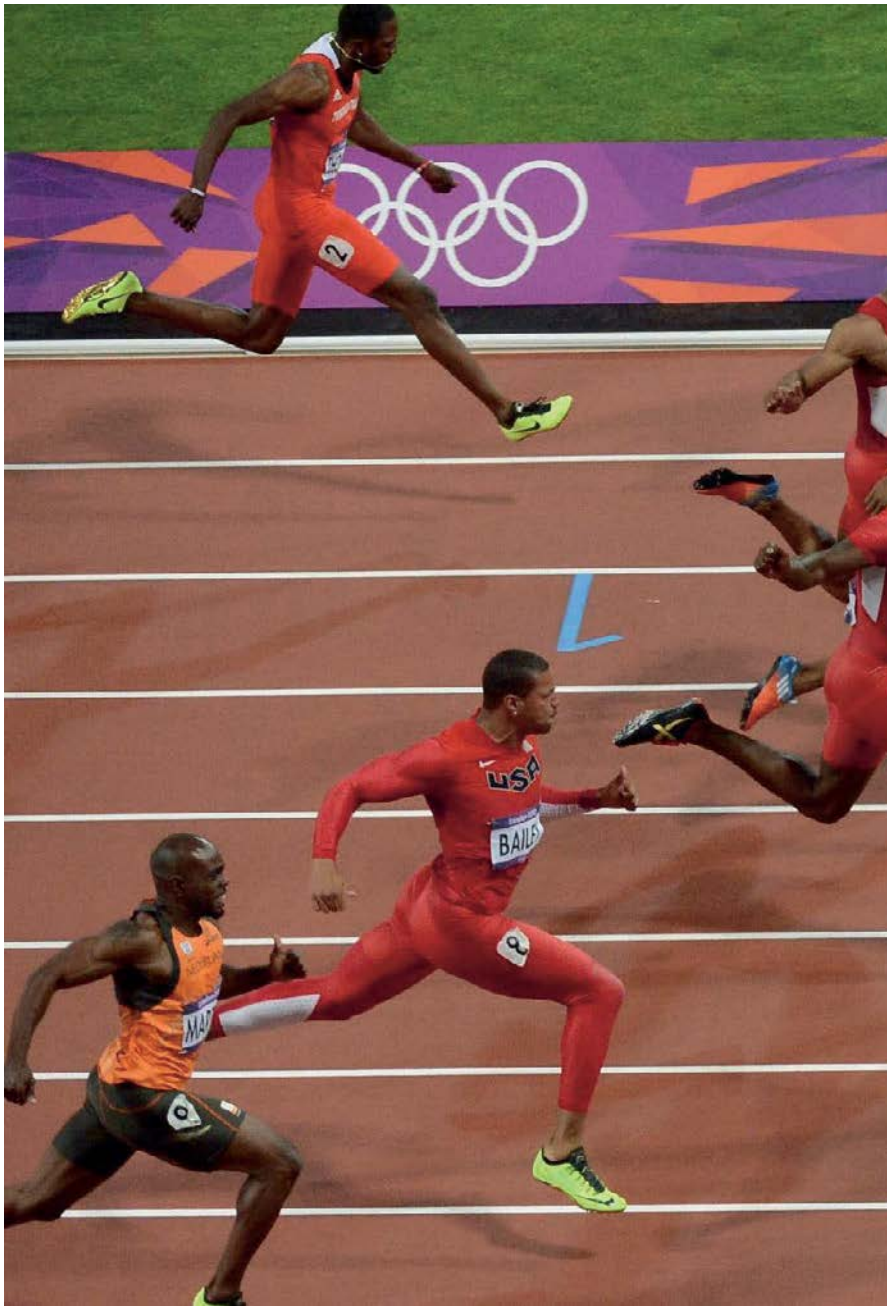
Ananu se stoga ipak može zameriti što oštre reči – koje itekako zna da izgovori – koristi uglavnom kada je za takve reči kasno. To je možda najočiglednije bilo prilikom njegovog odlaska s funkcije generalnog sekretara. U oproštajnom govoru održanom 11. decembra 2006. u Predsedničkoj biblioteci Harija Trumana u Mizuriju pozvao je Sjedinjene Američke Države da se vrate Trumanovoj multilateralnoj spoljnoj politici i da slede njegov moto da je "odgovornost velikih država da služe ostatku sveta, a ne da njime vladaju". Slična se stvar dogodila i ovih dana, kada je napustio funkciju izaslanika za Siriju. Iako je već mesecima jasno da se preko leđa (ili, mnogo konkretnije – preko grobova) ljudi u Siriji prelamaju interesi drugih država, Anan je o tome oštro progovorio tek prilikom odlaska. "U trenucima kada nam je neophodno – kada je ljudima u Siriji neophodno da delujemo, članice Saveta bezbednosti međusobno se prepucavaju i sukobljavaju", istakao je Anan obraćajući se novinarima u Ženevi. "Ne mogu ja kao izaslanik želeti mir više nego što to žele neposredni učesnici, više nego Savet bezbednosti ili međunarodna zajednica. Moj glavni cilj od početka bio je narod Sirije. Sirija još uvek može da bude pošteđena najgorih zločina, ali samo ukoliko međunarodna zajednica pokaže hrabrost i vođstvo neophodno da bi se prevazišli pojedinačni državni interesi, sve u interesu građana Sirije."

Šteta, dakle, što Anan ovako nije ranije progovorio. Još je veća šteta, međutim, što ga ni sada zapravo nisu čuli oni kojima su njegove reči namenjene, a koji upravljaju ne samo sudbinom Sirije, već i čitave planete. Kakve su ideje u njihovim glavama i kako će se to odraziti na nesrećne Sirijce, nije tema ove priče. Ono što je ovde važno jeste da neka buduća Ruanda ili Srebrenica sigurno neće ići na dušu Kofija Anana. A i da njegova karijera sigurno neće trpeti zbog ove ostavke. Zapravo, pravo je čudo kako je – pored silnih funkcija koje ima – uopšte i mogao da se pozabavi Sirijom. ◂

Tamara Skrozza

Olimpijske igre (3)

Superbrend i

Krajem prošle nedelje, nekoliko dana pre nego što je Stiven Morisi uporedio "patriotsko" olimpijsko izveštavanje britanskih slobodnih medija sa propagandom u Nemačkoj 1939. uz opasku da se "London sigurno afirmisao kao superbrend, ali ostatak Engleske tone u beznađe i besperspektivnost a posledice ekonomske katastrofe osećaju se na svakom koraku", pojavili su se glasovi da olimpijska slika glavnog grada Ujedinjenog Kraljevstva nije tako idilična kako se ispočetka činilo

Početak završne nedelje 30. Letnjih olimpijskih igara u Londonu protekao je u znaku najveće sportske zvezde današnjice, Jamajkanca Juseina Bolta, koji je u nedelju uveče potukao sve rekorde gledanosti. Otkad postoji BBC, trku na sto metara u kojoj je Bolt uz osvojeno zlato postavio i novi olimpijski rekord pratilo je oko 20 miliona građana Velike Britanije, duplo više nego što ih je istog dana uz mali ekran dočekalo da vidi kako Endi Mari (konačno) razvaljuje Rodžera Federera u finalu na teniskim terenima u Vimbldonu. Iako je pobedom nad Novakom Đokovićem u polufinalu i ponižavanjem Federera u finalu olimpijskog teniskog turnira, kao i naknadnim osvajanjem srebrne medalje u dublu, Endi Marej postao nesumnjivo najpopularniji sportista u Ujedinjenom Kraljevstvu, počasno mesto na

patriotska propaganda

CAR CAREVA: Jusein Bolt, 100 m

naslovnim stranicama gotovo svih novina i u ponedeljak i u utorak pripalo je prvom jamajkanskom superstaru posle Boba Marlija.

Jusein Bolt bio je na neki način najveća zvezda u nedelju uveče i u Srpskom klubu u Patniju, gde se te večeri proslavljala 100. olimpijska medalja Srbije. Nakon oficijelnog dela, u kome su akreditovani srpski novinari imali priliku da intervjuišu Ivanu Maksimović i mnoge članove srpskog olimpijskog tima, usledio je koktel u ležernoj atmosferi Veslačkog kluba "London". Tu su u ukusu domaćeg piva (ne navodimo ime brenda, nema besplatne reklame) i "nabadalica na čačkalicu" uživali sportisti, članovi Olimpijskog komiteta Srbije, domaći i poneki strani novinar i nekoliko Srba žitelja Londona. Kao što to obično biva, najbolji deo žurke odigravao se na velikoj terasi pogledom na Temzu, jedinom prostoru gde je dozvoljeno pušenje.

A onda se neko pojavio na ulazu terase i rekao da počinje Boltova trka. Svi su se kao po komandi u roku od nekoliko sekundi nacrtali u velikoj sali kluba ispred ogromnog plazma televizijskog ekrana, od predsednika Olimpijskog komiteta Vlade Divca do slučajnih prolaznika. Snalažljiviji gosti Srpskog kluba zauzeli su mesta ispred ekrana u manjim prostorijama, gde su istorijsku trku mogli pratiti iz sedećeg položaja. A u velikoj sali, dok su se Bolt i ostali sprinteri pripremali za start, gotovo da je prestala svaka komunikacija, trka je praćena navijanjem, gromoglasnim aplauzom i, na kraju, komentarima tipa "stvarno je car". Posle još jednog, očekivanog zlata jamajkanskog superstara, Jusein Bolt je postao jedina tema razgovora u Srpskom klubu. Svi prethodni razgovori u rasponu tema od smeštaja u Londonu, cena, mesta za šoping, razmatranja o smislu života u otadžbini i dijaspori, formiranja nove vlade Srbije i komentara na dolazak Ivice Dačića u London krajem ove nedelje, stavljeni su *ad acta*. Po završetku prenosa trke sa razglasa Srpskog kluba odjeknuli su Partibrejkersi: "Hoću da znam", usledio je "Krug" Ekatarine velike.

BOLT MEĐU SVOJIMA: S druge strane, izgleda da je Boltov trijumf najmanje proslavljen tamo gde se očekivalo da će biti najveće slavlje. U Noting hilu – naselju širom sveta poznatom i pre istoimene holivudske limunade, pre svega po Portobelo marketu, drugom najvećem afrokaripskom karnevalu u svetu koji su pre više od pola veka osnovali doseljenici sa Trinidada i Jamajke i mestu na kome su se sredinom sedamdesetih mešali pank i rege i gde su se sretali i družili Bob Marli i članovi grupe Kleš – nikakvog posebnog slavlja nije bilo. Kao i u drugim delovima Londona u ponedeljak i u utorak, u prolazu se moglo čuti da je tema ►

Čudo zvano Jusein

"U onom filmu 'Ja, Petko' (Man Friday, 1975) engleski brodolomnik i džentlmen Robinson Kruso (Piter O'Tul) od pusta vremena na pustom ostrvu uči Petka (Ričard Raundtri) vrednostima civilizovanog života, u čijim temeljima leži i plemenito takmičenje, sport.
Oni se, elem, utrkuju: Robinson ulaže poslednje snage dok Petko nekako trčucka oko njega, maše rukama, skakuće na jednoj nozi, malo licem, malo dupetom okrenut cilju i, naravno, Robinson proglašava svoju pobedu:
'Trčao sam brže.'
'Ali, ja sam trčao lepše', odgovara Petko.
Pekinško finale trke na 100 m 2008. godine pomalo je ličilo na opisanu scenu, mada je u ovom filmu 'Petko' stvarno prvi prošao kroz cilj. 'Na pola staze video sam ga kako koči, a nisam mogao da ga stignem', rekao je, navodno, neki od učesnika trke.
Jamajkanac Jusein Bolt pokazao je ljudsko lice takmičenja, a predsednik Međunarodnog olimpijskog komiteta Žak Rog odglumio je u ovom filmu Robinsona. Učtivo mu je, kao pravi džentlmen i *sportsman*, zamerio što je svojom radošću još pre kraja trke možda nipodaštavao protivnike.
Sprinteri su ovu primedbu listom odbacili i, koliko je poznato, niko od njih Boltu nije zamerio što je 'trčao lepše'".
Ovako smo pisali o Boltovoj fantastičnoj pobedi na Olimpijadi u Pekingu pre četiri godine. U Londonu Boltova pobeda u trci na 100 metara možda nije bila tako očigledno superiorna, ali čak ni s njegovim nešto sporijim startom niko nije mogao da ga ugrozi.
Jusein Bolt (26, rođen 1986) drži svetski rekord na 100 (9,58 s) i 200 metara (19,19 s). Prvi je sportista koji je na istim olimpijskim igrama oborio oba svetska rekorda u sprintu, prvi koji je posle Karla Luisa u Los Anđelesu 1984. na istim igrama pobedio na obe trke i, povrh svega, drži svetski juniorski rekord na 200 metara (19,93 s).

broj jedan Bolt, a tema broj dva Endi Mari, ali ni na malim prodavnicama i ugostiteljskim objektima poznatim po jamajkanskom šmeku u kraju nisu se mogle videti okačene zastave Jamajke.

Da Jamajkanci sa Noting hila ipak nisu iskulirali Bolta videlo se i u čuvenoj prodavnici "People's Sound Record Shop" specijalizovanoj za prodaju ploča i diskova ska, rok stedi, rege, dab, soul i još kojekakvih vrsta crnačke muzike. Menadžer šopa, lokalna legenda od nekih šezdesetak godina i stotinak kila, od kojih najmanje pet otpada na jako duge i sede dredove skupljene ispod rastafarijanske kape, jako crne puti i nebeskoplavih očiju, ubacio je televizor nasred radnje u kojoj se od ponedeljka mogu gledati i olimpijska takmičenja. Čoveku koji ne voli da se slika sa turistima i da se predstavlja imenom i prezimenom, ali će vas bez problema pustiti da satima razgledate ploče i diskove a da ništa ne kupite, u kraju poznat i kao mrgud koji se gotovo nikada ne smeje, zaigrao bi osmeh pri svakom pomenu Bolta, potom bi podigao palčeve desne ruke uvis uz obavezno: "Cool, man".

LEPOTA POBEDE: Ivana Maksimović...

Ovaj čuvar crnačkog muzičkog blaga i tradicije u delu Londona u kome je Bob Marli posle bekstva sa Jamajke stekao titulu "prvog superstara Trećeg sveta" kaže da "People's Sound Record Shop" postoji od 1981, da on u njemu radi od 1988. godine i da se još uvek dobro seća sedamdesetih, vremena kad je Bob Marli živeo iza jednog, a snimao legendarni album *Exodus* u studiju iza drugog ćoška. Kaže da nije bilo slavlja Boltovog olimpijskog zlata i novog olimpijskog rekorda jer ih je Bolt odavno navikao na takve sitnice. "Biće prilike za slavlje u vreme Karnevala u poslednjoj nedelji avgusta, ali i početkom septembra, kad će se organizovati trodnevna proslava pedesetogodišnjice jamajkanske nezavisnosti", kaže poklanjajući flajer sa programom proslave.

Da ne bude zabune, London je suviše velik grad da bi se moglo govoriti o nekakvom njegovom jedinstvenom olimpijskom duhu. U gradu za koji se kaže da je nastao kao nekakva vrsta koalicije gradića, spajanjem manjih gradova, današnjih kvartova, možete naići na potpune kontraste sa dve strane iste ulice. Uz to, svaki kvart ima neki svoj poseban šmek, tako da su se i oni koji su danima bili nezadovoljni organizacijom života i rada za vreme Igara otkrivanjem nekih novih, manje-više nepoznatih kvartova zaljubili u glavni grad Ujedinjenog Kraljevstva. Zbog svega toga, nije teško naići i na delove grada u kojima – ako se tu zadesite od 27. jula do 12. avgusta 2012. godine – nećete imati pojma da se u Londonu održavaju Olimpijske igre.

U naselju Golders Grin na severu Londona, smeštenom na teritoriji treće i četvrte metro zone, putniku namerniku po izlasku iz metroa ne bi palo na pamet da se našao u glavnom gradu Velike Britanije. Na prvi pogled je jasno da je reč o bogataškom kraju sa kućama i imanjima veličine i napucanosti kao na Dedinju, s tim što je preovlađujuća viktorijanska arhitektura dokaz da se nalazite na teritoriji Engleske. U predvečerje, kad su ulice u većini londonskih kvartova pune ljudi, u Golders Grinu retko ćete naići na živog čoveka. A i kad naiđete, doživećete šok jer su žitelji ovog mesta uglavnom Jevreji sa tradicionalnim frizurama i kapicama, odeveni po najnovijoj japijevskoj modi. Iako imidžom stanovnici ovog dela grada pre podsećaju na jevrejske ekstremiste iz Jerusalima nego na japije iz Londona, ljubazno će pružiti svaku traženu informaciju putniku namerniku. Interesantno je da za sat

Njegova sportska biografija obuhvata i to da je kao petnaestogodišnjak (2001) već osvajao srebrne medalje na srednjoškolskim i regionalnim trkama na 200 i 400 metara. Na najveću atletsku scenu stupa 2002, na svetskom juniorskom prvenstvu: kao najmlađi takmičar osvaja zlatnu u trci na 200 m i dve srebrne medalje kao član jamajkanske štafete. Dve godine kasnije postao je prvi junior koji je 200 metara istrčao za manje od 20 sekundi.

Povrede su ga koštale dve mršave godine, pre no što će na atletskom gran priju u Lozani 2006. istrčati sopstveni rekord na 200 metara: 19,88 sekundi. Na Svetskom prvenstvu u Osaki (2007) osvaja srebrnu medalju na 200 metara. Onda dolazi olimpijska 2008: Jusein Bolt u maju ruši svetski rekord na 100 m s rezultatom 9,72 s. Na Olimpijskim igrama u Pekingu ruši svetske rekorde i osvaja zlatne medalje u trkama na 100 i 200 metara i štafeti 4X100 u kojoj Jamajka sa 37,10 s obora svetski rekord star 15 godina. Neverovatnu seriju rekorda nastaviće na atletskom svetskom prvenstvu 2009. u Berlinu, gde je postavio svetske rekorde na 100 metara – 9,58 s i na 200 metara – 19,19 s.

Trka na 100 metara oduvek je jedan od vrhunaca olimpijskih igara – za ovu londonsku procenjuje se da ju je gledalo više od milijardu ljudi.

Jusein Bolt je istrčao drugo najbrže vreme u istoriji, ali i najbrže vreme olimpijskih igara: 9,63 sekunde, dvanaest stotinki brže od Johana Blejka, koji mu je zemljak Jamajkanac, takmac i sparing partner. Još četiri stotinke sekunde duže trčao je Amerikanac Džastin Getlin, osvajač bronzane medalje.

Bolt će ove nedelje pokušati da odbrani i olimpijsku zlatnu medalju na 200 metara, što bi, ako uspe, predstavljalo podvig bez presedana.

Aleksandar Ćirić

... i vaterpolisti Fotografije: REUTERS

i po šetnje po Golders Grinu izveštač "Vremena" nije primetio nijedno olimpijsko obeležje.

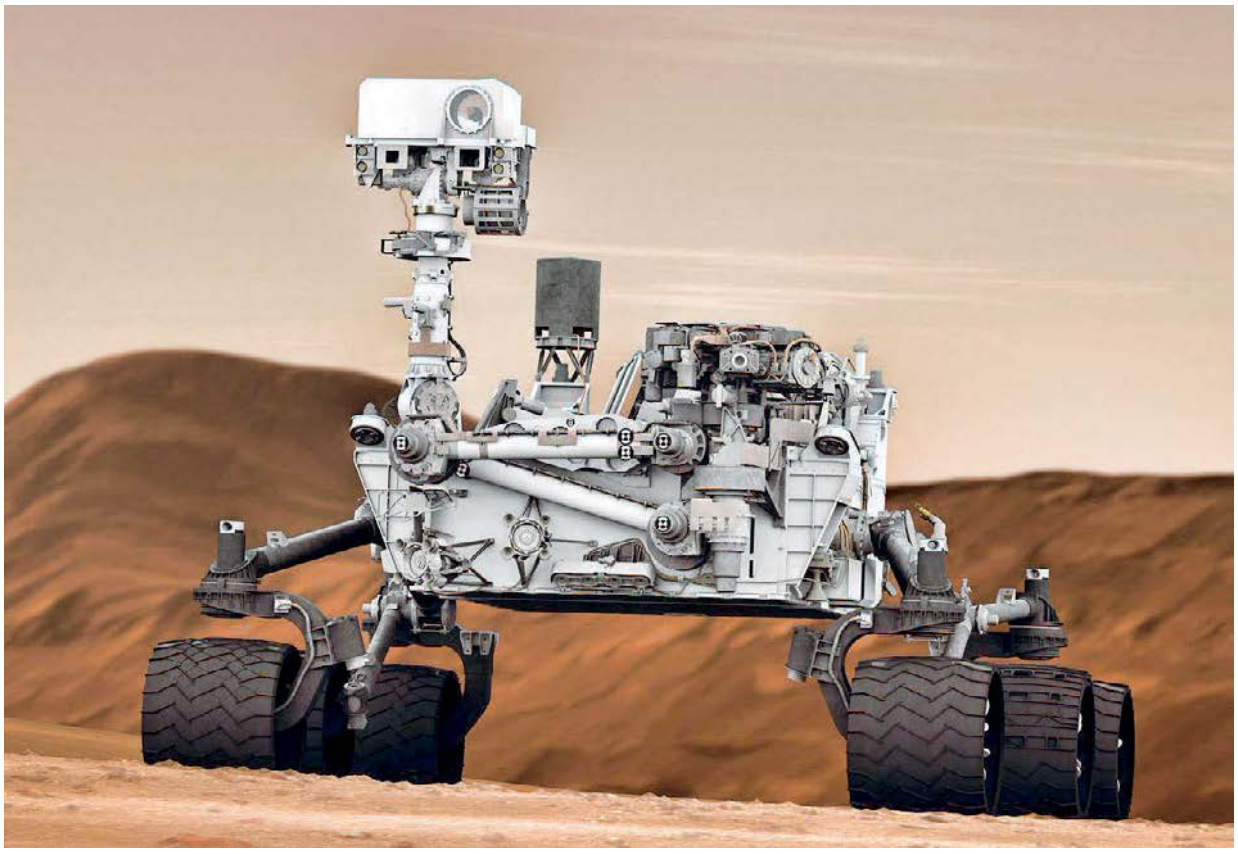
SUPERBREND: Inače, još krajem prošle nedelje, nekoliko dana pre nego što je Stiven Morisi uporedio "patriotsko" olimpijsko izveštavanje britanskih slobodnih medija sa propagandom u Nemačkoj 1939, uz opasku da se "London sigurno afirmisao kao super-brend, ali ostatak Engleske tone u beznađe i besperspektivnost a posledice ekonomske katastrofe osećaju se na svakom koraku", pojavili su se glasovi da olimpijska slika glavnog grada Ujedinjenog Kraljevstva nije tako idilična kako se ispočetka činilo. Kako to obično biva u kapitalističkim društvima, a ovde je reč o najstarijem takvom, prvi disonantni tonovi stigli su iz sveta biznisa. Naime, dok su trgovci u tržnom centru "Vestfild Stratford", smeštenom tik uz olimpijska borilišta, doneli odluku da će, zbog preopterećenosti, dozvoljavati šoping samo mušterijama sa kupljenim kartama za takmičenja, u drugim delovima grada, uključujući i turistima uvek nakrcani centar, stigle su pritužbe na pad prometa.

U samom centru gradu od početka Olimpijskih igara znatno je manje ljudi nego pre ceremonije otvaranja, saobraćajna agonija koja je već godinama deo folklora više nije tema iz jednostavnog razloga što je – nema. S druge strane, ugostitelji i trgovci su se žalili da im je znatno opao promet i da olimpijski turisti nemaju želju da zalaze u centar, što zbog nezainteresovanosti, što od straha da će danima ostati zaglavljeni u saobraćajnom košmaru. Pojedini komentatori pokušali su da spuste loptu objašnjavajući da je upravo zbog toga sada idealno vreme da se obiđu muzeji i galerije poznati po gužvama i da se brzo i jednostavno dođe do ulaznica za pozorišne predstave na koje se obično čeka po šest meseci.

Važnu ulogu, ako je reč o olimpijskom šmeku britanske prestonice 2012. godine, igra i tradicionalno promenjivo englesko vreme. Kad je sunčan dan, grad je pun veselih navijača okićenih nacionalnim zastavama, dok već idućeg dana kad padnu kiše i temperature isprazne se do juče prepune ulice na putevima do olimpijskih borilišta. Primera radi, u Hajd parku, kad je sunčan dan, ispred gigantskih video-bimova okupi se nekoliko hiljada ljudi svih uzrasta, od lokalnih frikova do navijača većine poznatih i nepoznatih zemalja koje učestvuju na Igrama, među kojima, naravno, dominiraju pristalice GB tima. Međutim, kišnih dana – u poslednjih nekoliko dana smenjuju se kiša i sunce – malo ko se usudi i da prošeta najvećim londonskim parkom.

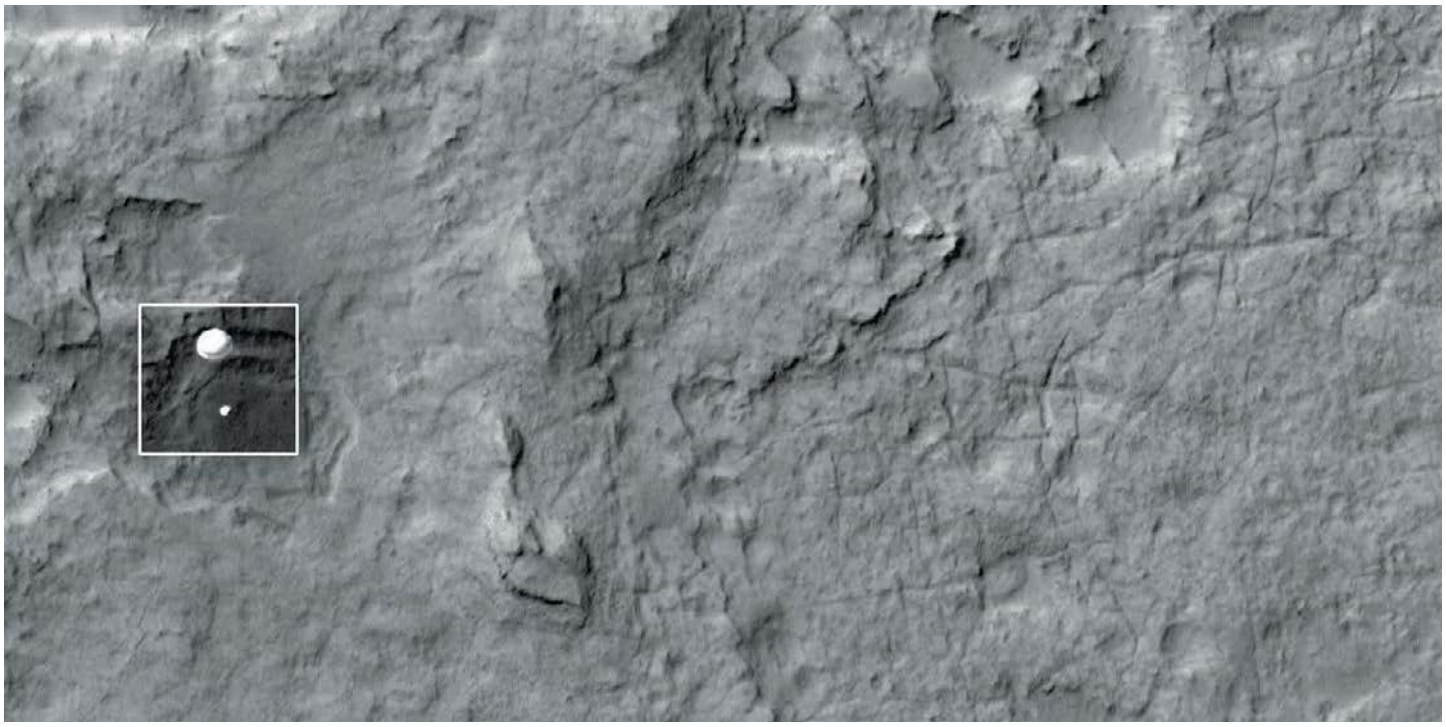
Volonter koji je za vikend po Hajd parku delio liflete sa programom "Exibition Road Show", besplatne kulturne manifestacije organizovane u istoimenoj ulici smeštenoj vrlo blizu jednom od ulaza u Park, kaže da je u subotu, kad je bio sunčan dan, za manje od sata razdelio vreću propagandnog materijala. "Našao sam se na mestu gde se nalaze veliki video-bimovi. Gotovo svi ljudi kojima sam prišao uzeli su materijal, zahvalili i nastavili da gledaju trku na ekranima. Posao koji je trebalo da završim do tri po podne bio je gotov pre podneva. U nedelju je padala jaka kiša, pa nismo mogli ni da izađemo na ulicu. Kad se stišala i kad smo izašli, gotovo da nije bilo ljudi, a stajali smo na izlazu iz Hajd parka gde ih je uvek bilo mnogo. Zajedno sa drugaricom, za četiri sata nisam uspeo da podelimo ni polovinu vreće", kaže. ◂

Vladimir Sudar

Radoznalost na Marsu

“Osam godina su radili na ovom zadatku i na kraju su se spustili na Mars tačno u minut”. U IT-svetu gde projekti rutinski kasne a nekih 30-40 odsto nikad se i ne završi ovo je uspeh vredan poštovanja. Razumljiva je radost koju su u trenutku uspeha osećali inženjeri koji su učestvovali u razradi čitavog koncepta. Migel San Martin, jedan od njih, kaže: “Godinama smo se spremali za najgore, nije lako zaboraviti na taj strah. Ali to je ono što mi inženjeri radimo: činimo da nemoguće postane moguće.” Naravno, prava avantura tek počinje. Kako kaže direktor misije Majk Votkins: “Došli smo ovde ne da bismo sleteli i time se hvalili već da bismo vozili po Marsu i bavili se naukom, kompleksnom, uzbudljivom i lepom”

DIREKTAN PRENOS: Snimak spuštanja, iščekivanje u komandnom centru i tegla kikirikija protiv uroka

Foto: Reuters & NASA

U danima kada su junaci Olimpijskih igara u Londonu ispunili sav medijski prostor, jedan kosmički robot postao je, makar nakratko, poznatiji i popularniji od kralja sprinta Juseina Bolta. Svi sportski elementi bili su tu: drama, iščekivanje, neizvesne prognoze, težak protivnik... U kontroli leta otvorena je i kutija kikirikija, ne zbog paralele sa sportom već iz čistog sujeverja – od kada je neko prvi put doneo grickalice u komandnu sobu, sve ide kao po loju. Izostalo je samo pivo... Barem do trenutka slavlja.

A slavlje je počelo u ponedeljak 6. avgusta oko pola osam ujutru po srednjosrpskom vremenu kada je sonda "Kjuriositi" (poetska zamena za puno ime *"Mars Science Laboratory"* ili MSL), uspešno okončala svoj višemesečni let kroz kosmos i meko se spustila na površinu crvene planete. "Sve što se zaputi ka Marsu ili se slupa, ili izgori ili jednostavno – nestane", kaže jedna stara izreka koje se sa gorčinom priseća-ju i Amerikanci i Rusi. Marsovci i dalje vode, ali su u ovom meču koji će trajati i nakon Olimpijade Zemljani postigli još jedan gol.

Američki predsednik Barak Obama oglasio se ubrzo nakon potvrde o uspešnom prizemljenju i u kratkom saopštenju istakao da će se Amerika još dugo ponositi ovim tehnološkim poduhvatom: "Zahvaljujući našoj inventivnosti i upornosti pokazali smo da smo sposobni da rešavamo i naizgled nerešive probleme. Večerašnji uspeh nas podseća da naš prestiž, ne samo u kosmosu već i ovde na Zemlji, da naša ekonomija na kojoj nam zavidi čitav svet zavisi pre svega od kontinuiranog, mudrog investiranja u tehnologiju i fundamentalna naučna istraživanja." Još rečitiji bio je direktor NASA Čarls Bolden: "Točkovi 'Kjuriositija' danas su na Marsu počeli da trasiraju stazu po kojoj će sutra hodati astronauti." Ipak, na pitanje šta će doneti naredni letovi na Mars, šef NASA kaže: "Da budem iskren, nemam pojma." Pomalo je apsurdno da NASA u trenutku jednog od svojih najvećih trijumfa nema dovoljno sredstava i jasan plan za dalje istraživanje crvene planete.

Sve je to u trenutku velikog nacionalnog trijumfa gurnuto u drugi plan. Odjednom je oživela i vizija predsednika Obame koji i dalje

Sedam minuta pakla

Ovako su Amerikanci, s malom dozom preterivanja zarad pojačane medijske pažnje, nazvali poslednju fazu leta "Kjuriositija" i njegovo spuštanje na Mars. Nije bilo prethodnih pokušaja niti generalne probe, kreiran je jedan potpuno novi koncept prizemljenja koji je morao da uspe iz prve. Ideja se rodila krajem prošlog veka, nakon dva uzastopna američka neuspeha, u vreme kada niko nije imao rešenje kako da jednu supermasivnu sondu meko spusti na Mars. Uz to, čitav proces mora da se odvija automatski: rastojanje između Zemlje i Marsa jednostavno je preveliko da bi se spuštanjem moglo upravljati u realnom vremenu komandama sa Zemlje.

Tri prethodna rovera NASA je uspešno spustila na Mars korišćenjem naduvanih jastuka koji su, kao džinovska malina, sa svih strana štitili sondu od oštećenja. Kada bi se ceo ansambl posle nekoliko odskoka smirio na površini Marsa, jastuci bi se izduvali a rover postao slobodan. Međutim, u slučaju "Kjuriositija" ovakav metod bio je neizvodljiv zbog njegove neuporedivo veće težine (nijedan vazdušni jastuk ne bi izdržao rover težak čitavu tonu). Zato je napravljeno novo tehnološko rešenje koje je u svakom pogledu bio revolucionarno...

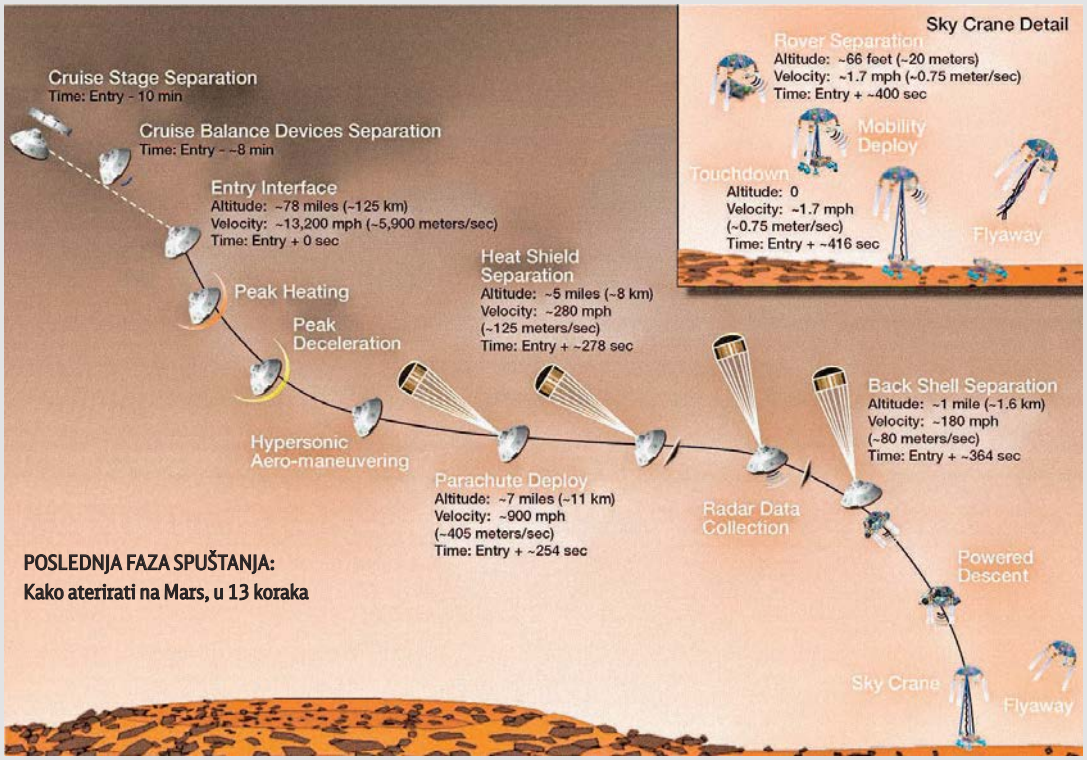
Sedam minuta pakla počinju ulaskom sonde u Marsovu atmosferu, na visini od oko 130 km. Iako je atmosfera Marsa veoma retka, usled velikih brzina (6 km/sec) dolazi do jakog aerodinamičkog zagrevanja (preko 2000 °C) i oslobađanja toplote koju u najvećoj meri apsorbuje termički štit.

Kada je brzina letelice značajno smanjena, na visi od 11 km otvara se gigantski supersonični padobran prečnika 16 m (najveći konstruisani do sada) koji dodatno smanjuje brzinu leta. Pola minuta kasnije odbacuje se donji termički štit, aktivira se radar koji meri rastojanje letelice od tla i set video kamera koje kontinuirano snimaju teren ispod sebe. Na visini od 1500 metara odbacuje se i padobran i aktivira tzv. nebeski kran, leteća platforma sa sopstvenim raketnim pogonom ispod koje se spakovan nalazi "Kjuriositi".

Nebeski kran je pravo malo čudo tehnike, do sada neviđeno u kosmičkim istraživanjima. Zahvaljujući ovoj lebdećoj dizalici, spuštanje na Mars preraslo je u pravi holivudski spektakl. Kran ima zadatak da pomoću svojih osam retroraketa, svede brzinu kompozicije praktično na nulu a onda, sa dvadesetak metara visine, pomoću konopaca spusti "Kjuriositi" na tle. Paralelno s tim, "Kjuriositi" rasklapa svoje točkove koji će mu u trenutku prizemljenja poslužiti kao stajni trap. Kada je dodir sa površinom potvrđen, pirotehnika prekida sajle i kran napušta sondu da bi se, konačno, slupao o površinu Marsa na sigurnom rastojanju. I sve to bez ijedne komande i intervencije sa strane.

"Kjuriositi" se spustio na površinu Marsa tačno onako kako je bilo i planirano, praktično bez incidenta. Prvi novinski komentari mogli su se svesti samo na jednu reč: neverovatno. Satnica je bila tako precizno isplanirana da je MRO (satelit u orbiti iznad Marsa) uspeo da snimi i sam trenutak kada se sonda s raširenim padobranom nalazila nadomak površine Marsa. Dan kasnije NASA je publikovala još spektakularniji dvominutni film niske rezolucije snimljen okom "Kjuriositija" na kojem su zabeleženi poslednji trenuci leta (naknadno će biti objavljen i snimak u najboljem kvalitetu). Nakon 570 miliona kilometara i deset meseci leta kroz kosmos, "Kjuriositi" se spustio kad treba i gde treba, u krater Gejl nadomak Maunt šarpa, odstupivši od zacrtane tačke prizemljenja za manje od dva kilometra.

Neverovatno, zar ne.

POSLEDNJA FAZA SPUŠTANJA:
Kako aterirati na Mars, u 13 koraka

veruje da će američki astronauti posetiti Mars sredinom tridesetih godina ovog veka. Čak se i činjenica da su im CERN i Evropa "ukrali" Higsov bozon takoreći ispred nosa nekako lakše podnosi.

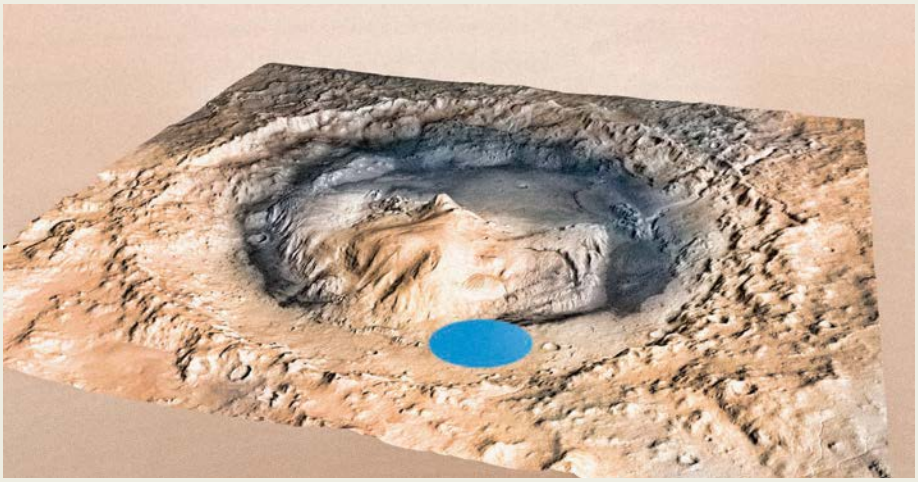
SKUPA RADOZNALOST: "Kjuriositi" predstavlja najveću i najkomplikovaniju mobilnu hemijsko-geološku laboratoriju koja se ikad našla u Sunčevom sistemu. Suštinski, "Kjuriositi" nastavlja stazom koji su trasirala njegova tri uspešna prethodnika, roveri "Patfajnder" (1997), "Spirit" i "Oportjuniti" (2004). Poslednji od njih i dalje je aktivan na Marsovoj površini iako je njegov projektovan životni vek bio svega tri meseca. Autor ovog teksta je, igrom slučaja, svoju novinarsku karijeru u "Vremenu" započeo upravo tekstom o prvom roveru koji se spustio na površinu Marsa pre 15 godina. U to vreme bio je to veliki i smeo poduhvat ali ni izbliza tako složen i skup kao ovaj poslednji. Jer, razlike se primećuju na prvi pogled: u odnosu na svoje čuvene "pretke", "Kjuriositi" je pravi kolos veličine automobila. Težak je skoro čitavu tonu, ima tri metra u prečniku, a sa rasklopljenim osmatračkim "jarbolom" na vrhu ima pregled terena jednog dvometraša. Ogroman korak napred u odnosu na "Patfajnder" koji je po konstrukciji i dimenzijama više podsećao na skejtbord nego na naučnu opservatoriju.

U projekat je do sada uloženo 2,5 milijardi dolara a biće potrebna i dodatna sredstva za finansiranje svakodnevnih operacija tokom naredne dve godine koliko minimalno "Kjuriositi" treba da traje. Nije mnogo, rekli bi stručnjaci za srpski budžetski deficit, ovdašnji ministri operišu s mnogo većim brojkama. Pa opet, za američkog poreskog obveznika koji ima nezgodnu narav i naopaku naviku da se interesuje za svaki dolar koji mu država otme, ovo je priličan novac. Za te pare rover je napunjen skupocenom naučnom opremom pomoću koje može da analizira uzorke tla, stena i atmosfere, bilo sa odstojanja pomoću lasera i detektora, bilo u internim hemijskim laboratorijama. Na vozilu se nalazi i 17 kamera različite namene: od mikroskopa i spektrometara, preko kamera koje služe za izbegavanje prepreka do stereoskopskih kamera visoke rezolucije za panoramsko snimanje terena. (Samo dva megapiksela? Da! Nisu bitni megapikseli, nego ukupan kvalitet snimka.)

Dok su prethodni roveri koristili solarne panele kao izvor energije potrebne za kretanje, punjenje baterija, rad opreme i grejanje unutrašnjosti (i samim tim imali probleme tokom noći, zime ili peščanih oluja), "Kjuriositi" koristi radio-izotopski generator u kome se električna energija (nekih 100W) stvara iz toplote nastale radioaktivnim raspadom plutonijuma. Ovakvi generatori su skupi ali po pravilu veoma pouzdani (jedan takav već 35 godina obezbeđuje energiju za još uvek aktivni "Vojadžer 1"). Rover ima i dva redundantna kompjutera čije su nominalne specifikacije slabije od većine pametnih telefona (procesor na 200MHz sa 2GB memorije) jer je akcenat stavljen na malu potrošnju energije i robusnost a ne na sirovu snagu.

OPAKA PLANETA: Treba imati u vidu da je Mars krajnje nezahvalan cilj, manje od polovine misija do sada okončano je kakvim-takvim uspehom. Još su živa sećanja na fijasko s kraja prošle godine kada ambiciozna ruska kompozicija sa ciljem istraživanja Marsa i njegovih satelita nije uspela da napusti Zemljinu orbitu. Dvesta miliona dolara na kraju je sagorelo u vazduhu, očas posla. Zato "Kjuriositi" zaslužuje sve do sada izrečene superlative, ne samo zato što je projekat preživeo svoju najopasniju fazu, već zato što je izveden na vreme i u okviru budžeta. Možda i zato što su se ovoga puta inženjeri mnogo više oslanjali na bezbrojne kompjuterske simulacije i pomoć specijalizovanog softvera nego na izradu mehaničkog prototipa i njegovo detaljno testiranje. Sve faze projektovanja letelice odvijale su se paralelno, sa centralnom, uvek ažurnom bazom podataka koja je inženjerima bila dostupna u svakom trenutku. Tim Nikols, jedan od direktora "Simensa", firme koja je isporučila softver u kojem je "Kjuriositi" dizajniran, odaje priznanje svima koji su radili na projektu: "Osam godina su radili na ovom zadatku i na kraju su se spustili na Mars tačno u minut". U IT-svetu gde projekti rutinski kasne a nekih 30-40 odsto nikad se i ne završi ovo je uspeh

Dugo konačište

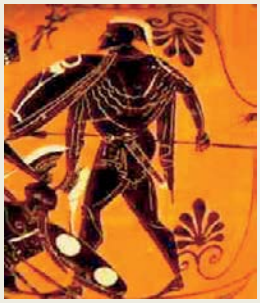

POČETNA TAČKA: Krater Gejl sa označenim mestom spuštanja

Proces selekcije konačnog odredišta "Kjuriositija" na Marsu bio je detaljan i dugotrajan a kao polazna tačka poslužili su snimci sa orbite. Pošto "Kjuriositi" prilikom sletanja može da pogodi metu ne veću od 20 kilometara (pet puta je precizniji od svojih prethodnika, "Spirita" i "Oportjunitija"), u obzir su došle i mnoge lokacije koje bi inače bile odbačene kao suviše male ili rizične. Nakon petogodišnjeg procesa selekcije u kojem je 150 naučnika razmatralo preko 60 potencijalnih lokacija, na kraju je izabran džinovski krater "Gejl" prečnika 150 km u čijem se centru nalazi planina ("Maunt šarp") visoka 5 km, sa blagim padinama uz koje "Kjuriositi" može po potrebi i da se penje.

Od posebnog interesa su bogati sedimentni nanosi koji se nalaze u podnožju planine. Slični geološki slojevi postoje i na Zemlji ali su oni na Marsu znatno bolje očuvani jer je Mars geološki mnogo "pitomiji" svet od naše planete: u odsustvu tečnih okeana, Marsova kora predstavlja jednu celinu i ne postoje tektonske ploče čije bi kretanje uticalo na količinu i raspored sedimenata. Svaki sloj predstavlja jedno geološko razdoblje, dragoceni zapis o uslovima koji su vladali tokom jedne epohe istorije Marsa, pri čemu su viši slojevi mlađi od slojeva ispod njih. U pitanju je prvoklasna geološka lokacija: veličinom i brojem slojeva ("strata"), "Maunt šarp" nudi neuporedivo više informacija nego, na primer, Veliki kanjon reke Kolorado. Takođe, snimci sa orbite sugerišu da je tekuća voda koja je nekada tekla površinom Marsa obilato plavila unutrašnjost kratera i u njemu ostavila aluvijalne naslage koje "Kjuriositi" tek treba podrobno da istraži.

Šta sve (ne) znate o Marsu

U starom Rimu, Mars je bio bog rata i države. Mesec mart dobio je ime po Marsu.

Mars je jedna od pet planeta poznatih drevnim narodima. Vidljiva je golim okom i po sjaju na noćnom nebu zaostaje samo za Mesecom, Jupiterom i Venerom.

U geocentričnom sistemu, Mars je peto po redu nebesko telo koje kruži oko Zemlje (ispred Marsa su Mesec, Merkur, Venera i Sunce). U stvarnosti, Mars je četvrti "kamen" od Sunca i poslednja planeta sa čvrstom površinom (iza Marsa nalaze se asterodini pojas i četiri gasovita džina).

Mars je dva puta manji od Zemlje ali ima istu "suvu" površinu (Mars nema okeane). Masa Marsa deset puta je manja od Zemljine dok je gravitacija tri puta slabija.

Signal sa "Kjuriositija" putuje oko 14 minuta pre nego što stigne do nas. Za to vreme "Kjuriositi" može da pređe oko tri metra.

Jedan dan na Marsu ("sol") traje nešto duže nego na Zemlji. Nagib Marsove ose rotacije sličan je nagibu Zemljine ose što u sprezi sa kretanjem planete oko Sunca izaziva godišnja doba slična onima na Zemlji. Zbog veće udaljenosti od Sunca Marsova godina je, međutim, dva puta duža.

Mars prima značajno manje Sunčeve svetlosti od Zemlje pa su i temperature mnogo niže. Maksimalna temperatura u podne na ekvatoru tokom Marsovog leta iznosi oko 20C. Prosečne vrednosti značajno su niže i kreću se oko -60C dok su one minimalne oko -90C (-150C na polovima).

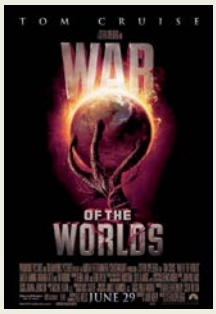
Mars ima tanku atmosferu stotinak puta ređu od Zemljine koja je skoro u potpunosti sastavljena od ugljen-dioksida. Gde ima atmosfere, ima i vetrova: brzina vetra na Marsu povremeno dostiže i svih 100 km/h ali je njegova "rušilačka" moć mala zbog male gustine. Prašina koju digne jedna Marsova oluja ostaje u atmosferi i po nekoliko nedelja.

Atmosfera je toliko "tanka" da voda ne može da opstane u tečnom obliku već samo u obliku pare ili leda.

Tokom zime i leta Mars dobija polarne kape slične Arktiku i Antarktiku na Zemlji. Ove kape uglavnom se sastoje od vodenog leda sa tankim slojem smrznutog ugljen-dioksida preko njega (polarne kape mogu da sadrže i do 20 odsto Marsove atmosfere).

Crvena boja Marsa potiče od rđe, jedne vrste oksida gvožđa široko rasprostranjenog u tlu.

Mars je krajnje negostoljubiv: čak i da ne mora da diše čovek bi brzo skončao na Marsu jer bi mu usled niskog pritiska krv "proključala". Na Marsu nema kiseonika, niti postoji ozonski omotač tako da je površina neprekidno bombardovana smrtonosnim Sunčevim zračenjem. U pogledu životnih uslova Mars najviše liči na Antarktik – iako su uslovi na Antarktiku neuporedivo bolji.

Fobos, veći od dva minijaturna Marsova satelita, najbliži je svojoj matičnoj planeti od svih satelita u Sunčevom sistemu. Za oko 50 miliona godina srušiće se na Mars ili će se raspasti i formirati mali prsten oko planete.

Na Marsu se nalazi najveća planina u Sunčevom sistemu (Olimpus Mons, tri puta je viši od Maunt Everesta) i jedan od najvećih kanjona (Vales Marineris, dugačak 4000 km i dubok 6 km).

Geografija Marsa kao da je nastala spajanjem dve potpuno različite planete. Severna hemisfera uglavnom je ravničarska, sa manjim klimatskim promenama tokom godine dok je južna hemisfera planinska i krševita, sa izraženim godišnjim dobima.

vredan poštovanja.

Razumljiva je radost koju su u trenutku uspeha osećali inženjeri koji su učestvovali u razradi čitavog koncepta. Migel San Martin, jedan od njih, kaže: "Godinama smo se spremali za najgore, nije lako zaboraviti na taj strah. Ali to je ono što mi inženjeri radimo: činimo da nemoguće postane moguće." Naravno, prava avantura tek počinje. Kako kaže direktor misije Majk Votkins: "Došli smo ovde ne da bismo sleteli i time se hvalili već da bismo vozili po Marsu i bavili se naukom, kompleksnom, uzbudljivom i lepom."

Do tada će ipak proći neko vreme koje će biti iskorišćeno za dijagnostiku svih sistema na roveru, "raspakivanje" opreme i instrumenata, proučavanje najbližeg okoliša i izbor optimalnih ciljeva i putanje kretanja. Prve fotografije snimljene kamerama niske rezolucije odslikavaju nešto drugačiji marsovski pejzaž od onog na koji smo do sada navikli. Umesto beskrajne stenovite pustinje nalik na đavolovo igralište za golf, sada vidimo idiličnu ravnicu posutu sitnim kamenčićima, sunce na zalasku, planinu na horizontu i njenu izduženu senku. Više zemaljski i romantično nego vanzemaljski i hladno. A možda je sve to unapred bilo osmišljeno u glavi nekog PR-stručnjaka, ko zna.

GDE SU MARSOVCI: Nego, gde su tu Marsovci? I kad će da počne ta odavno najavljena luda vožnja po Marsovoj preriji dok šoder pršti na sve strane a siroti mali zeleni se u panici zavlače pod kamenje? Običan čovek najlakše mašta o onome što nimalo ne razume. U nerealnim očekivanjima prednjači štampa za koju, po običaju, nijedno tehničko dostignuće nije dovoljno veliko i značajno da bi bilo pošteđeno svakovrsnog preterivanja. Veliki broj medija piše o tome kako će, koliko od sutra, "Kjuriositi" početi da tutnji crvenom pustinjom u potrazi za živim bićima ili njihovim ostacima. Međutim, naučnici nisu želeli da protraće jednu retku i skupu misiju pokušavajući da pronađu nešto što ili ne postoji ili je teško uhvatljivo. Umesto toga, "Kjuriositi" ima zadatak da proveri da li je Mars ikada u svojoj prošlosti bio gostoljubivo mesto pogodno za nastanak i evoluciju živih bića, makar i onih najprimitivnijih. Jedan od suštinskih zadataka "Kjuriositija" je da traga za hemijskim "potpisima" koje iz iskustva vezujemo ili za živi svet ili za sredinu u kojoj on može da nastane i opstane.

Dosadašnje indicije su protivrečne. Prethodne misije nedvosmisleno su pokazale da je u ranoj fazi planetarne evolucije Mars bio

poplavljen tekućom vodom bez koje je teško zamisliti živi svet (posebno je pitanje kuda je sva ta voda nestala). Sa druge strane, u Marsovom tlu otkrivene su i perhlorati, jaki oksidanti koji su direktan protivnik nastanku svakog života.

A tog života nema ni bez organske hemije, bez jedinjenja zasnovanih na ugljeniku i okruženja u kojem organska materija može da se održi i bude hemijski aktivna. Samo po sebi, prisustvo organske materije ne znači mnogo: detektovana je mnogo puta u kosmosu, u meteoritima (neki od njih doputovali su na Zemlju upravo sa Marsa), na kometama, čak su i na dalekom Titanu otkrivena jezera puna tečnih ugljovodnika. Pa opet, to ne znači da na Titanu ima života (tamo je, jednostavno, suviše hladno). Da bismo govorili makar o mogućnosti nastanka života potrebno je da se njegove osnovne gradivne kockice nađu u koliko-toliko gostoljubivom okruženju.

TANUŠNA LINIJA ŽIVOTA: Tek ako "Kjuriositi" pronađe dokaze o postojanju jednog takvog ekosistema u bližoj ili daljoj Marsovoj prošlosti (koju tek treba rekonstruisati, što je drugi strateški cilj misije), naučnici će moći da postave sledeće logično pitanje: da li je nekad postojao život na Marsu? I da li on još uvek

PRVA SLIKA: Početak misije "Radoznalosti"

opstaje u nekom toplom, skrovitom džepu ispod površine u kome su ostale sačuvane rezerve vode? Za tako nešto potrebna je nova sonda jer "Kjuriositi" nema instrumente pomoću kojih bi mogao da detektuje život, izuzev ako se ne saplete na busen trave ili ne naleti na Olimpijadu malih zelenih, što je malo verovatno. Iako je današnji Mars krajnje negostoljubiva sredina, hladna i jalova kamena pustinja nalik na frižider ili sterilizator, naša planeta nas uči da život niče i opstaje čak i na krajnje bizarnim mestima, u polarnim krajevima ili na okeanskom dnu uz skromne količine svetlosti, toplote ili kiseonika.

Sasvim je moguće da na kraju cela ova potera za životom van našeg dvorišta bude uspešna i da nas praćenje tanušne linije života na Marsu dovede do zaključka da je život mnogo univerzalniji nego što nam sada izgleda. Jer, ako se život paralelno i nezavisno začeo na dve tako različite planete kao što su Zemlja i Mars, šta je tek sa milijardama drugih planeta u našoj galaksiji koje nude slične ako ne i bolje životne uslove? Može biti da život prožima kosmos jednako kao što ga ispunjavaju svetlost i toplota zvezda i da je naša predstava o Zemlji kao usamljenoj oazi života potpuno pogrešna.

"Kjuriositi" je, u tom pogledu, pravi simbol nauke koja ne nudi brze odgovore na teška pitanja već traži metodičnost, upornost i istrajnost. Iako dnevno može da prevali svega nekoliko kilometara (stotinak metara na sat), tu sporost "Kjuriositi" će nadoknaditi svojom dugovečnošću. Zahvaljujući svojim plutonijumskim generatorima, očekuje se da će potrajati barem jednu deceniju i da će u dobrom zdravlju i raspoloženju dočekati svoje naslednike na crvenoj planeti. ◂

Dr Saša Marković

Težimo odgovornom i profesionalnom novinarstvu, sa misijom da štitimo građane Srbije od zloupotrebe u štampanim medijima i ujedno podignemo kvalitet novinarstva u Srbiji.
Delovaćemo po Kodeksu novinara Srbije i sopstvenoj savesti, poštujući zakone i pod parolom:
Brzo, besplatno, pravično.

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

www.savetzastampu.rs
Ljube Jovanovića 9c
Tel. 011 30 67 320

Pola veka od smrti

Nevidljiva čudovišta

Na 45. rođendan Džona Kenedija već podgrejane glasine o njihovoj tajnoj vezi ponovo su se raspalile – politika, moć, tajna, šou-biznis, prevara, seks... Sve se odjednom izmešalo. Merilin je umrla tri meseca kasnije, a na Kenedija je izvršen atentat u jesen iduće godine

"Zašto se osećam izmučeno? Zašto se osećam kao da sam manje čovek od drugih?"

Ovako počinje još jedna stranica u crnoj knjižici koju je godinama popunjavala Merilin Monro. U vreme kada ju je napisala, 1955, tek je bio počeo da se prikazuje film *Sedam godina vernosti* i Merilin je doživljavala trenutke najveće slave. Ako je naziv filma sada možda i nepoznat, scenu u kojoj glumica stoji u beloj plisiranoj haljini koju vazdušni kovitlac podiže, teško da je iko zaboravio. Tu scenu i tu haljinu i danas, posle više od pola veka, redom kopiraju starlete pokušavajući da ukradu makar malo seksepila kojim je Merilin Monro tako spontano zračila. Tako se desilo da je ta slavna haljina prodata prošle godine za 4,6 miliona dolara.

Kako su godine od njene smrti odmicale, nizale su se teorije zavere o tome da li se zaista radilo o samoubistvu, ali su i isplivavali novi podaci o njenom stvarnom životu, van filmskih studija.

Njen unutrašnji pakao i nevidljiva čudovišta koja su je proganjala dobila su posebna mesta u tim crnim kožnim knjižicama koje je skupljala i na kraju ih ostavila Liju Strasbergu, svom glumačkom mentoru. Decenijama kasnije beleške su objavljene kao knjiga nazvana *Fragmenti*. Najstarije beleške datiraju iz 1943, kada je još bila brineta, sedamnaestogodišnjakinja sveže udata za Džejmsa Doertija. Među njima ima i dosta poezije, neka pisma, pa čak i recept za punjenu ćurku.

Kroz čitavu knjigu provlači se jedna tvrdnja: ona nije ta droca, glupava plavuša koja se krevelji na filmu i samo želi novac i bogatog muža; ona je neko potpuno drugi. Mada

Merilin Monro

SLIKA I PRILIKA:
Incident na snimanju "Sedam godina vernosti" 1955. i ikona obožavanja, danas
Fotografije: REUTERS

su njene uloge u filmovima *Muškarci vole plavuše*, *Kako se udati za milionera*, *Neki to vole vruće*, *Sedam godina vernosti* naizgled slične, ona je i te kako nagrađivana za svoju glumu, a i danas se smatra jednom od najvećih filmskih diva svih vremena.

I kada je zapalila čitav Holivud, pisala je kako je sama, i uvek je sama, šta god da se dogodi. Umorna je, i teško joj je da glumi vesele devojke kad nikad nije bila takva u stvarnom životu.

"Uvek sam bila sigurna da, čak i fizički, nešto sa mnom nije u redu", pisala je mnogo puta. Kada se razvodila od legendarnog bejzbol igrača Džoa Dimađa, zabeležila je da se uvek na izvestan način osećala "kao polučovek, kao da je najgora".

Posle razvoda od Artura Milera 1958, stoji: "Upomoć, upomoć, upomoć. Osećam da se život približava, a sve što želim je da umrem".

U *Fragmentima* nije odata nikakva državna tajna – o predsedniku Sjedinjenih Američkih Država nema ni reči, bar ne očiglednih. Naravno da je teoretičarima zavere sasvim neobično da se ne pominje nijedan od njenih susreta sa predsednikom u koga je bila toliko ludo zaljubljena.

Kada je u pripijenoj svetlucavoj haljini izašla na tamnu scenu na Medison skver gardenu, tridesetpetogodišnja diva duboko je udahnula i zastala. Zatim je počela da peva kroz šapat:

Srećan rođendan
Srećan rođendan
Srećan rođendan, gospodine predsedniče
Srećan vam rođendan
Hvala, gospodine predsedniče
Za sve što ste uradili
Za pobede koje ste izvojevali
Za način na koji se bavite Ju-Es stilom
i našim problemima
Mi vam puno zahvaljujemo

Ovo nisu bile originalne reči pesme *Hvala za sećanja*, već nove, koje je napisala Merilin specijalno za 45. rođendan Džona Kenedija. Pevala ih je kao da su njih dvoje sami, iako je na Medison skver gardenu te prolećne večeri 19. maja 1962. bilo 15.000 ljudi.

Nekoliko trenutaka kasnije snimljena je njihova jedina zajednička fotografija – ostale je odmah zaplenila Tajna služba. Merilin je umrla tri meseca kasnije, a na Kenedija je izvršen atentat u jesen iduće godine. Nakon Medison skver gardena Merilin gotovo da se nije pojavila u javnosti.

Već podgrejane glasine o njihovoj tajnoj vezi ponovo su se raspalile – politika, moć, tajna, šou-biznis, prevara, seks... Sve se odjednom izmešalo. No, o tome kada i koliko su se viđali i ►

KARAKTER: Nešto se mora i dati...

šta se dešavalo u toj vezi ako je i postojala, zna se iz svedočanstava nekolicine ljudi – konkretnih dokaza gotovo i da nema. Priča se da su se videli tek nekoliko puta i da za Kenedija to nije bilo mnogo značajno, ali Merilin je postala potpuno opsednuta. Osim toga, godine na alkoholu i lekovima za smirenje, u kombinaciji sa strahom da je od majke nasledila šizofreniju, pojačavali su njeno osećanje emotivne nestabilnosti.

Merilin je odrasla u sirotištu, i još u to vreme navodno nije uspevala da se nosi sa kritikom ili odbacivanjem. U narednim decenijama pokušaji samoubistva, govorili su njeni prijatelji, samo su se nizali, a ona je i dalje, ulećući u nove brakove pokušavala da pronađe nekog ko bi odgovorio na sve njene zahteve i otrpeo sve njene nesigurnosti.

Prvi brak bio je sa Džejmsom Doertijem, komšijom, za koga se kao Norma Džin udala sa 16 godina kako ne bi morala da ide u još jedno sirotište. Tatica, kako ga je zvala, nije trpeo njene pretnje da će se baciti s mosta ako joj ne udovolji, a nije mu se dopalo ni da mu se supruga bavi manekenstvom. Naredni brak, sa bejzbol igračem Džoom Dimađom usledio je 12 godina kasnije, ali je potrajao tek devet meseci. Razlog za razvod koji je zatražila bio je "mentalna okrutnost". Tokom 1956. još jednom se udala, za dramskog pisca Artura Milera, ali treći pobačaj potpuno ju je slomio. Usledilo je još jedno predoziranje lekovima za smirenje.

No, kada je zadržana u psihijatrijskoj bolnici 1961. godine i imala pravo samo na jedan telefonski poziv, zvala je Dimađa koji je sredio da je puste. On je taj koji je preuzeo njeno telo posle smrti, a narednih 20 godina na njen grob tri puta nedeljno odnosio je crvene ruže.

Pedeset godina kasnije još se kopa po sećanjima onih koji su je znali, i po papirićima na kojima je žvrljala. U susret obeležavanju godišnjice smrti, svet je obišla jedna od onih priča koje ništa ne znače, ali svi ih saslušaju: Merilin je u stvari volela žene i čak je imala aferu sa šesnaestogodišnjakinjom. I ne samo sa njom već i sa Marlen Ditrih i Elizabet Tejlor! Merilin još daje savete o lepoti i nezi, još je pojam stila, lepote i seksipila, inspiracija za umetnike i ljubavnike.

Niko ne sumnja da će tako biti i za sledećih 50 godina. ◂

Marija Vidić

Filmovi M. M.

1947. *Opasne godine*
1948. *Letnja munja*
1948. *Dame iz hora*
1949. *Srećna ljubav*
1950. *Karta za Tomahavk*
1950. *Džungla na asfaltu*
1950. *Vatrena lopta*
1950. *Sve o Evi*
1950. *Desni kroše*
1951. *Priča iz predgrađa*
1951. *Mlad si koliko se osećaš*
1951. *Ljubavno gnezdo*
1951. *Hajde da to potpišemo*
1952. *Sudar u noći*
1952. *Nismo oženjeni!*
1952. *Ne treba kucati*
1952. *Majmunska posla*
1952. *Henrijeva puna kuća*
1953. *Nijagara*
1953. *Muškarci više vole plavuše*
1953. *Kako se udati za milionera*
1954. *Reka bez povratka*
1954. *Nema biznisa kao što je šou-biznis*
1955. *Sedam godina vernosti*
1956. *Autobuska stanica*
1957. *Princ i igračica*

1959. *Neki to vole vruće*
1960. *Hajde da se volimo*
1961. *Neprilagođeni*
1962. *Nešto se mora i dati* (nedovršen)

piše: Miloš Vasić

Kurčenje

Dakle, kontam: jelen, srndać, jarac, ovan, muflon; svi sa rogovima i kurčeviti u borbi za naklonost ženke. Kod pauna i raznih drugih ptičurina je slično: sa repovima, bojama i zvucima koje puštaju

Tipično muški način ponašanja, mada ima i ženskih primeraka.

Reč je pre svega o nametanju svoje dragocene i moćne ličnosti okolini koja to ne traži, niti baš mnogo voli. Ličnost ne mora nužno da bude ni dragocena, ni moćna; bitno je da je nametljiva, drska, bezobrazna i nadrkana. U uličnom – veoma preciznom – žargonu to se zove "nepodnošljivi drkadžija"; takvi se na ulici izbegavaju – ili ih konačno nauče pameti na uverljiv način, uz lakše ili teže telesne povrede. U javnom životu, međutim, to nije tako lako i jednostavno. Pogledajte samo nametljive i dosadne tipove koji viču, hvališu se, svuda ih ima, uživaju u državnim funkcijama koje su inače drekom i kurčenjem i stekli; ne sme čovek više ni usisivač da uključi od njih. To sve sam majstor, genije, jebač, jecaj srca devojačkog i spasilac domovine. Berluskoni, Sarkozi (naročito pošto se smuvao sa onom lepoticom Karlom), kojekakvi "uspešni" likovi poput Mrke, Tijanića, Dinkića, Šešelja, Radovana Karadžića (taj je bio šampion!) i sličnih. To ne može da odoli, a da se ne kurči okolo; jače je od njih.

Sećate li se onog magarca od "muzikologa" koji se javno hvalisao kako je preko klavira (valjda Stenveja) navodno guzio izvesnu zgodnu sopranistkinju, pa su to tabloidi sa uživanjem prenosili? Jedan od šampiona bio je i Legija Ulemek – od samog početka: taj se kurčio bez ikakve mere i granice, drsko i bezobrazno, sve znajući ko je i šta je, ali su ovce nasedale. Ratko Mladić pretio je da će srušiti Firencu i Sikstinsku kapelu; Radovan Karadžić pretio je sličnim podvizima, uključujući i srpsku nuklearnu bombu od "crvene žive"; neumrli Komandant Arkan kurčio se "eliptonom", tajnim oružjem koje je dobio od svog druga Žirinovskog, takođe šampiona u kurčenju. Taj "elipton" trebalo je da proizvodi neka radionica u Šapcu, inače poznata po senzorima za dečje noše, da roditelji znaju kad se potomstvo upiškilo. Ne znam šta je dalje s tim bilo, ali nije to jedino što ne znam na te teme.

Kurčenje se – kako izgleda – u stvari isplati. Možda samo na kraći rok, ali ako čovek na vreme pobegne, nije ni to loše. Ima, međutim, primeraka kojima to polazi za rukom i na duži rok. Sva je prilika da je o ozbiljnoj veštini reč. Uzmimo, recimo, Mrku: taj godinama viče, pravi javne scene, hvališe se, kurči se, a rezultati nisu baš neki, niko mu ne veruje (kažu ankete), i šta? Ništa, eto ga opet ministar. Nebojši Pavkoviću bilo je lepo kreirano to kurčenje: pravi *miles gloriosus* (hvalisavi vojnik) iz rimskih komedija, poklanjao je okolo pištolje sa graviranom slikom svog lika, bacao noževe, srao kao kengur udovac (skoro kao Mrka) i – gde je završio? A tako ga je lepo krenulo... A tek Voja Šešelj...

Možda se treba upitati o uzroku i poreklu te zanimljive pojave. Kanda je to fabrički ugrađeno u muške još od praistorije, ama se u međuvremeno dovelo pod neku kontrolu kod pristojnih ljudi. Atavizam, valjda, kako se to zove: kao rep ili preterana dlakavost (čemu mnoge žene ne zameraju; dlakavosti, mislim). Dakle, kontam: jelen, srndać, jarac, ovan, muflon; svi sa rogovima i kurčeviti u borbi za naklonost ženke. Kod pauna i raznih drugih ptičurina je slično: sa repovima, bojama i zvucima koje puštaju. Da to nema neke veze sa polnim nagonom? Ko se više i bolje kurči – više će se i razmnožavati? Tako mi se nekako javlja. Šta muški *homo sapiens* (da prostite) ima tu da ponudi? Rogove? Bolje ne. Dlakavost? Možda... Paunov rep svoje beskonačne sujete pretvoren u društveni, finansijski, politički ili neki za to razmenljiv uspeh? Sva je prilika. U svom primordijalnom, je li, i etimološkom obliku, kurčenje je merenje dužine muškog kurca među konkurentima, da prosti vaše lice, pa čiji je duži. To, međutim, priliči klincima u poodmaklom pubertetu, a ne odraslim ljudima. Pogotovo nije primenljivo u hm... socijalnom miljeu, kako da vam kažem.

Dobro, nećemo sad da sitničarimo. Dvonogi sisar sa nešto malo mozgića ipak je evolucijski koliko-toliko baždaren da se takmiči za naklonost (ili dopuštenje) svoje ženke u tom, je li, smislu. E, sad: da li je kurčenje tu bolji način za uspeh od nekih drugih pristupa – ostaje kao otvoreno pitanje. Ima mišljenja da pamet daje bolje rezultate od gorilskog busanja u prsa dlakava i pratećeg urlikanja, na šta se danas kurčenje svodi. Ima, međutim, ženskinja kojima se te primordijalne manifestacije jako sviđaju – i to je njihovo pravo, šta ja marim? Vole "dlakave zvijeri" (Džoni Štulić: *Krvava Meri*) i to ti je. Dobro, u redu je. Ostaće uvek nešto i za pažljive, nežne i duhovite muškarčiće koji to rade na pamet, a ne na krzno i rikanje.

A ona muška muka oko čije se dužine i debljine tolike brige brinu ionako služi samo zato da se na nju svrši, da prostite još jednom. I izvinite ako je nešto bilo, što kažu seljaci kad vas ispraćaju iz gostiju. ◂

PRAISTORIJSKI PKB KIOSK: Zagubljen u uspomenama

Kultura sećanja

Nostalgija, sa senfom

Malo kome ukus što viršli, što kobasica u zemički, naročito senfa, nije urezan u sećanju kao "pozitivan". Ipak, da li su te viršle i kobasice, taj senf bili baš toliko lepi kako ih se lepo sećamo? Da li ukus "za nezaborav" može da bude ponovljen

Pola veka od kako su postavljeni prvi kiosci brze hrane – viršlama i kobasicama između dve šnite hleba, sa senfom ili bez njega, u Poljoprivrednom kombinatu "Beograd", odnosno PKB korporaciji najavljuju da će ih biti opet. "PKB ponovo pravi, kao nekad, one male viršle, koje su bile najbolje na svetu", izjavio je predsednik Skupštine grada Aleksandar Antić tokom obilaska poljoprivrednog kombinata koji je od prošle godine, opet kao nekad, u gradskom vlasništvu.

"Beograđani će ponovo moći da jedu viršlu sa senfom koja se nekada prodavala u čuvenim crvenim kioscima u svim delovima grada", potvrdio je povratak viršli u naše živote direktor PKB-a Rajko Mandić: proizvodnja "nekada najjačeg brenda" ove kompanije ponovo će krenuti krajem ove ili početkom naredne godine. "Prvi cilj nam je bio da kao kompanija stanemo na noge, a druga faza razvoja je nadogradnja i proizvodnja pod robnim markama PKB-a. Prvi proizvod koji ćemo vratiti je viršla sa senfom koja je nekada bila veoma popularna među građanima." Za sada se zna toliko, a kako će se prodavati, iz stacionarnih kiosaka ili nečeg mobilnog, još se razmišlja. Postoji nekoliko opcija, a jedna je da se na pojedine lokacije vrate "oni crveni kiosci" kojih se "svi sa setom sećamo".

Istina, malo kome ukus ovog brzog zalogaja,

što viršli, što kobasica, a naročito senfa, nije urezan u sećanje kao "pozitivan". Ipak, da li su te viršle i kobasice, taj senf bili baš toliko lepi kako ih se lepo sećamo, ili je to samo zato što prošlost ima ružičastu pozadinu, naročito kad se pređe četrdeseta, pa pedeseta i sve ostale "desete" redom, ili pak jer su bile bez konkurencije: ne beše u to doba ničeg drugog da se pregrize s nogu, u parku, na ulici, sem njih. Kada su krajem osamdesetih i tokom devedesetih isponicali kiosci sa pljeskavicama u lepinji, ako se "to" moglo uopšte pljeskavicom zvati, ispred viršlarnica teško da se mogao videti red.

Pitanje je, takođe, sve i da je reč o ukusu "za nezaborav", da li može da bude ponovljen. U PKB-u kažu da imaju te stare recepte, te da mogu viršle i kobasice da naprave isto onako, jedino što nisu sigurni da mogu da ponove je – senf.

Zaista, taj senf je imao veoma specifičan ukus, kao nijedan drugi. U stvari, imao je bitno drugačiji ukus od onog jednog jedinog koji je bio u prodaji šezdesetih godina. Ama i te viršle skuvane u kiosku imale su (takođe bitno) drugačiji ukus od istih takvih koje su se prodavale u mesarama i kuvale kod kuće. Kobasice, pak, nisu ni mogle da se uporede ni sa čim jer ih, prosto, iz nekog već razloga, nije ni bilo u prodaji, sem na kiosku.

ISTO, A DRUGAČIJE: Ta razlika – da iste viršle skuvane na različitim mestima imaju različit ukus, bila je izazov za desetogodišnjaka koji je tih ranih šezdesetih gluvario na Tašmajdanu, povremeno žickao da bi sa užickanim novcem kupio užinu, a ako žickanje ne bi bilo uspešno, onda bi bilo samo za "hleb umočen u mast", poseban sirotinjski "snek", koga u cenovniku nije bilo: koštao je onoliko koliko je bilo sitnine na raspolaganju, a za banku, dve ili pet dobilo bi se koliko se zahvati, odnosno koliko ima okrajaka.

Ne baš kratka, ali ne i bogzna kolko dugačka tehnološka špijunaža urodila je plodom: viršle u kiosku su kuvane na različit način od onoga kako se to čini kod kuće. Naime, od ujutru do uveče, i viršle i kobasice kuvane su u istoj vodi, koja je povremeno dolivana kad uvri, ali ne i menjana. Prosipana je uveče, da bi ujutro bila pristavljena sveža: zbog toga, viršle kupljene rano ujutro nisu se mnogo razlikovale od onih pripremljenih kod kuće, kupljene u podne već su bile bolje, a one uveče najbolje.

Takođe, ujutro nije bilo "hleba umočenog u mast", jer masti na vrhu lonca ne bi bilo dovoljno za umakanje, dok je popodne i predveče bila prava gozba, ako samo neko nije stigao ranije, pa pokupio šnjur. Onda bi se pustila čekalica, možda i užickalo dovoljno za "komplet"...

Enigma "senf" razotkrivena je sasvim slučajno: beše nedelja, beše i malo gužve. Kad je u posudi ponestalo senfa, prodavačica je otvorila poveću konzervu bez etikete, do pola napunila posudu senfom, resto dopunila vodom, mešala neko vreme dok se masa nije ujednačila i na kraju dolila klokot-dva alkoholnog sirćeta. Ovo ponovljeno kod kuće dalo je (skoro) isti rezultat, ne sasvim isti jer doziranje sirćeta na malu količinu senfa nije jednostavno, a ni senf nije rastao na drvetu, pa nije ni moglo više da se eksperimentiše.

INOVACIJE: Negde u drugoj polovini šezdesetih, uvedena je inovacija – umesto četvrtastog hleba, sličan današnjem "tost-hlebu", uvedene su zemičke, ergo nije bilo više okrajaka, pa nije imalo šta da se umače u mast. Sa druge stane, na parkingu ispred Crkve Svetog Marka "otvorio se" nov posao – pranje šofer-šajbni: lepo se zarađivalo, nije bilo više ni žickanje neophodno. Radilo se, imalo se, moglo se...

Zajedno sa zemičkama, u kioske je stigao i jogurt u "tetrapaku", ali ovog relikta "naše i vaše mladosti" teško da će ponovo biti: tehnologija za pakovanje u takvu ambalažu više ne postoji, teško i da može da se nabavi, mada ko može da tvrdi da neće – svašta može da se nađe u zaboravljenom pogonu. "Razmatramo sve varijante koje možemo da ponudimo potrošačima", kaže direktor PKB korporacije Mandić. "Rano je još govoriti o jogurtu ili mleku."

KIOSK EVOLUCIJA: Od vremena kad su postavljani, malo ko se seća kad je to tačno bilo, da li na kraju pedesetih ili početku šezdesetih, tek 1961. godine su postojali, napravljeni od drveta, ofarbani plavo-belo i nije ih bilo "na svakom ćošku": jedan na Tašmajdanu kod okretnice "šestice", pa na Terazijama preko puta hotela "Balkan", na Trgu Republike u parkiću u kome je danas Staklenac, trolejbuskoj okretnici kod Kalemegdana, na Savskom trgu preko puta Železničke stanice, kod "Dunav" stanice, u Zemunu preko puta bioskopa Central, kanda i jedan na staroj trolejbuskoj okretnici na Crvenom krstu... i to bi bilo to. Kiosk na fotografiji je onaj na Savskom trgu.

Početkom sedamdesetih, na scenu je stupio "čuveni crveni kiosk". Gradska vlada raspisala je konkurs pod nazivom "Beogradski kiosk" sa idejom da se velika šarolikost gradskih kiosaka, mada ni prineti onoj šarolikosti iz devedesetih, svede na razumnu meru. Izabran je projekat Saše Machtiga, tada mladog slovenačkog arhitekte, danas profesora na Akademiji likovnih umetnosti Ljubljanskog univerziteta, gde predaje industrijski dizajn. U stvari, projekat je izradio tri godine pre beogradskog konkursa, a bio je prijavljen pod nazivom K67 – "K" je od "kiosk", a "67" je godina projektovanja, a proizvodio se u fabrici Ingrad, Ljutomer, Republika Slovenija. Svega godinu dana po osvajanju prvog mesta na konkursu "Beogradski kiosk", izložen je u njujorškom Muzeju moderne umetnosti, a već sledeće pobedio je na konkursu za opremanje olimpijskih igara. Taj posao, međutim, nije realizovan, jer je fabrika iznenada izgorela. Kako god, tokom godina, preplavio je celu Jugoslaviju, zemlje Istočne i Srednje Evrope, stigao i do Australije. Po zamisli autora, trebalo je da se proizvodi samo u crvenoj boji, "da bi bio vidljiv izdaleka", ali je ubrzo počela proizvodnja i u drugim bojama: šerpa plavoj, drečeće zelenoj, vrišteće narandžastoj i žutoj, beloj... Ova ▸

Slava, slava, aleluja

I dan-danas osećam onaj predivni ukus viršli koje sam kupovala u crvenom PKB kiosku, u Ulici maršala Tita u Zemunu, preko puta Pošte. Sećam se rešoa sa dve ringle, na kojima su se kuvale viršle i kobasice u izgrebanim loncima od rostfraja. Sećam se bucmaste prodavačice u belom, jogurta u tetrapaku, ovalnih zemički i senfa koji curi. Sećam se mirisa... Šta bih dala da mogu još samo jednom da osetim taj ukus!

http://razmisljanka.blogograd.org/2012/07/18/pkb-virsle/

ISTORIJSKI PKB KIOSK: Još ga pamte

Renovke (Krenviršle)

Za ove kobasice uzeti trbušno meso, koje se mora sasvim sitno samleti. Mesu dodati bibera, majorana, masu posoliti i odmah njome puniti creva. Gotove kobasice (koje su samo za brzu potrošnju) baciti u vruću vodu do 80^0 Celzijusovih da stoje 15–20 minuta. Voda nikako ne sme da zavri, jer onda kobasice pucaju. Ovakve kobasice prave se na isti način i od telećeg mesa.

Sveže kobasice (Bratvurst)

Svinjsko meso tanko iseći i na 2 kilograma ovog mesa dodati pola kilograma sitno isečene slanine. Mesu dodati soli, bibera i vode u kojoj je natopljen beli luk. Onda još jednom sve dobro promešati, dodajući četvrt litra čiste vode. Masom puniti creva. I ove kobasice moraju se odmah upotrebiti.

Spasenija Pata Marković, Veliko narodni kuvar – četvrto izdanje, Narodna knjiga Beograd 1963.

poslednja, bela varijanta, bila je čist promašaj: gradski smog je belo u kratkom roku pretvarao u sivo, sivo u flekavo da je grdno bilo za videti.

KONKURENCIJA: Nisu samo kiosci evoluirali: evoluirala je i ponuda brze hrane na gradskim ulicama – počele su da niču "pljeskavičarnice". Među prvima je otvorena ona preko puta Elektrotehničkog fakulteta, zvanično ćevabdžinica, ali u izboru su bile i pljeskavice "od pet" i "od deset komada", ubedljivo najbolje od bilo kojih drugih u Beogradu, u somunima pečenim u peći "na drva", a samo za "zeru" skuplje od viršli/kobasica. Danas više ne postoji, kuća u kojoj je bila srušena je i na njenom mestu izgrađena je poslovna zgrada.

Sve u svemu, kiosci sa pljeskavicama su se množili i kako je njihov broj rastao tako se smanjivao promet u "viršlarnicama" – istini za volju, i zbog konstantnog pada kvaliteta: viršle i kobasice su imale sve više i više soje, zemičke stizale sve bajatije i bajatije, senf bivao sve vodeniji, sve dok jedared nisu prestale sa radom.

Zanimljivo: u sećanje su čvrsto urezani početak i razvoj, ali prestanak se u memoriji izgubilo. Samo ih jednog dana nije više bilo, ne kiosaka, već viršli, kobasica, onog senfa... Kada li to beše? ◂

Zoran Majdin

Uvek budni Teofil Pančić

Za u izlog i za po kući — VREME 1126

Teofil Pančić nije mogao da odoli a da se pridruži cipelarenju (kako on to voli da kaže) novog ministra kulture Bratislava Petkovića. Pritom se nije potrudio ni da sazna njegovo pravo ime. On se poslužio starim i oprobanim verbalističkim trikom da nije u pitanju da neko mrzulja, ocrnjuje i nipodaštava ministra kulture, jer Teofil Pančić je uvek na braniku borbe protiv srpskog nacionalizma, provincijalizma, patrijarhalizma i tradicionalizma, a spreman je i pripravan da istrajno deluje na polju idejne borbe kao svaki pravi boljševik. To i sada čini, nastojeći da u potpunosti degradira i ideološki žigoše Bratislava Petkovića, koristeći se pritom diskvalifikacijama najniže vrste. Sladoledžija, Poslastičar, siromah čovek, pokrovitelj stvaralaštva ratnih zločinaca i teških psihopata, ljubitelj starih automobila i majstor za (nadama se) sveže krempite, g. Išpinger, kao relevantna kulturna i umetnička činjenica, čovek je naprosto Niko i Ništa, sve su to najprizemniji kvalifikativi kojima Teofil Pančić nastoji da omalovaži i diskredituje novog ministra kulture, koji očigledno ne deli njegove ideološke i umetničke koncepcije. Za Teofila Pančića se radi o čoveku koji je hobistički pozorišni reditelj čijih se predstava ne sećate čak i ako ste ih gledali, a niste, skoro niko skoro nikad nije. Verovatno se ovih predstava ne sećaju ni Svetlana Bojković, Tihomir Stanić i Đuza Stoiljković, koji su nosili glavne uloge u predstavama koje je režirao Bratislav Petković. Ne treba zaboraviti da je on završio studije režije u vreme kada su postojali izuzetno visoki umetnički i estetski kriterijumi, a da se dramaturgijom i pisanjem dramskih tekstova bavi nekoliko decenija.

Teofil Pančić nam je još jednom pokazao da postoje kolumnisti i analitičari u našoj tzv. liberalno-demokratskoj i antitradicionalističkoj javnosti kojima je sve dozvoljeno, pa i besomučno vređanje ljudi koji nisu deo njihovog ideološkog i političkog, ali i interesnog kruga, jer jedino oni znaju i čuvaju prave i istinske umetničke vrednosti, a da pritom sude o predstavama koje nisu ni gledali. Teofil Pančić je pokazao da očigledno ne čita ni tekstove u "Vremenu", listu u kome radi, jer je u tom broju u kojem se on "obračunava" sa novim ministrom kulture mogao da pročita mišljenje Petra Zeca (verovatno on nije hobistički reditelj) o odnosu univerzalnih vrednosti i nacionalnog osećanja i svojstva jednog naroda. "Danas, baš kao i revolucionarne 1848. godine, duh i svest srpskog etosa su ponovo stavljeni na teška iskušenja i ispite sudbinskog opstanka. Nažalost, istorija i jeste večni povratak istog, a što bi rekao Crnjanski, i služi tome da nas ničemu ne nauči. I tad se prodavala Vojvodina baš kao što pokušavaju i u današnje vreme. Za Steriju Kosovo je naše večno sudbinsko pitanje. SAD i Evropa podržavaju nacionalizam susednih nam država dok nama pridikuju kako su otadžbina, nacija teritorija, istorijska prošlost i tradicija nepotreban i suvišan balast. Da li je moguć univerzalistički čovek bez nacionalnih svojstava bića, etničke pripadnosti, običaja, jezika i istorije. U mnogim zemljama ljubav prema otadžbini se podrazumeva. U japanske škole je uveden predmet Rodoljublje, negovanje patriotske svesti i pripadnosti svojoj naciji i državi. Kako li su ovakvi ideološki nepodobni i politički nekorektni stavovi o značaju tradicije i patriotizma mogli da promaknu uvek budnom Teofilu Pančiću.

Marinko M. Vučinić

Lojalnost partiji nije smela da prevagne

Zaista cenim Vučićevu ponudu — VREME 1125

Srbija je izgubila šansu koja se možda decenijama koje su pred nama neće ponovo otvoriti, a to je da dobije ženu na mestu ministra inostranih poslova. Lojalnost partiji nije smela da prevagne, a više sam nego sigurna da partija neće umeti niti moći ikada da uzvrati Milici Delević istom merom. Ima ponekad stvari koje možemo i moramo da učinimo samo zato što smo stručne i profesionalne žene.

Zorica Mršević

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

▸ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ▸ telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ▸ e-mailom na *prodaja@vreme.com*

PISMA TITU (2)

ALEKSANDAR ZOGRAF.

O ČEMU SVEDOČE DEČJA PISMA, KOJA JE **TITO** PRIMAO TOKOM POSLEDNJIH MESECI ŽIVOTA, DOK SE OPORAVLJAO U SENATORIJUMU U LJUBLJANI? FAMILIJARNI TON OVIH PISAMA SVAKAKO GOVORI O VERI U OČINSKU FIGURU JUGOSLOVENSKOG PREDSEDNIKA, KOJA JE POSTOJALA MEĐU ŠIROKIM SLOJEVIMA DRUŠTVA...

"DRAGI TITO, OČE MOJ, MAJKO MOJA, BRATE MOJ, OZDRAVI MI"!
NADA TONEVA, KRATOVO

"VIDJELA SAM TE, U PROLAZU, NEKOLKO PUTA KROZ PROZOR TVOGA AUTOMOBILA. ALI TO MI NIJE DOVOLJNO. TI SI MI, UZ MAMU, SEKU I TATU, NAJBLIŽI."
SANDRA TUCAK, OSIJEK

"VI O MENI NIŠTA NE ZNATE, A JA O VAMA ZNAM PUNO. UČIM U ŠKOLI, ČUJEM NA TELEVIZIJI. PIŠITE MI AKO VAM TREBA NOVCA ILI HRANE".
SANJA MIŠOVIĆ, BEOGRAD
"TITO, TI SI NAŠA PUŠKA, JAKA RUKA MUŠKA"!
STAŠA, BANJA LUKA
"KAD JATO PTICA POLETI NOBOM, KAD SUNCE ZABLISTA, KAD SE SLAVUJI JAVE, KAD TI OPET BUDEŠ POKRAJ NAS, KAD SE BUDEMO DRŽALI ZA RUKE – ŠETAĆEMO LIVADAMA I ZAPJEVATI NAJLJEPŠU PJESMU. ŠETAĆEMO LIVADAMA, ALI NEĆEMO GAZITI CVIJEĆE"
LJUBICA RAPAIĆ, GORSKI KOTAR
"GLEDAM TELEVIZIJU I SLUŠAM VESTI KAKO TI JE. U SUMRAKU SVIJETLI TVOJ LIK. VODI NAS"!
JOVICA ZAILAC, DARUVAR
"PRVA MOJA REČ, KOJU SAM NAUČILA DA IZGOVORIM, BILA JE: MAMA! A MAMA MI KAŽE DA JE DRUGA MOJA REČ BILA: TITO"!
ANITA, MAKEDONSKA KAMENICA

Molitva

Ne, ne mislim na *tu* molitvu. Ali, krenimo ispočetka. Kad imaš tu privilegiju da su ti dostupne medicinske usluge, kada su ti hirurg i anesteziolog prijatelji i komšije, kad imaš sobu s pogledom na plavo nebo i zelene krošnje drveća i ljubazne medicinske sestre koje mirišu na "Ninu Riči", onda ni hirurški zahvat nije neka tlaka. Pritom, ne mislim na neku fensi privatnu ustanovu, već na kantonalnu bolnicu u gradu gdje sam rođena i koja funkcioniše besprijekorno.

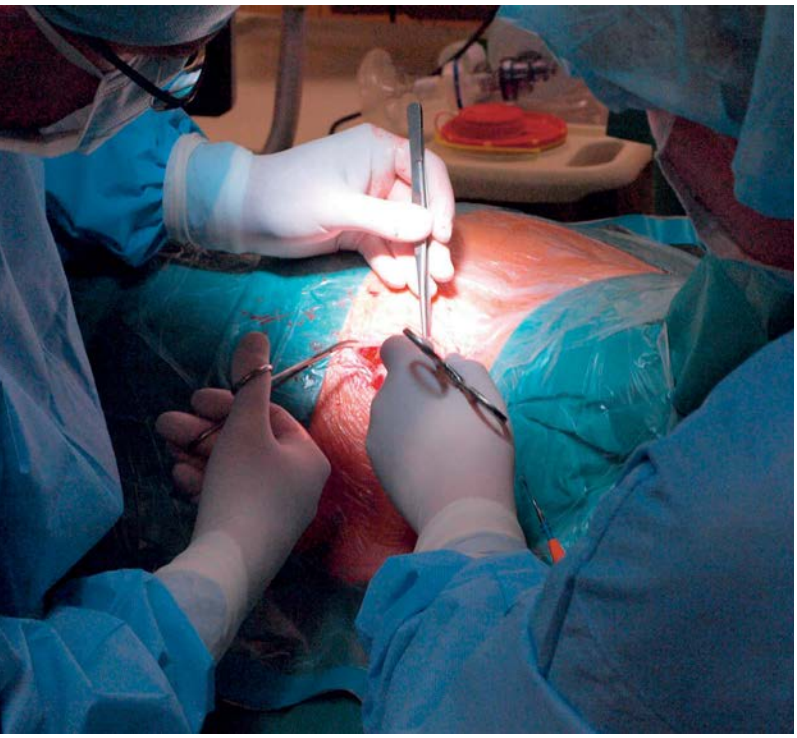

foto: sxc.hu

Odjel je miran i najveća buka dolazi od klompi sestara (niko, začudo, ne nosi kroksice). Buđenje je u šest ("Ovde se rano ustaje") i nakon toga se mjere tlak i tjelesna temperatura. Meni sljeduje još i *shot* protiv tromboze. Primjećujem da sada imaju neke super-kul tanke šprice. Prozor nam je tokom dana širom otvoren. Iako je vrijeme u bolnici hibernirano, vani je ipak ljeto. U četvrtak nam je u sobu upao skakavac i ja sam ga istjerala isprintanim tekstom iz "Njujorkera" o Brusu Springstinu.

Naravno, nije sve, kako pjeva mlađi Rokvić, med i slatko grožđe. Interesantno, u pjesmi kaže "Umrem li, biće to od srca" i sad se pitam je li, pak, tesktopisac mislio na anginu pektoris. Ili, kad Zdravko Čolić pjeva "Ti si mi u krvi," odjednom mi se ukazuje ŠUK, tj. šećer u krvi.

Sa izvjesnim segmentima predoperativne pripreme se mogu solidarisati samo oni koji su to prošli. No kada za sve to postoji pravi sagovornik i sapatnik, onda ni ovaj tragikomični dio nije strašan. Do određene dobi, zapravo. N. ima trideset godina, razvedena je, pokrivena i ima malu kćerku. Životna priča joj je donekle slična filmu J. Žbanić *Na putu*. Bivši suprug vehabija je odjednom skontao da je vjenčani prsten *kršćanski* običaj i da ima pravo na još jednu ženu. Niz pogrešnih dijagnoza i stres koji joj je priredio, doveo je N. do četiri operacije na različitim dijelovima tijela. Sve to na pedesetak kila.

N. nosi odjeću dužu od mojih zavjesa ("Na meni su uvijek samo dvije boje") i ja sam jedina koja joj je vidjela kosu. Žilavost i inteligencija te žene je učinila da se zbližimo na neobičan način. Ekvivalent muškim poznanstvima iz vojske je valjda žensko prijateljstvo iz bolnice.

Na "programu" za operaciju smo bile isto jutro. Noć prije odlaska u operacionu salu, svaka je otvorila svoje, ona džepno izdanje Kur'ana, ja autobiografiju Kristofera Hičensa. Dok smo prekrivene zelenim bolničkim plahtama slušale zrikavce, pitala sam N. zna li engleski, i dodala, ako i ne zna, nema veze. Zatim sam pročitala naglas moto iz "Hitch 22", odnosno, pjesmu V.H. Odna *Death's Echo*.

Srca su želje krivudave ko vadičep
Najbolje je čovjeku i ne biti rođen
Ili barem red stvari da se zna
Ples je šablon, pleši dok možeš.
Pleši, pleši jer koraci su laki
Pjesma je zarazna i ne vidi joj se kraj
Pleši, dok se zvijezde ne obruše sa stropom
Pleši, pleši, pleši dok ne lipšeš.

(Drugi je moto u knjizi onaj dio iz Dokinsove knjige *Iluzija o bogu*, koji kaže da smo mi, živi – u kakvom god stanju bili – ipak sretni jer postoje oni koji nikad neće ni biti rođeni.)

Kad sam završila s čitanjem, prevela sam pjesmu, ali to skoro da je bilo nepotrebno. I sad, da li je do adrenalina, apaurina ili do Odna, no bile smo saglasne u tome da je pjesma sjajna.

Dok su me sljedeće jutro vozili do hirurške sale u prizemlju, ispod plahte mi nije bilo hladno. Vidjela sam neonska svjetla na stropu kao što ih vide svi koji su u horizontali, vidjela sam dugmad u liftu, srebrni prsten sa sedefom na ruci medicinske sestre, vidjela sam žice električne izolacije i mermernu ploču na kojoj stoji da je odjel obnovljen sredstvima holandskog bataljona. Skrenuli su mi pažnju da nogom ne srušim instrumente na dnu kreveta.

Nisam se plašila. Prije nego što sam neočekivano naglo izgubila svijest, ponavljala sam *Dance, dance, dance till you drop*. Kada sam se sat i pol kasnije probudila, prva stvar koju sam tražila jeste "Hitch 22", a onda vodu. Drugo u toj fazi još nisam mogla da dobijem, prvo su mi dali.

Dok smo to isto popodne upoređivale priče, N. mi je rekla da joj je, dok je i sama ležala na operacionom stolu, kroz molitvu na pamet pao isti stih. *Dance, dance, dance till you drop. Pleši, pleši, pleši dok ne lipšeš.*

Probio se Odn kroz neon, čelik i molitvu. Poezija jeste superioran žanr.

Ajla Terzić

АБС Електро

ОД ИДЕЈЕ ДО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Чланице АБС Електро групе више од 50 година развијају, производе и испоручују најсложенију електротехничку опрему, уводе системе аутоматизације и предлажу комплексна индустријска решења за електроенергетику, бродоградњу, као и за нафтну, гасну, металуршку и рударску индустрију.

www.abselectro.com

Leto na sniženju %

Velike letnje
rasprodaje su u toku!
Dođite da uživate u sjajnim
cenama vaših
omiljenih brendova.

www.deltacity.rs

DeltaCity

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec